

BLOK WIJZER

PRESENTATIEMODEL

Editie 2021-2022

Gepubliceerd door

Acco cv, Sluisstraat 10, 3000 Leuven, België
E-mail: uitgeverij@acco.be – Website: www.acco.be

Voor Nederland:

Acco Nederland, Westvlietweg 67 F, 2495 AA Den Haag, Nederland
E-mail: info@uitgeverijacco.nl – Website: www.accouitgeverij.nl

Omslagontwerp: Peter Frison

Zetwerk: Crius Group

© 2021 by Acco (Academische Coöperatieve Vennootschap cv), Leuven (België)

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. De uitgever heeft geprobeerd alle rechthebbenden voor het copyright op te sporen. Mogelijk is dat niet overal gelukt. Wie toch denkt rechten te kunnen doen gelden, kan contact opnemen met de uitgever. Deze blokwijzer is uitgewerkt voor didactische doeleinden.

DEZE BLOKWIJZER OMVAT:

- 1. Voorbeeld van een Blokwijzer voor geneeskunde**
- 2. Voorbeeld van een Blokwijzer voor wetenschappen**
- 3. Voorbeeld van een Blokwijzer voor rechten**
- 4. Voorbeeld van een Blokwijzer voor talen**
- 5. Voorbeeld van een Blokwijzer voor psychologie-
(ortho)pedagogie**
- 6. Voorbeeld van een Blokwijzer voor diergeneeskunde**

De online module bij een blokwijzer kan omvatten:

- ♦ een digitale versie van deze blokwijzer, met mogelijkheid tot
 - ♦ markeren
 - ♦ zoek in de tekst
 - ♦ notities maken
 - ♦ notities downloaden
- ♦ digitale verrijking: filmpjes
- ♦ powerpoints
- ♦ blanco en ingevulde conceptoefeningen
- ♦ toepassingsopdrachten.

Toegang hiertoe krijg je via de volgende stappen:

1. Surf naar www.sofialearn.com/app en log in als je al een Sofia-account hebt. Is dat niet het geval, klik je op 'sign up' en vul je je gegevens in. Klik daarna op 'complete registration' en check je mailbox. Bevestig je account door in de e-mail te klikken op de knop 'confirm registration'.
2. Op het online leerplatform klik je in de zwarte linkse navigatiebalk op 'add course'. Op de pagina die dan opent, ruil je de code hieronder in voor toegang tot de digitale verrijking bij dit boek.
3. Ben je student? Kies dan je 'portaal' of 'virtuele klas- of lesgroep' (Nog geen portaal? Vraag ernaar bij je docent!)

Opgelet! Deze code is uniek, strikt persoonlijk en kan slechts één keer omgeruild worden voor levenslange toegang.

Problemen met je toegang? Vul dan ons contactformulier in op www.sofialearn.com/app/contact, en de helpdesk helpt je zo snel mogelijk op weg.

Wil je graag als docent met de verrijking aan de slag? Vul dan het contactformulier in op www.sofialearn.com/app/contact of mail naar infosofia@acco.be voor meer informatie.

Maak kennis met de Blokwijzer

Wat is een Blokwijzer?

Met een Blokwijzer maak je als docent leercontent op maat van je studentengroep en word je begeleid bij het creëren van een didactisch sterk format dat het leren van de student ondersteunt. Een Blokwijzer omvat een gedrukte versie én een online component. Elke Blokwijzer krijgt een duidelijke lay-out volgens een vastgelegd stramien. De Blokwijzer wordt opgemaakt op A4-formaat en in kleur.

Wat dat stramien precies inhoudt en hoe het eruitziet, dat ontdek je in dit presentatiemodel. Het is samengesteld uit een aantal **hoofdstukken** van gepubliceerde Blokwijzers in **verschillende vakdomeinen**. Een Blokwijzer is geschikt voor elk vakgebied.

Hoe is een Blokwijzer opgebouwd?

Elk hoofdstuk in de Blokwijzer start met een gedetailleerde **inhoudstafel** en **studiedoelstellingen** die aan de studenten duidelijk maken wat ze na dit hoofdstuk moeten kennen of kunnen. De symbolen in het blokje '**Online materiaal**' geven aan welke online verrijking beschikbaar is.

Elke Blokwijzer heeft een digitale component op het **Sofia-leerplatform** van Acco. Dankzij de **epub** kan de student de Blokwijzer digitaal raadplegen, evenals markeren, zoeken, notities maken en notities downloaden. Powerpoints, extra beeldmateriaal en oefeningen krijgen hier ook een plaats.

Duidelijk herkenbare titelniveaus structureren de tekst. Aan de hand van **kaderteksten** kan je bepaalde inhoud specifiek definiëren. Een gevuld kader – al dan niet met een aparte titel – kan je bijvoorbeeld gebruiken voor een specifieke toelichting, kernpunten, een overzicht of een samenvatting. Een omrand kader bevat bijvoorbeeld definities, voorbeelden, tips, aandachtspunten of formules. Dat kan ook van pas komen voor een oefening, casus, dialoog, ... Praktische info, literatuurverwijzingen of details worden weergegeven in een **kleiner tekstcorps**. Tot slot kunnen ook **tabellen, figuren en afbeeldingen** opgenomen worden in de Blokwijzer.

Op het einde van elk hoofdstuk is er plaats voor een **reflectiepagina**, daar kunnen studenten hun vragen of opmerkingen bijhouden. Een synthetiserende (**concept**)oefening sluit het hoofdstuk af. De meeste Blokwijzer worden recto gedrukt. De blanco pagina's gebruikt de student om notities te nemen.

De vormgeving en indeling van de Blokwijzer helpen studenten bij het noteren, structureren en reflecteren. En zo dus ook om beter te studeren. Duik in dit presentatiemodel om te ontdekken hoe je met alle mogelijkheden aan de slag kan! **Daar helpen we je maar al te graag bij.**

acco
learn

DEEL I

VOORBEELD VAN EEN
BLOKWIJZER VOOR
GENEESKUNDE

Inhoud van dit hoofdstuk

1.1	Inleiding	6
1.2	Definities en algemene begrippen	6
1.3	Naamgeving van tumoren	8
1.4	Vereenvoudigde indeling van maligne tumoren in het algemeen	11
1.4.1	Frequente adenocarcinomen	11
1.4.2	Plaveiselcelcarcinoma	11
1.4.3	Vereenvoudigde indeling van leukemieën	11
1.4.4	Vereenvoudigde indeling van lymfomen	12
1.4.5	Opmerkingen	14
1.5	Kenmerken van benigne versus maligne tumoren	16
1.5.1	Differentiatie en anaplasie	16
1.5.2	Groei	31
1.5.3	Invasie (= infiltratie)	33
1.5.4	Metastasering	35
1.5.4.1	Lymfatische metastasering	35
1.5.4.2	Hematogene metastasering	36
1.5.4.3	Directe seeding	37
1.5.5	Samenvatting van de kenmerken van benigne en maligne tumoren	38

Online materiaal

E-versie

Conceptoefening

Powerpoints

1

BASISBEGRIPPEN EN NOMENCLATUUR

Studiedoelstellingen

- De definities kennen van neoplasie, tumor, kanker en (reactief) tumorstroma.
- Weten dat tumoren clonaal zijn.
- De naamgeving van tumoren begrijpen.
- Het verschil kennen tussen een carcinoom en een sarcoom.
- Een vereenvoudigde indeling van maligne tumoren kennen.
- De kenmerken van goedaardige en kwaadaardige tumoren kennen.
- Toepassing: typische voorbeelden van letsels die zijn besproken in de cursus/lessen op een foto kunnen herkennen.

1.1 INLEIDING

In België is kanker de tweede belangrijkste oorzaak van sterfte, na cardiovasculaire ziekten.

1.2 DEFINITIES EN ALGEMENE BEGRIPPEN

Neoplasie = ‘nieuwe groei’ (‘neoplasm’).

Tumor: werd vroeger gebruikt voor een zwelling door inflammatie, nu nog bijna enkel als synoniem van neoplasie (‘zwelling’ versus ‘gezwel’).

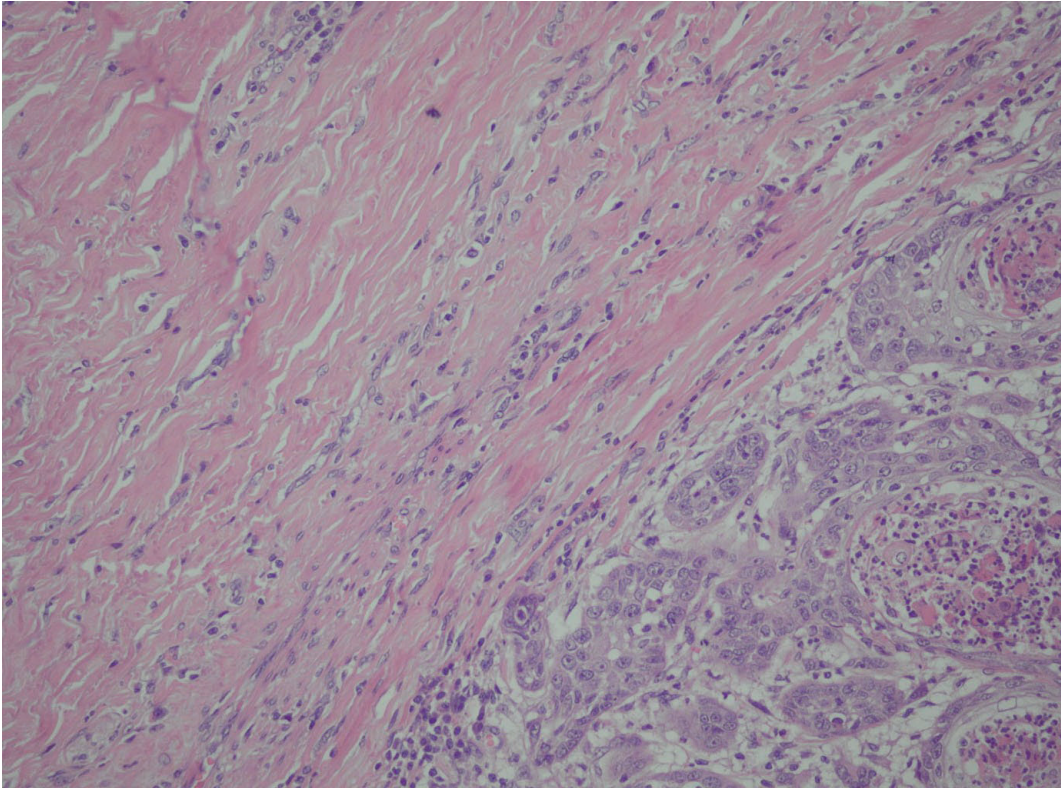
Moleculaire definitie van ‘tumor’: een letsel bestaande uit een clonale proliferatie (= vermeerdering) van cellen veroorzaakt door mutaties. Clonaal wil zeggen dat de tumorcellen in een tumor zijn ontstaan uit één gemeenschappelijke voorloper- (precursor)cel. De mutaties geven aan de tumorcellen een overlevings- en een groeivoordeel, resulterend in een excessieve proliferatie die onafhankelijk is van externe groeistimuli (= autonome groei).

Bijna alle tumoren hebben twee **basiscomponenten**:

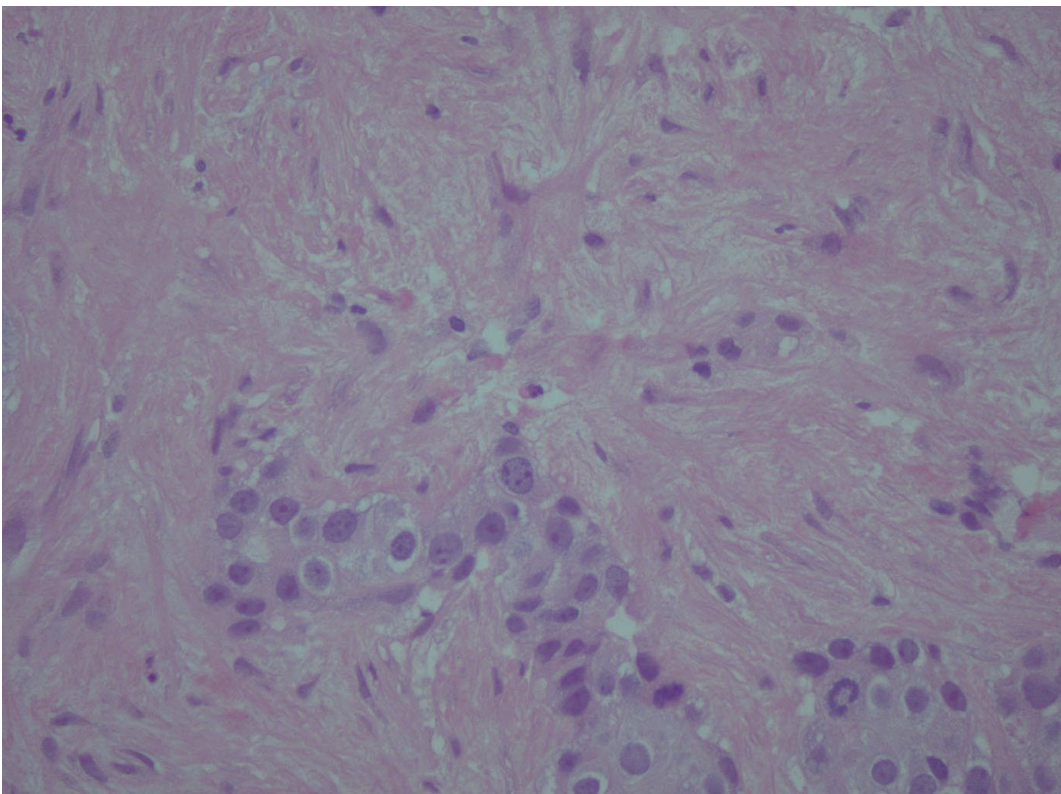
- ♦ clonale neoplastische cellen (het parenchym van de tumor);
- ♦ reactief tumorstroma: bestaat uit bindweefsel met fibroblasten, bloedvaten en cellen van het immuunsysteem, zoals lymfocyten, macrofagen, neutrofiële granulocyten...

De classificatie en naamgeving (**nomenclatuur**) van tumoren is gebaseerd op de clonale component (het tumorparenchym), maar de stromacomponent speelt een belangrijke rol bij de groei van tumoren en de verspreiding van tumorcellen.

Het reactieve stroma kan een mineure component zijn van een tumor of een zeer belangrijke component. Als de tumorcellen een grote hoeveelheid stroma induceren dat lijkt op celarm bindweefsel rijk aan collageenvezels, noemen we dat een **desmoplastische stromareactie**.

Figuur 1. Reactief tumorstroma (plaveiselcelcarcinoma).

Figuur 2. Desmoplastische stromareactie: celarm stroma met veel collageenvezels (weinig gedifferentieerd carcinoma).

Basisindeling van tumoren:

- ♦ **benigne (goedaardige) tumor:**
 - ♦ macroscopisch en microscopisch geen evidentie voor agressieve groei: geen invasie of destructie van weefsels of organen in buurt van tumor;
 - ♦ blijft lokaal, geen spreiding naar andere anatomische lokalisaties;
 - ♦ therapie: chirurgie;
- ♦ **maligne (kwaadaardige) tumor:**
 - ♦ toont lokaal invasie en destructie van nabijgelegen structuren;
 - ♦ spreiding naar andere organen mogelijk (metastase).

De term '**kanker**' ('cancer' = Latijn voor krab) wordt gebruikt voor maligne tumoren, maar de prognose is niet altijd slecht. Goedaardige tumoren kunnen in tegenstelling wel veel morbiditeit (= ziekte) veroorzaken, bijvoorbeeld als ze liggen op een plaats waar ze moeilijk kunnen worden verwijderd, zoals in de hersenen.

1.3 NAAMGEVING VAN TUMOREN

Voor de naamgeving gelden twee basisprincipes:

- ♦ eerste criterium: op basis van het te verwachten klinische gedrag: benigne – maligne;
- ♦ tweede criterium (histogenetisch criterium): op basis van het weefsel waaruit de tumor is ontstaan of op basis van het weefsel dat door de tumor wordt nagebootst.

Een korte herhaling van de histologie: het verschil tussen epitheel en steunweefsels (= mesenchymale weefsels)

- ♦ Het verschil tussen epitheel en steunweefsels is essentieel om de naamgeving van belangrijke tumoren goed te begrijpen.
- ♦ De huid en alle slijmvliezen (= mucosae) worden afgelijnd door **epitheel**. Het epitheel dat de huid bedekt, wordt het **epiderm** genoemd. Het volledige darmkanaal van de mond tot en met de anus wordt afgelijnd door epitheel. Andere voorbeelden van slijmvliezen afgelijnd door een laagje epitheel vinden we ter hoogte van het respiratoire stelsel en de baarmoeder.
- ♦ Ook de klierstructuren in de borst, de prostaat, de pancreas en de speekselklieren worden afgelijnd door epitheel. Ten slotte bestaan ook de nieren en de lever voor een belangrijk deel uit epitheel.
- ♦ Die epithelen vormen een dun laagje cellen dat ons moet beschermen tegen onder meer micro-organismen. Epitheelcellen vormen één of meerdere lagen cellen en hangen stevig vast aan elkaar door middel van celjuncties. Ze rusten op een basale membraan. Het belang van het begrip 'basale membraan' wordt verder (§ 3.5.7) uitgelegd.
- ♦ Hier is het belangrijk onderscheid te maken tussen **meerlagig squameus epitheel (= meerlagig plaveiselcelepitheel)** en een **eenlagig/klierepitheel**.
- ♦ Het epiderm van de huid is een voorbeeld van een meerlagig plaveiselcelepitheel. Ook het slijmvlies van de mond, de keel, het strottenhoofd, de slokdarm, de anus en de baarmoederhals wordt afge-

lijnd door meerlagig plaveiselcelepitheel. Enkel ter hoogte van de huid is het plaveiselcelepitheel verhoord.

- ♦ De maag, de dunne darm, de dikke darm en het rectum (= het terminale deel van de dikke darm) zijn voorbeelden van slijmvliezen afgelijnd door een eenlagig epitheel. Ook klierepitheel is eenlagig. Vandaar: eenlagig/klierepitheel.
- ♦ **Maligne** tumoren die ontstaan uit epitheel, heten **carcinomen**.
- ♦ **Kwaadaardige** tumoren die ontstaan uit meerlagig plaveiselcelepitheel, heten **plaveiselcelcarcinomen (= squameuze carcinomen)**. **Maligne** tumoren die ontstaan uit eenlagig/klierepitheel, zijn **adenocarcinomen**.
- ♦ Goedaardige tumoren die ontstaan uit meerlagig plaveiselcelepitheel (of dus meerlagig squameus epitheel) worden **squameuze papillomen** genoemd. Goedaardige tumoren die ontstaan uit eenlagig/klierepitheel, zijn **adenomen**.
- ♦ Naast epithelen zijn er nog heel wat andere weefsels (zie cursus Histologie). Voorbeelden daarvan zijn bindweefsel, vetweefsel, kraakbeenweefsel, botweefsel, bloedvaten en spierweefsel. Die weefsels worden **steunweefsels of mesenchymale weefsels** genoemd. De maligne tumoren die daaruit ontstaan, heten **sarcomen** ('sarx' = Grieks voor vlees; sarcomen zijn meestal 'vleziger', dus zachter dan carcinomen).

	Goedaardig	Kwaadaardig
Epitheel	Stam + OMA Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none"> ♦ adenOMA (ontstaat uit eenlagig/klierepitheel) ♦ papillOMA (ontstaat uit squameus epitheel) 	Stam + CARCIN + OMA Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none"> ♦ adenoCARCINOMA (vormt klierstructuren) ♦ plaveiselcelCARCINOMA (ontstaat uit squameus epitheel; = squameus carcinoma)
Steunweefsels (o.a. bindweefsel, vet, spier, kraakbeen, bot...)	Stam + OMA Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none"> ♦ lipOMA ♦ chondrOMA ♦ osteOMA ♦ angiOMA ♦ fibrOMA 	Stam + SARC + OMA Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none"> ♦ lipoSARCOMA ♦ chondroSARCOMA ♦ osteoSARCOMA ♦ angioSARCOMA ♦ fibroSARCOMA

Tabel 1. Naamgeving van tumoren.

Epitheliale tumoren:

- ♦ eenlagig/klierepitheel:
 - adenoma adenocarcinoma
- ♦ meerlagig plaveiselepitheel:
 - papilloma plaveiselcelcarcinoma
- ♦ overgangsepitheel (urotheel):
 - papilloma urotheelcelcarcinoma = transitieel celcarcinoma
- ♦ cysten:
 - cystadenoma cystadenocarcinoma

Mesenchymale tumoren = tumoren die ontstaan uit steunweefsels:

- ♦ fibroblasten:
fibroma fibrosarcoma
- ♦ bloedvaten:
(hem)angioma angiosarcoma
- ♦ lymfevaten:
lymfangioma angiosarcoma
- ♦ bot:
osteoma osteosarcoma
- ♦ kraakbeen:
chondroma chondrosarcoma
- ♦ vet:
lipoma liposarcoma
- ♦ glad spierweefsel:
leiomyoma leiomyosarcoma
- ♦ gestreept spierweefsel:
rhabdomyoma rhabdomyosarcoma

Opmerkingen over naamgeving van tumoren

- ♦ Carcinomen zijn veel frequenter dan sarcomen. Sommige goedaardige tumoren van steunweefsels zijn wel zeer frequent, zoals lipoma, angioma en fibroma.
- ♦ Tumoren die ontstaan uit steunweefsels, worden ook **mesenchymale tumoren** of **wekedelentumoren** genoemd.
- ♦ Soms is niet geweten uit welk celtype een tumor is ontstaan.
- ♦ Sommige tumoren worden aangeduid met een eponiem, bv. Burkitt-lymfoma, Whartin-tumor (een goedaardige tumor van de speekselklieren) en Ewing-sarcoma (= een kwaadaardige tumor in het bot die vaak voorkomt bij jongere patiënten).
- ♦ In sommige weefsels kan een opmerkelijke variatie van tumoren ontstaan. Zie bijvoorbeeld de complexe classificaties van epitheliale speekselkliertumoren (met heel veel subtypes van adenomen en carcinomen) en van tandtumoren.

1.4 VEREENVOUDIGDE INDELING VAN MALIGNIE TUMOREN IN HET ALGEMEEN

- ♦ Carcinoma.
- ♦ Sarcoma.
- ♦ Melanoma = tumor die uitgaat van melanocyten = steeds maligne!
- ♦ Mesothelioma = tumor die uitgaat van longvlies (mesotheel) = steeds maligne!
- ♦ Hematologische maligniteiten:
 - ♦ leukemie: ontstaat uit witte bloedcellen (of precursoren) = steeds maligne!
 - ♦ lymfoma: ontstaat uit lymfocyten en vormt een solide tumor = steeds maligne!
 - ♦ plasmocytoma = ontstaat uit plasmocyten = steeds maligne!

(Exclusief maligne hersentumoren en kiemceltumoren van testes en ovaria)

1.4.1 Frequente adenocarcinomen

- ♦ Prostaatadenocarcinoma.
- ♦ Colonadenocarcinoma.
- ♦ Longadenocarcinoma.
- ♦ Borstadenocarcinoma.

1.4.2 Plaveiselcelcarcinoma

= squameus carcinoma

- ♦ Huid
- ♦ Mond
- ♦ Farynx
- ♦ Larynx
- ♦ Slokdarm
- ♦ Long (via proces van metaplasie; zie § 3.8.2.1)
- ♦ Anus
- ♦ Cervix.

1.4.3 Vereenvoudigde indeling van leukemieën

- ♦ Acuut:
 - ♦ acute lymfoblastenleukemie (ALL);
 - ♦ acute myeloïde leukemie (AML).
- ♦ Chronisch:
 - ♦ chronische lymfocytenleukemie (CLL);
 - ♦ chronische myeloïde leukemie (CML).

Chronische leukemieën hebben een chronisch verloop klinisch en bestaan voor het grootste deel uit uitgerijpte (= *gedifferentieerde*) cellen. Bij chronische myeloïde leukemie zijn dat vooral neutrofiële granulocyten (zie § 3.5.1.3); bij chronische lymfocytenleukemie zijn dat mature (= kleine) lymfocyten.

Acute leukemieën hebben een snel klinisch verloop en bestaan vooral uit *ongedifferentieerde* precursorcellen (= voorlopercellen). Een acute myeloïde leukemie bestaat vooral uit ongedifferentieerde (immatuere) myeloïde precursorcellen (= myeloblasten); een acute lymfoblastenleukemie (ALL) bestaat vooral uit lymfoblasten (= de voorlopercellen van lymfocyten).

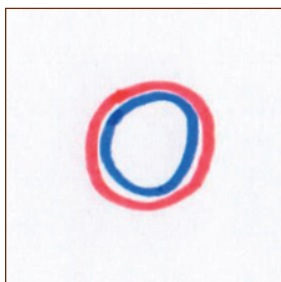
Myeloïde cellen zijn onder meer neutrofiële granulocyten, eosinofiele granulocyten, basofiele granulocyten, monocyt en hun voorlopers.

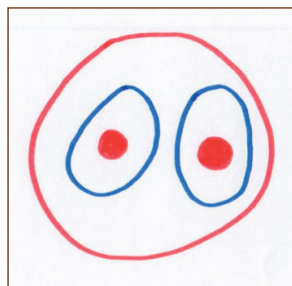
1.4.4 Vereenvoudigde indeling van lymfomen

Lymfomen zijn vaste tumoren die bestaan uit lymfocyten. Ze worden als volgt ingedeeld:

- ♦ Hodgkin-lymfomen: gekenmerkt door de aanwezigheid van een zeer typische cel: de Reed-Sternberg-cel.
- ♦ Non-Hodgkin-lymfomen:
 - ♦ zeer veel types!
 - ♦ B-cel-lymfomen:
 - bv. folliculair lymfoma
 - bv. Burkitt-lymfoma
 - ♦ T-cel-lymfomen.

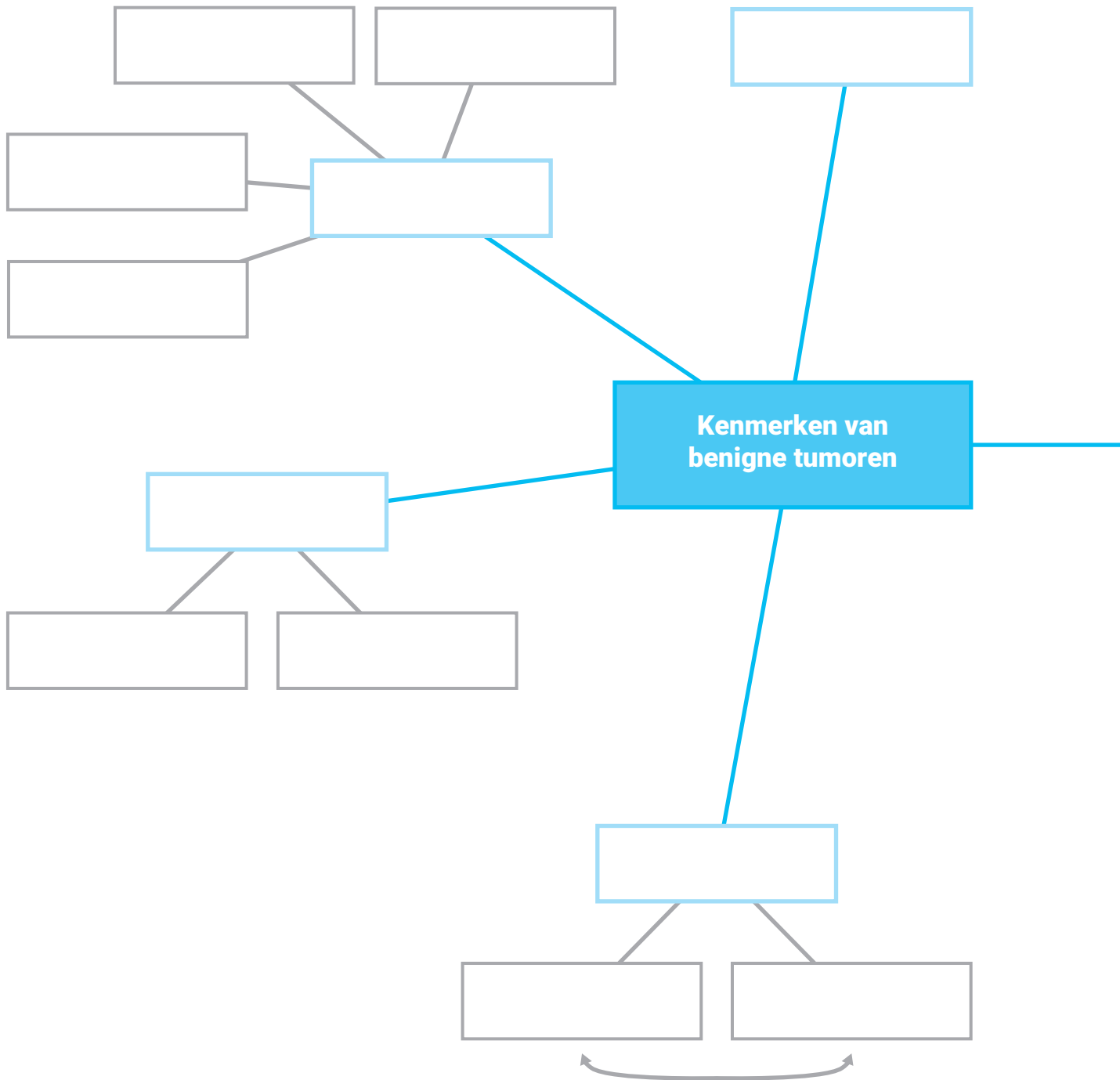
Figuur 3. B-lymfocyt.

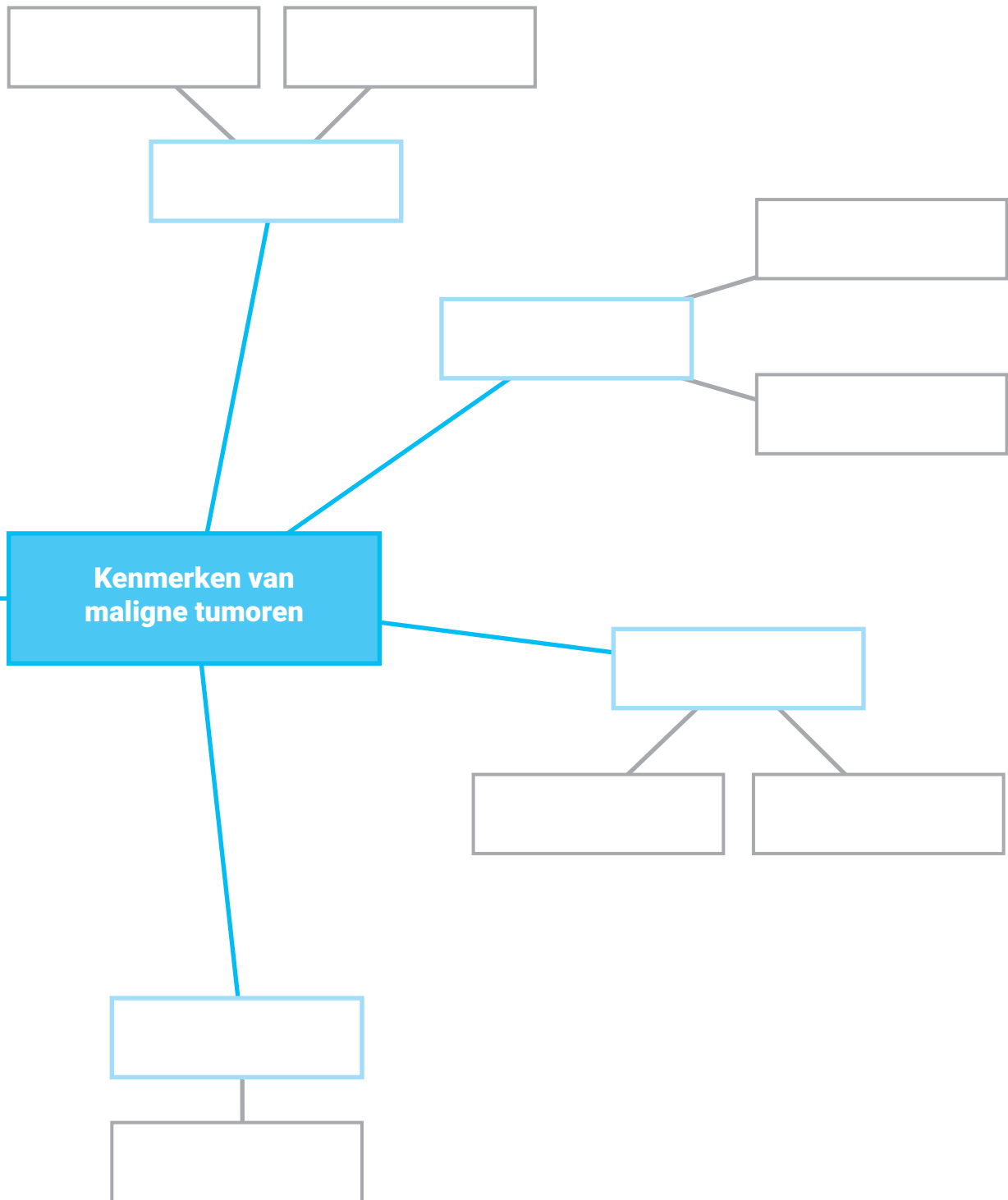

Figuur 4. Reed-Sternberg-cel.

Hoofdstuk 1. Instructie:

Geef weer: de belangrijkste kenmerken van benigne en maligne tumoren

**Vul deze conceptoefening in.
Ga naar het online platform Sofia
voor de oefenversie en feedback.**

REFLECTIE

WELKE VRAGEN HEB IK NOG? WELKE ONDERWERPEN WIL IK NOG UITDIEPEN?

A large grid of small dots, intended for writing reflections. The grid consists of approximately 30 columns and 30 rows of dots, providing a structured space for text.

DEEL 2

VOORBEELD VAN EEN
BLOKWIJZER VOOR
WETENSCHAPPEN

Inhoud van dit hoofdstuk

1.1	Verspanen	10
1.1.1	Wat is verspanen?	10
1.1.2	Machinale bewerkingen en handbewerkingen	10
1.1.3	Principe van het verspanen	11
1.1.4	Begrippen en benamingen	12
1.1.5	Bewegingen bij het verspanen	13
1.1.5.1	De hoofd- of snijbeweging	13
1.1.5.2	De voedingsbeweging	13
1.1.5.3	De aanzetbeweging	14
1.1.6	De spaandoorsnede	14
1.1.6.1	De a/f-verhouding	14
1.1.6.2	Draaien - langsdraaien	15
1.2	Snij snelheid	15
1.2.1	Bepaling	15
1.2.2	Toegelaten snij snelheid	15
1.2.3	Instellen van de gereedschapsmachine	16
1.2.4	Boren	16
1.2.4.1	Algemene formule	16
1.2.4.2	Gebruik van de tabel met technische gegevens	17
1.2.4.3	Gebruik van het snij snelheidsdiagram	18
1.2.5	Draaien	19
1.2.5.1	Algemene formule	19
1.2.5.2	Gebruik van de tabel met technische gegevens	20
1.2.5.3	Gebruik van het snij snelheidsdiagram	21
1.2.6	Frezen	23
1.2.6.1	Algemene formule	23
1.2.6.2	Gebruik van de tabel met technische gegevens	23
1.2.6.3	Gebruik van het snij snelheidsdiagram	24
1.2.7	Schaven	26
1.2.7.1	Algemene formule	26
1.2.7.2	Gebruik van de tabel met technische gegevens	26
1.2.7.3	Gebruik van het snij snelheidsdiagram	27
1.3	Koelen en smeren	29

Online materiaal

E-versie

Digitale verrijking

Powerpoints

1

TECHNOLOGIE

Studiedoelstellingen

- Je kent het principe van **verspanen** en de basisbegrippen en benamingen.
- Je kunt de verschillende **bewegingen** en de **spaandoorsnede** herkennen.
- Je kunt de **snijsnelheid** berekenen bij boren, draaien, frezen en schaven gebruikmakend van **tabellen** en **grafieken**.
- Je kent het belang van **koelen** en **smeren** bij verspanende bewerkingen.

1.1 VERSPANEN

1.1.1 Wat is verspanen?

Algemeen kan **metaalbewerking** omschreven worden als de praktische kunde om metalen op een of andere manier van vorm te doen veranderen met de bedoeling er bruikbare voorwerpen uit te maken.

Dat kan gebeuren op verschillende manieren. Zo hebben we, bijvoorbeeld, de mogelijkheid om metalen te **boren**, te **schaven**, te **draaien**, te **frezen** en nog heel wat meer. Zeer dikwijls krijgen de werkstukken hun uiteindelijke vorm doordat een teveel aan materiaal verwijderd, weggesneden wordt. De metaaldeeltjes die door dit soort bewerkingen worden verwijderd, noemt men **spanen**.

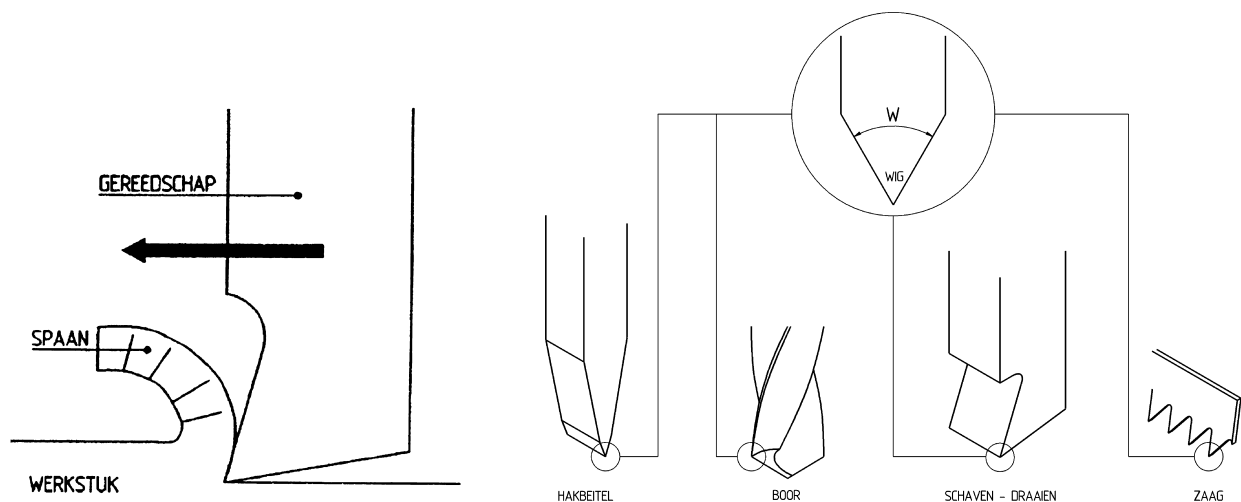
Bewerkingen waarbij een werkstuk zijn vorm krijgt door het wegsnijden van relatief kleine metaaldeeltjes, de spanen, noemt men **verspanende bewerkingen**. Uiteraard zijn er ook bewerkingen waarbij het materiaal alleen maar vervormd wordt en waarbij het werkstuk zijn vorm krijgt zonder dat er materiaal van wordt verspaand. In dergelijke gevallen wordt er gesproken over **niet-verspanende bewerkingen**.

Voorbeelden van **niet-verspanende bewerkingen** zijn: het **buigen van platen en pijpen**, het **smeden** en het **gieten**. De niet-verspanende bewerkingen worden niet behandeld. De technologie ervan vormt weer een heel apart hoofdstuk in de metaalbewerking.

1.1.2 Machinale bewerkingen en handbewerkingen

Of bewerkingen nu verspanend zijn of niet, ze kunnen ofwel met handkracht ofwel met machines worden uitgevoerd. Daarom spreken wij enerzijds over handbewerkingen en anderzijds over machinale bewerkingen. In de industrie wordt veel tijd en geld besteed, en dan zwijgen we nog over het energieverbruik, aan het verspanen van metalen om er allerlei zaken van te maken. Van de meest alledaagse tot de meest ongewone, van de eenvoudigste tot de meest ingewikkelde. Het is dus belangrijk te weten hoe elk van deze gevallen tot een goed en zo goedkoop mogelijk eindproduct kan komen. Dus is het noodzakelijk duidelijk te weten hoe bij het verspanen alles precies in zijn werk gaat. Dat duidelijk maken, voor een klein stukje althans, is mede het doel van deze blokwijzer.

Verspanen is een belangrijke industriële activiteit.

Figuur 1.1. Links: spaanvorming bij metalen. Rechts: de wigvorm van de snijkant bij verschillende snijgereedschappen.

1.1.3 Principe van het verspanen

Het zal wel iedereen bekend zijn dat hout splijt wanneer er langs de nerf een spie of wig wordt ingedreven. Een metaal gedraagt zich natuurlijk niet precies op dezelfde manier, omdat zijn eigenschappen nu eenmaal totaal anders zijn. Zo is bijvoorbeeld zijn structuur gelijkmatiger en niet vezelachtig en zijn de sterkte en taaiheid groter.

Ondanks deze verschillen kunnen we ons toch een goed beeld vormen van wat er gebeurt wanneer metalen worden verspaand. Het belangrijkste, in dit verband, is dat de grondvorm van een snijdend gereedschap steeds is terug te voeren op de wig of spie.

Het zal duidelijk zijn dat tijdens het verspanen het snijdende gedeelte van het gereedschap in het materiaal moet dringen om spanen te kunnen vormen. Daarom is het noodzakelijk dat het snijdende gedeelte:

- ♦ harder is dan het te verspanen materiaal;
- ♦ zo lang mogelijk scherp blijft en dus blijft snijden;
- ♦ een wigvorm heeft om in het materiaal te kunnen dringen.

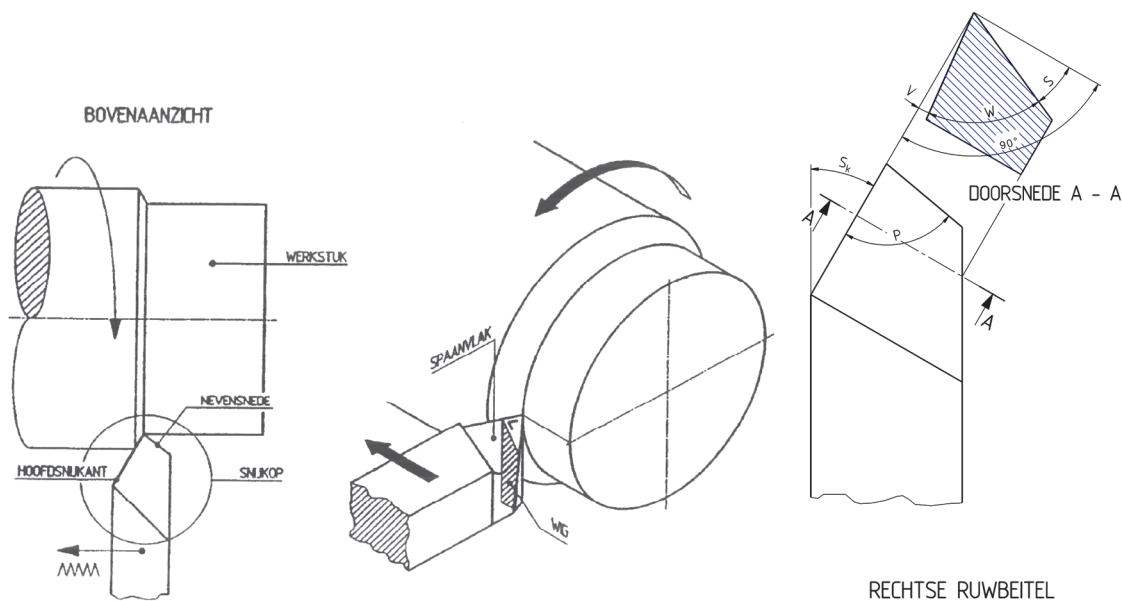
De grondvorm van elk verspanend gereedschap is de **wig** of **spie**.

Het zal duidelijk zijn dat voor de vorming van een spaan de hoeken van de snijkant en het materiaal van het snijgereedschap van het grootste belang zijn. Aan elke verspanende bewerking worden, althans in principe, dezelfde eisen gesteld:

- ♦ de bewerkte vlakken moeten zo glad worden als vereist wordt;
- ♦ de bewerkingstijd moet kort zijn;
- ♦ de krachten die bij het snijden optreden moeten, net als het energieverbruik, klein zijn;
- ♦ de tijd dat een gereedschap meegaat (de standtijd), moet groot zijn.

1.1.4 Begrippen en benamingen

- ♦ Het gedeelte van een snijgereedschap dat door het slijpen, of een andere bewerking, is voorzien van een snijkant noemt, men de **snijkop**.
- ♦ De vlakken die de snijkop begrenzen, vormen samen een aantal ribben: de **sneden** of **snijkanten**. Bij de **hoofdsnede** wijst de snijwig in de bewegingsrichting maar daar wordt bij de bespreking van de voedingsrichting nog verder op ingegaan. Sneden die niet in de bewegings- of voedingsrichting wijzen, zijn **nevensneden**.
- ♦ Het **spaanvlak** is het vlak waarop de spanen aflopen. Het vlak aan de snijkop dat ligt tegenover het bewerkte vlak, is het **vrijloopvlak**. De snijlijn van het spaan- en vrijloopvlak is de **snijkant** of **hoofd-snijkant**.

Figuur 1.2. Links: snijkanten en vlakken aan een snijgereedschap. Rechts: snijkantshoeken.

De belangrijkste hoeken van een snijgereedschap zijn de **wighoek**, de **vrijloophoek** en de **spaanhoek**:

- ♦ De hoek tussen spaan- en vrijloopvlak is de **wighoek** W .
- ♦ De hoek tussen het vrijloopvlak en het werkstuk is de **vrijloophoek** V .
- ♦ De hoek tussen het spaanvlak en de lijn die loodrecht staat op het bewerkte vlak is de **spaanhoek** S .

Voor het aanduiden van deze drie hoeken heeft men een afspraak vastgelegd, namelijk:

$$\text{Spaanhoek } S + \text{Spaanhoek } W + \text{Spaanhoek } V = 90^\circ \quad (1.1)$$

Het bestuderen van de factoren die bepalend zijn voor de grootte van de verschillende snijkantshoeken en hoe de spaanvorming precies in zijn werk gaat, is zeer interessant maar zou ons, in dit verband, te ver voeren. Daarvoor verwijzen we je naar gespecialiseerde lectuur.

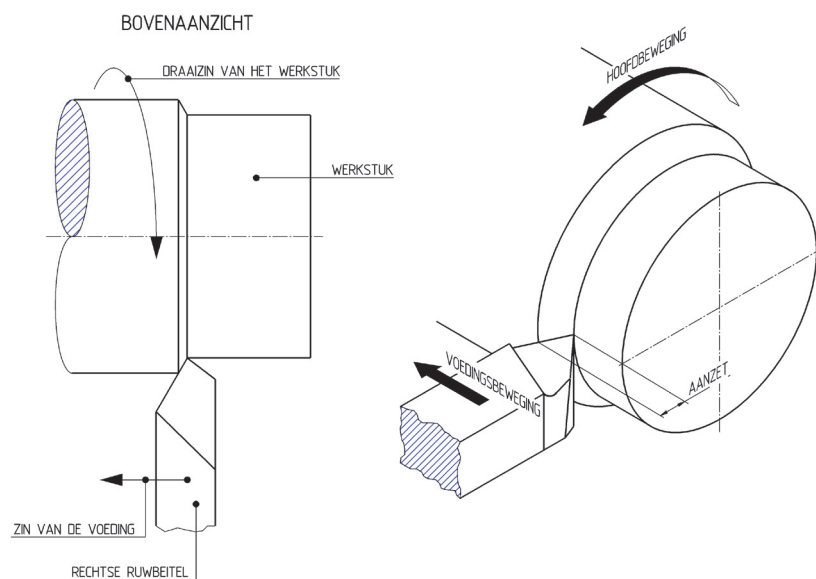
1.1.5 Bewegingen bij het verspanen

Opdat een machine zelfstandig een werkstuk verspanend zou kunnen bewerken, moet ze minstens drie bewegingen kunnen uitvoeren.

De drie bewegingen die het snijden van het gereedschap mogelijk maken: de **hoofd- of snijbeweging**, de **voedingsbeweging** en de **aanzet**.

1.1.5.1 De hoofd- of snijbeweging

Deze beweging veroorzaakt het eigenlijke snijden van het gereedschap. Het is de beweging zoals die bijvoorbeeld door de hoofdas van een draaibank, de boorspil van een boormachine, de heen en weer gaande beweging van de schaafmachine of het draaien van een frees wordt uitgevoerd. De hoofd- of snijbeweging kan ronddraaiend of rechthoekig zijn. De snelheid waarmee deze beweging wordt uitgevoerd, is de **snij snelheid**.

Figuur 1.3. De belangrijke bewegingen bij het draaien.

1.1.5.2 De voedingsbeweging

Dit is de beweging waardoor het gereedschap of het werkstuk loodrecht op de hoofdbeweging wordt verplaatst. Bij het draaien veroorzaakt het ronddraaien van het werkstuk het snijden van de beitel, het voert dus de hoofd- of snijbeweging uit. De gelijktijdige rechthoekige verplaatsing van het gereedschap is dan de voedingsbeweging. Bij het langsdraaien is deze beweging evenwijdig (meestal) aan het draaibankbed en bij het vlak- of dwarsdraaien loodrecht (meestal) op het draaibankbed. De beide bewegingen worden dus gescheiden van elkaar uitgevoerd, wat meestal nauwkeuriger werk oplevert. Bij de boormachines is de draaiende hoofdbeweging van de boor de hoofd- of snijbeweging omdat hierdoor de snijkanten van de boor spanen wegsnijden; de rechthoekige beweging in de richting van de boring is dus de voedingsbeweging. Zodoende voert de boor de twee bewegingen tegelijk uit. Ten gevolge daarvan zullen dunne boren bij grote boordiepten

gemakkelijk verlopen. Zoals reeds opgemerkt bestaan er gereedschapswerktuigen met een draaiende hoofdbeweging en andere met een rechte hoofdbeweging. De machines met ronddraaiende hoofdbeweging werken in de regel met een voortdurende (continue) voedingsbeweging die ononderbroken gedurende de volledige duur van de bewerking plaatsvindt. De machines met een rechte hoofdbeweging, daarentegen, werken met een periodieke voeding die bij het omkeren van de terugloop in de werkende slag plaatsvindt.

De **voedingsbeweging** kan continu (voortdurend) of periodiek (onderbroken) zijn.

1.1.5.3 De aanzetbeweging

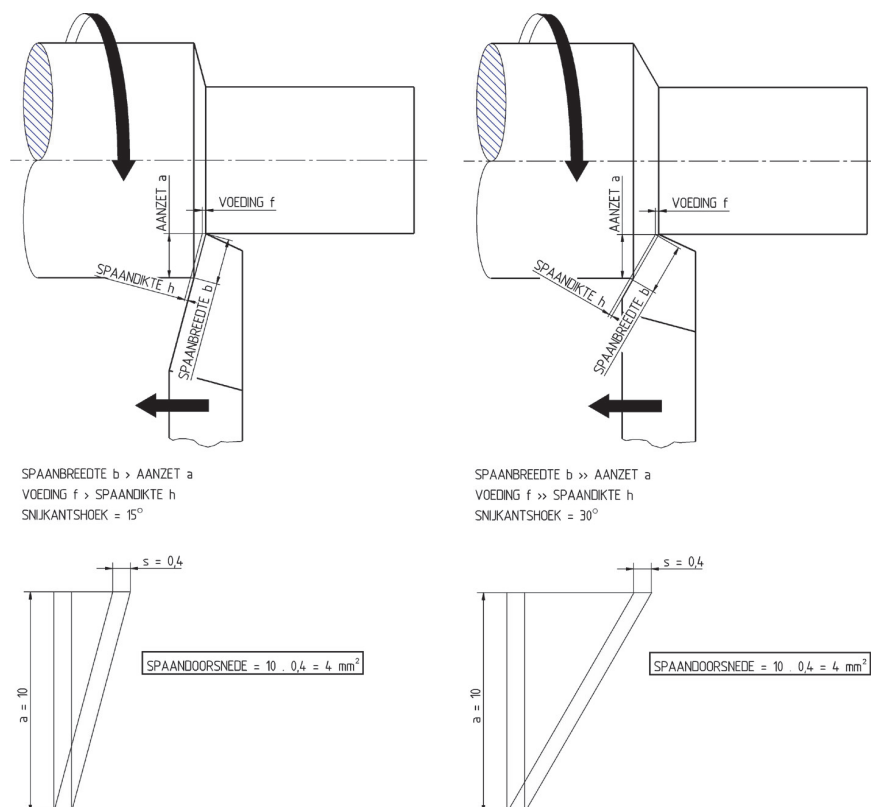
De aanzetbeweging, tot slot, zorgt ervoor dat het snijgereedschap op een bepaalde, instelbare diepte in het materiaal snijdt. Deze beweging is dus verantwoordelijk voor de gebruikte snedediepte.

1.1.6 De spaandoorsnede

1.1.6.1 De a/f -verhouding

De verhouding tussen de snedediepte a en de voeding f wordt de **a/f -verhouding** genoemd.

Deze verhouding speelt een zeer belangrijke rol bij het verspanen en het daarmee gepaard gaande krachtverbruik.

Figuur 1.4. De a/f -verhouding bij een snijkantshoek van 15° en 30° .

1.1.6.2 Draaien - langsdraaien

Bij het langsdraaien is de snedediepte met a en de voeding met f aangegeven. Vergelijken we de grijze parallellogrammen in de figuur 1.4 dan blijkt dat de oppervlakte van de spaandoorsnede altijd $a \times f$ is.

Een grotere spaandoorsnede veroorzaakt grotere snijkrachten en meer warmteontwikkeling. De snelheid waarmee de spanen worden weggesneden (snijsnelheid), moet dus dalen. Wanneer namelijk een spaan gemaakt wordt van een bepaalde spaandikte terwijl de spaanbreedte tweemaal zo groot is, wordt tweemaal zoveel warmte ontwikkeld die over een tweemaal zo lange snijkant kan worden afgevoerd. Is echter de spaan tweemaal zo dik bij een bepaalde spaanbreedte, dan moet de meer ontwikkelde warmte over dezelfde snijkantslengte worden afgevoerd. Een slanke spaan is dus gunstig voor het afvoeren van de warmte van de snijkant. De temperatuur van de snijkant zal dan lager zijn dan bij een dikke spaan met dezelfde spaandoorsnede. Slanke (dus dunne) spanen kunnen verkregen worden door de aanzet (snedediepte) a groot en de voeding f klein te nemen, bij een bepaalde snedediepte en aanzet de snijkantshoek te vergroten of door een grotere radius aan de snijkant te slijpen.

1.2 SNIJSNELHEID

1.2.1 Bepaling

Snijsnelheid is de snelheid waarmee spanen worden weggesneden. Ze is gelijk aan:

- ♦ de omtreksnelheid van het draaiende werkstuk in m/min bij draaien;
- ♦ de omtreksnelheid van de draaiende boor in m/min bij boren;
- ♦ de omtreksnelheid van de draaiende frees in m/min bij frezen;
- ♦ de snelheid van de rechte lijnige beweging van het werktuig ten opzichte van het werkstuk in m/min bij schaven.

1.2.2 Toegelaten snijsnelheid

Wanneer een snijgereedschap gebruikt wordt bij zeer hoge snijsnelheden, dan ligt het voor de hand dat de snijkant van dat snijgereedschap het relatief vlug zal laten afweten en dat verder verspanen onmogelijk wordt. Aan de andere kant gaat het ook niet op om met zeer lage snijsnelheden te gaan werken. Weliswaar gaat dan de snijkant lang mee, maar de uitvoering van het werk duurt abnormaal lang. Ergens tussen die twee uitersten ligt een snijsnelheid die, in de gegeven omstandigheden, het meest aangewezen is. In het licht van het voorgaande kan besloten worden dat de tijd die een snijgereedschap moet standhouden in hoofdzaak bepalend is voor het vaststellen van de toegepaste snijsnelheid. Uitgebreide, internationale onderzoeken hebben ons de nodige gegevens opgeleverd om hierin een verantwoorde keuze te maken. Men is uitgegaan van een standtijd van het snijgereedschap van 60 minuten.

De **standtijd** is eenvoudig de tijd dat een snijgereedschap met goed gevolg kan blijven verspanen zonder dat het moet vervangen of aangeslepen worden.

Deze standtijd noemt men de v_{60} of de toegelaten snijsnelheid. De snijsnelheid is afhankelijk van:

- ♦ het soort bewerking (boren, draaien, frezen, schaven);
- ♦ het materiaal van het werkstuk;
- ♦ het materiaal van het snijgereedschap.

De bovenstaande parameters zijn verwerkt in de tabellen voor toegelaten snijsnelheden die in diverse publicaties te vinden zijn. Zo ook in de tabellen die je hierbij vindt. Dat neemt niet weg dat er ook nog andere parameters de toe te passen snijsnelheid bepalen. De belangrijkste daarvan zijn:

- ♦ de aanzet en de voeding;
- ♦ het vermogen van de gebruikte machine;
- ♦ de gebruikte afkoeling en smering.

De **toegelaten snijsnelheid** wordt door veel factoren bepaald maar vooral door de tijd dat de snijkant moet kunnen meegaan: de **standtijd**.

1.2.3 Instellen van de gereedschapsmachine

Slechts zelden zijn op de machines de snijsnelheden rechtstreeks afleesbaar en instelbaar. Bijna altijd zal moeten worden bepaald met welk toerental de machine of het gereedschap moet draaien. Of met welk aantal bewegingen per minuut (voor een rechtlijnige hoofd- of snijbeweging). Om dat te bepalen staan ons in hoofdzaak twee middelen ter beschikking:

- ♦ berekenen;
- ♦ aflezen in een snijsnelheidsdiagram.

1.2.4 Boren

1.2.4.1 Algemene formule

Deze komt eenvoudigweg uit de mechanica van de eenparig ronddraaiende beweging:

$$\text{Snijsnelheid } v = \frac{\pi \cdot d \cdot n}{1000} \quad (1.2)$$

Waarin:

- ♦ v = snijsnelheid in m/min = omtreksnelheid van de boor;
- ♦ d = diameter van de boor in mm;
- ♦ n = is het aantal omwentelingen per minuut waaraan de boor ronddraait.

Het is duidelijk dat niets anders dan de omtreksnelheid van de boor wordt bepaald. Zoals reeds gezegd kan de snijsnelheid afgelezen worden uit een tabel. Belangrijker voor ons is dus doorgaans te kunnen bepalen met welk toerental de boor moet draaien om de vooropgestelde snijsnelheid te halen. Daartoe dient de volgende afgeleide formule:

$$\text{Toerental } n = \frac{1000 \cdot v}{\pi \cdot d} \quad (1.3)$$

REFLECTIE

WELKE VRAGEN HEB IK NOG? WELKE ONDERWERPEN WIL IK NOG UITDIEPEN?

A large grid of small dots, intended for writing reflections. The grid consists of approximately 30 columns and 30 rows of dots, providing a structured space for the user to answer the questions above.

DEEL 3

VOORBEELD VAN EEN
BLOKWIJZER VOOR
RECHTEN

Inhoud van dit hoofdstuk

§ 1. Positief recht	69
§ 2. Gemeen recht en uitzonderingsrecht of bijzonder recht	70
A. Gelijktijdige toepassing van het gemeen recht en het bijzonder recht	70
1. Primaat van de bijzondere regel als uitzondering op de algemene regel	70
2. Afleiding van het bijzonder karakter van een rechtsregel	71
3. Relatief karakter van de begrippen 'gemeen recht' en 'bijzonder recht'	72
B. Principe van de restrictieve interpretatie van de bijzondere (uitzonderings)regel	77
C. Consecutieve toepassing van de algemene en de bijzondere wet in de tijd	78
1. Algemene wet gevolgd door een latere afwijkende algemene wet of een bijzondere wet gevolgd door een latere afwijkende bijzondere wet	78
2. Algemene wet gevolgd door een latere afwijkende bijzondere wet	78
3. Bijzondere wet gevolgd door een latere algemene wet	78
§ 3. Formeel en materieel recht	79
§ 4. Aanvullend recht, gewoon dwingend recht en recht van openbare orde	79
A. Principe van de wilsautonomie	79
B. Suppletief of aanvullend recht	80
1. Suppletief recht vult de door partijen gelaten leemtes aan	80
2. Ook suppletieve rechtsnormen zijn verbindend	81
C. Dwingend recht	82
1. (Gewone) dwingende rechtsnormen	82
2. Bijzondere categorie van dwingende wetten: wetten die de openbare orde en/of de goede zeden raken	84
3. Belang van het onderscheid tussen de gewone dwingende wetten en de dwingende wetten die van openbare orde zijn	88
4. Bescherming van de internationaal privaatrechtelijke openbare orde	92
D. Verbod op wetsontduiking	93

Online materiaal

E-versie

Digitale verrijking

Conceptoefening

Powerpoints

3

ENKELE BEGRIPPEN INZAKE HET OBJECTIEVE RECHT

§ 1. POSITIEF RECHT

150. BEGRIP – Het recht dat op een tijdstip op een plaats geldt, wordt aangeduid met de term positief recht of vigerend recht (*le droit positif*). Zo is het recht dat op dit moment in België geldt, het Belgische positieve recht.

151. DE LEGE LATA / DE LEGE FERENDA – Men spreekt dus van het positieve recht in tegenstelling tot de rechtsgeschiedenis (recht uit het verleden), maar ook in tegenstelling tot het recht dat men wenst en dat men daarom in de toekomst hoopt te realiseren. In de juridische literatuur duidt men het onderscheid tussen het positieve recht en het verhoopte toekomstige recht vaak aan met Latijnse termen. Zo zullen veel analyses het vigerende recht betreffen, wat men aanduidt met de woorden *de lege lata* (naar positief recht). Andere opmerkingen zijn geformuleerd *de lege ferenda* (met betrekking tot het toekomstig recht) en maken als zodanig suggesties uit tot aanpassing.

152. POSITIEF RECHT VS. NATUURRECHT – Men spreekt ook van het positieve recht in tegenstelling tot het natuurrecht. Natuurrecht is het ideale recht. Het natuurrecht is een filosofische school die de grondslag van het recht zoekt in de natuur van de mens. Men stelt dat elke mens behoefte heeft aan een maatschappelijke orde en rechtvaardigheid. Volgens die filosofische school [met onder meer Hugo Grotius (1583-1645) en Domat (1779-1861)] vindt de afdwingbaarheid van het recht haar grondslag in de aard van de mens. Er zouden regels bestaan die zozeer in het wezen der menselijke verhoudingen liggen, dat geen samenleving zonder die regels denkbaar zou zijn. In de achttiende eeuw kreeg die gedachte opnieuw de wind in de zeilen onder invloed van het ‘rationalisme’. Elke wetgever, zo meende men, die volgens de rede te werk gaat, en dus zijn oor te luister legt aan de hartslag van het maatschappelijke leven, moest tot de erkenning en dus ook tot de vaststelling van die steeds en alom geldende normen komen.

153. HISTORISCHE SCHOOL – Aan de overschatting van de macht en de betekenis van de ratio kwam een eind. Op juridisch terrein was het de zogenaamde historische school [met onder meer Von Savigny (1778-1861)], die de leerstellingen van de natuurrechtsschool bestreed. De leraren van de historische school wezen erop dat de aard van mensen en hun rechtsinstellingen variëren naargelang het klimaat, bodemgesteldheid, historie, levensgewoonten, ras, religie, sociale factoren en andere. Aldus verwerpt een christelijke maatschappij bigamie, de islam aanvaardt ze. Volgens de historische school ontwikkelt ieder volk een eigen rechtsbewustzijn (*Volksgeist*), waaruit een eigen gewoonterecht ontstaat. De enige taak van de wetgever zou erin bestaan om het historisch ontwikkeld gewoonterecht op te sporen en op te tekenen, om het kenbaar te maken en aldus de rechtszekerheid te bevorderen.

154. KRITISCHE BEDENKING – Zoals steeds ligt de waarheid in het midden. De historische school formuleerde terechte kritiek op de natuurrechtsschool. Dat neemt evenwel niet weg dat ook de natuurrechtelijke school waardevolle denkbeelden heeft.

§ 2. GEMEEN RECHT EN UITZONDERINGSRECHT OF BIJZONDER RECHT

A. Gelijktijdige toepassing van het gemeen recht en het bijzonder recht

1. Primaat van de bijzondere regel als uitzondering op de algemene regel

155. *LEX SPECIALIS DEROGAT GENERALI* – Het komt wel eens voor dat eenzelfde overheid twee van elkaar afwijkende rechtsnormen heeft uitgevaardigd die schijnbaar tegelijkertijd van toepassing kunnen verklaard worden op eenzelfde situatie, waarbij de ene rechtsnorm de uitdrukking is van een algemene regel [het gemeen recht (*droit commun*)], terwijl de andere rechtsnorm (de ‘bijzondere’ rechtsregel) enkel geldt voor een welbepaald bijzonder geval. Het conflict tussen de twee rechtsnormen wordt in dat geval opgelost door de voorrang van de bijzondere regel op de algemene regel: “*Lex specialis derogat generali.*” Men beschouwt dan de bijzondere rechtsnorm als een uitzondering op de algemene regel, vandaar ook de naam ‘uitsonderingsrecht’.

BUITENCONTRACTUELE AANSPRAKELIJKHEID VOOR ZAKEN – Artikel 1384 oud BW bevat de algemene regel inzake de aansprakelijkheid tegenover derden voor zaken. Krachtens die bepaling ontstaat de eventuele aansprakelijkheid ten laste van de bewaarder of de toezichthouder van de zaak. Bewaarder is hij die voor eigen rekening de zaak gebruikt of ervan geniet, en die erover leiding en controle kan uitoefenen, ongeacht of die bevoegdheid tot leiding en controle steunt op een rechtsbevoegdheid. Zoals gezegd bevat artikel 1384 oud BW de algemene regel. De toepasselijkheid van artikel 1384 oud BW is echter uitgesloten, indien de bijzondere regels van artikel 1385 oud BW (aansprakelijkheid voor dieren) of artikel 1386 oud BW (aansprakelijkheid voor instorting van een gebouw) van toepassing zijn. Krachtens artikel 1386 oud BW is enkel de eigenaar aansprakelijk, ook al is hij niet de effectieve bewaarder van de zaak of al evenmin diegene die verzuimd heeft het gebouw te onderhouden of volgens de regels van de kunst op te trekken. Hij kan zich wel verhalen op de werkelijke schulddige.

BUITENCONTRACTUELE (KWALITATIEVE) AANSPRAKELIJKHEID VOOR AANGESTELDEN – Krachtens artikel 1384, lid 3 oud BW zijn de aanstellers aansprakelijk voor objectief onrechtmatige daden begaan door de aangestelden in de bediening van hun arbeid. Bij aanstellers en aangestelden denkt men in eerste instantie aan werkgevers en werknemers. Weliswaar heeft het begrip een ruimere draagwijdte dan het arbeidsrechtelijke. Zo werd kardinaal Danneels beschouwd als de aansteller van een pedofiele koster, ofschoon er geen arbeidscontract tussen hem en de koster bestond, maar gewoon omdat hij de hiërarchisch overste was van kosters en priesters. Door artikel 1384, derde lid oud BW zijn werkgevers in hun hoedanigheid van werkgever (*qualitate qua*, vandaar dat men spreekt over kwalitatieve aansprakelijkheid) gehouden om derden te vergoeden voor de schade die een onrechtmatige daad van hun werknemer veroorzaakte. Het in dat artikel vervatte vermoeden van aansprakelijkheid geldt *iuris et de iure*. Dat betekent dat er geen tegenbewijs mogelijk is. Het vermoeden is met andere woorden onweerlegbaar. Een bijzondere categorie van werknemers zijn de personen die werken op basis van een leercontract. Zij werken gedurende hun studies. Die personen ressorteren op het eerste gezicht ook onder artikel 1384, lid 3 oud BW. Er is echter een specifieke bepaling voor hen in artikel 1384, lid 4 oud BW, die voorhoudt dat de meesters ook aansprakelijk zijn ten aanzien van derden voor de onrechtmatige daden begaan door hun leerjongens. Anders dan het geval is in artikel 1384, lid 3 oud BW aanvaardt de rechtspraak dat de meester dat vermoeden van aansprakelijkheid kan weerleggen door aan te tonen dat hij voldoende toezicht uitoefende. Het vermoeden is zodoende weerlegbaar. Juridisch spreken we dan van een vermoeden *iuris tantum*. We komen daarom tot een situatie waarbij in geval van onrechtmatige daden begaan door leerjongens op het eerste gezicht twee tegenstrijdige bepalingen van toepassing kunnen zijn. Conform het adagium ‘*specialia*

generalibus derogant', verkiest men echter de toepassing van de meest specifieke regel, namelijk die van artikel 1384, lid 4 oud BW.

RISICOREGELING IN VERKOOP OP PLAN EN GEMEENRECHTELIJKE KOOP – De zogenaamde wet Breyne of woningbouwwet (Wet van 9 juli 1971 tot regeling van de woningbouw en de verkoop van te bouwen of in aanbouw zijnde woningen) vormt een afwijking van het gemeen kooprecht. Zo bepaalt die wet onder meer dat het risico niet kan overgaan vóór de voorlopige oplevering van de werken (art. 5 wet Breyne), terwijl bij een gemeenrechtelijke koop het risico normaal op de koper overgaat bij de eigendomsoverdracht, die in de regel geschiedt op het moment de partijen wilsovereenstemming bereiken over het te leveren goed en de te betalen prijs. Bij overdracht van een toekomstige zaak impliceert dit dat de eigendom overgaat bij de totstandkoming van de zaak. Wanneer het geschil een koop van een woning op plan betreft, vindt de regel *lex specialis derogat generali* andermaal toepassing, zodat de risicoregeling van de wet Breyne geldt.

2. Afleiding van het bijzonder karakter van een rechtsregel

156. COMPLEXITEIT VAN HET ONDERSCHIED – Vaak is het echter niet eenvoudig om te bepalen welke norm de algemene regel uitmaakt en welke de bijzondere. Niettemin is het belang daarvan niet gering, vermits op grond van die kwalificatie een van de met elkaar strijdige regels buiten toepassing blijft.

In het oud Burgerlijk Wetboek kan men de algemene regels inzake verbintenissen uit overeenkomsten (titel III) beschouwen als het gemeen recht; de regels inzake bijzondere overeenkomsten maken meestal het bijzonder recht uit. Toch moet men met betrekking tot iedere regel afzonderlijk toetsen of die 'afzonderlijke' regeling niet een gewone herhaling uitmaakt van het gemeen verbintenissenrecht inzake contracten.

Een typisch voorbeeld betreft het feit dat voor verschillende bijzondere overeenkomsten de basisregel inzake het schriftelijk bewijs (art. 8.9, § 1 BW) werd hernomen, wat voor de bewaargeving gebeurde in art. 1923 oud BW, en voor de dading in art. 2044, lid 2 oud BW.³⁰ Al die bepalingen zijn in grote mate gewoon didactische herhalingen van de gemeenrechtelijke bewijsregels. Dat is belangrijk omdat ook de uitzonderingen die worden vermeld in de bepalingen die onmiddellijk volgen in respect 8,10 e.v. BW op die bijzondere overeenkomsten van toepassing zijn.

Een ander voorbeeld betreft artikel 1882 oud BW dat in feite een herhaling is van artikel 1302, lid 1 oud BW. Men aanvaardt echter dat ook voor de bruikleen de niet expliciet vermelde uitzondering van artikel 1302, lid 2 oud BW geldt.

Het principe '*lex specialis generalibus derogat*' is ook van bijzonder belang in het strafrecht. Eenzelfde feit van een persoon kan een overtreding uitmaken van meerdere strafbepalingen, van zowel het gemeenrechtelijke strafrecht (terug te vinden in het Strafwetboek), als van het bijzonder strafrecht (terug te vinden in bijzondere wetten). In het ene geval oordeelt men dat eenzelfde feit kan resulteren in een meervoudigheid van strafbepalingen (*i.e.* de zogenaamde 'eendaadse samenloop'). In dat geval kan krachtens artikel 65, eerste lid Sw. enkel de zwaarste straf worden toegepast. Wanneer men echter het beginsel *lex specialis generalibus derogat* toepast, betekent dit dat op eenzelfde feit maar één strafbepaling van toepassing is, namelijk de bijzondere wet.

157. WANNEER PAST MEN NU DE ENE OF DE ANDERE REGEL TOE? – De toepassing van de regel *lex specialis* vereist in de eerste plaats dat de *specialis* alle constitutieve bestanddelen omvat van de *generalis*, zij het dat een van die algemene bestanddelen een bijzondere of speciale vorm aanneemt, of dat een extra

³⁰ Deze bepaling wordt door de rechtspraak inderdaad gewoon als een bewijsregel geïnterpreteerd. Wel is het geschrift in afwijking van artikel 8.9, § 1 BW ook vereist voor overeenkomsten waarvan de waarde minder dan 3500 euro bedraagt (*infra*, Boekdeel II).

bestanddeel wordt toegevoegd, zodat de *specialis* een beperktere actieradius krijgt. Men spreekt over een basisidentiteitsvereiste en een bijzondere differentiatievoorwaarde. Die twee termen kunnen fungeren als de inhoudelijke sleutel voor de *lex generalis-lex specialis* regel. De *generalis* moet dus steeds in de *specialis* begrepen zijn, met als gevolg dat bij niet-realiseren van het nader gepreciseerde of bijkomende bestanddeel van de *specialis*, de algemene bepaling of *generalis* toegepast moet kunnen worden.

158. BELANG VAN DE BEDOELING VAN DE WETGEVER – De rechtspraak verduidelijkte echter dat het bestaan van de zojuist omschreven inhoudelijke verhouding algemene regel (*generalis*) / bijzondere regel (*specialis*) onvoldoende is om te concluderen tot de toepassing van de op specialiteit gegronde uitsluitings- of derogatieregels. Deze verhouding moet namelijk gerelateerd worden aan de bedoeling van de wetgever die de bijzondere bepaling heeft ingevoerd. Vereist is dat de bijzondere wetgever met de bijzondere *specialis* een volledige en exclusieve regeling heeft willen invoeren.

159. AANKONDIGING VAN UITZONDERINGSRECHT – Daarom wordt uitzonderingsrecht vaak als dusdanig aangekondigd (“in afwijking van”, “behalve”), waardoor het gemeen recht voor die gevallen uitdrukkelijk buiten werking wordt gesteld.

Een voorbeeld in dat verband is de mogelijkheid tot onderverhuur. Inzake het gemeen huurrecht bepaalt artikel 1717, lid 1 oud BW: “De huurder mag onderverhuren en zelfs zijn huur aan anderen overdragen indien dit recht hem niet is ontzegd”. Artikel 30 Pachtwet – pacht is de huur van onroerende goederen die hoofdzakelijk gebruikt worden in een landbouwbedrijf – bepaalt dat: “In afwijking van artikel 1717 oud BW en onder voorbehoud van het hierna bepaalde” de pachter van landeigendommen noch het gepachte goed geheel of ten dele in onderpacht mag geven, noch zijn pacht geheel of ten dele aan anderen mag overdragen zonder toestemming van de verpachter. Die toestemming moet op straffe van nietigheid en voorafgaand aan de onderpacht of aan de overdracht schriftelijk worden gegeven.

Soms wordt bij de formulering van een algemene regel reeds uitdrukkelijk verwezen naar (de mogelijkheid van) uitzonderingsrecht.

160. INTERPRETATIE BRENGT SOELAAS – Als de wetgever daarover zwijgt, is men op interpretatie aangewezen. Tot op vandaag wordt de opvatting gehuldigd dat het privaatrecht het gemeen recht is, en het publiekrecht het uitzonderingsrecht. Binnen het privaatrecht is het burgerlijk recht het gemeen recht, het ondernemings- en arbeidsrecht het uitzonderingsrecht.

3. Relatief karakter van de begrippen ‘gemeen recht’ en ‘bijzonder recht’

161. RELATIVITEIT VAN DE KWALIFICATIE – Het algemeen of bijzonder karakter van een rechtsregel is bovendien relatief.

Zo zijn de regels inzake woninghuur of handelshuur ‘bijzonder’ recht tegenover het gemeen huurrecht, dat op zijn beurt bijzonder is tegenover het ‘gemeen’ contracten- of verbintenissenrecht.

De regels toepasselijk op de arbeidsovereenkomst voor handelsvertegenwoordigers wijken (e.g. inzake het concurrentiebeding) af van het gemeen recht inzake arbeidsovereenkomsten voor bedienden (vgl. art. 65, 87 en 104 Arbeidsovereenkomstenwet), dat eveneens sterk afwijkt van het gemeen contractenrecht (vgl. art. 12 Arbeidsovereenkomstenwet met art. 8.9, § 1 BW).

Artikel 1137 oud BW vormt het gemeen recht inzake de verplichting tot behoud van andermans zaak en legt de zorgvuldigheid op als een goed huisvader (aansprakelijkheid voor de *culpa levis in abstracto*) voor die zaak te zorgen. Artikel 1927 oud BW verplicht de (onbezoldigde) bewaarnemer maar dezelfde zorgvuldigheid in acht te nemen als deze die hij voor zijn eigen zaak in acht neemt (aansprakelijkheid voor de *culpa levis in concreto*). In het kader van de arbeidsovereenkomst is de werkgever-bewaarnemer steeds gehouden om de zorgvuldigheid van een goede huisvader in acht te nemen (art. 20, 7° Arbeidsovereenkomstenwet).

162. ILLUSTRATIE – Het getrappt systeem inzake gemeen recht en uitzonderingsrecht

Voorbeeld: bijzondere overeenkomsten

Regels van toepassing op contracten of verbintenissen uit overeenkomst in het algemeen (art. 1101-1369 oud BW) – boek 8 BW (bewijsrecht)

└ I. REGELS VAN TOEPASSING OP OVEREENKOMSTEN MET ALS VOORWERP EEN ZAAK (= *niet* een vordering tegenover een persoon)

└ A. Overeenkomsten die *in hoofdzaak* een zakelijk recht (voornamelijk een eigendomsrecht) verlenen

└ 1. Tegen betaling van een geldsom: koop

└ Algemeen (art. 1582-1685 oud BW)

└ Afwijking van art. 1604-1621 oud BW en 1641-1648 oud BW met betrekking tot verkoop van roerende lichamelijke zaken door professioneel aan consumenten (art. 1649bis-octies oud BW garantieverplichting m.b.t. verkopen aan consumenten (geldend tot twee jaar na de levering))

└ Koop van roerend lichamelijk goed tussen professionelen, waarvan één gevestigd is in het buitenland, dat partij is bij het Weens Koopverdrag, tenzij partijen de toepassing van het verdrag hebben uitgesloten

└ Regels van toepassing op specifieke koopovereenkomsten

Verkoop van een huis op plan (Wet 9 juli 1971 tot regeling van de woningbouw en de verkoop van te bouwen of in aanbouw zijnde woningen: Wet Breyne)

(art. 3 Wet Breyne: *“De overeenkomsten bedoeld in artikel 1 vallen onder de bepalingen van het oud Burgerlijk Wetboek betreffende de koop of de huur van werk en van diensten ingevolge bestekken en aannemingen, behalve de afwijkingen bij deze wet bepaald”*)

└ 2. Tegen betaling van een ander goed: ruil (art. 1702-1707 oud BW)

(art. 1707 oud BW: *“De overige regels die omtrent het koopcontract zijn voorgeschreven, zijn mede van toepassing op het ruilcontract.”*)

└ 3. Om niet: schenking (art. 931-959 oud BW)

└ B. Overeenkomsten die maar *accidenteel* een eigendomsrecht verlenen: verbruiklening

└ Algemeen (art. 1874 en 1892-1904 oud BW)

└ Regels van toepassing op specifieke verbruikleningsovereenkomsten

- └ Lening op interest (art. 1905-1908 oud BW)

(vgl. art. 1153, vijfde lid (“Onder voorbehoud van de toepassing van artikel 1907, ...”) en 1907 oud BW)

- └ Consumentenkrediet (art. VII.64 e.v. WER)

- └ Hypothecair krediet (art. VII.123 e.v. WER)

└ **C. Overeenkomsten die een gebruiksrecht verlenen**

└ 1. *Tegen betaling van een geldsom of in natura: huur*

- └ Algemeen (art. 1708-1712 oud BW)

(art. 1711, zevende lid oud BW: “Voor de laatste drie soorten gelden bijzondere regels.”)

- └ Regels van toepassing op specifieke huurovereenkomsten

- └ Huur van goederen (art. 1713 oud BW)

- └ Huur van onroerende goederen

- └ Algemeen (art. 1714-1762bis oud BW)

- └ Huur van voor bewoning bestemde goederen of delen ervan (Vlaanderen: Decreet 9 november 2018 houdende bepalingen betreffende de huur van voor bewoning bestemde goederen of delen ervan) - inclusief studentenhuur

- └ Handelshuur (Wet 30 april 1951, ingevoegd in oud BW)

- └ Pacht (Wet 4 november 1969, ingevoegd in oud BW)

- └ Huur van roerende goederen

- └ Financieringshuur (‘leasing’) (art. VII.80-81 e.v. WER)

- └ 2. *Zonder enige tegenprestatie (op het moment van het sluiten van de overeenkomst): bruikleen (art. 1874 en 1875-1891 oud BW)*

└ **D. Overeenkomsten die strekken tot bewaring van een lichamelijke roerende zaak: bewaargeving**

- └ Algemeen (art. 1915-1948 oud BW)

= overeenkomst die de bewaring van een roerend goed als hoofdvoorwerp heeft (vgl. art. 1137 en 1927 oud BW en art. 20, 7/ Wet 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten inzake de omvang van de bewaringsplicht van de bewaarnemer in het gemeen recht en in het uitzonderingsrecht)

Regels van toepassing op specifieke bewaargevingsovereenkomsten

- └ Bewaargeving uit noodzaak (art. 1949-1951 oud BW): bewijsregeling

(art. 1951 oud BW: “Voor het overige is de bewaargeving uit noodzaak aan al de hierboven bepaalde regels onderworpen.”)

- └ Hotelbewaargeving (art. 1952-1954quater oud BW)

- └ Sekwester (art. 1955-1963 oud BW): bewaargeving van een betwiste zaak

(art. 1958 oud BW: “Wanneer het om niet geschiedt, is het onderworpen aan dezelfde regels als de eigenlijke bewaargeving, behalve de hierna bepaalde verschillen.”)

└ II. REGELS VAN TOEPASSING OP OVEREENKOMSTEN MET ALS VOORWERP EEN PRESTATIE VAN EEN PERSOON (= dienstenovereenkomsten)

└ **A. Met als voorwerp het stellen van een materiële handeling**

└ 1. *Tegen betaling: huur van werk en diensten/aanneming*

└ Algemeen (art. 1779 en 1787-1799 oud BW)

Voorbeeld (Bewaargeving is een dienstenovereenkomst die een *lex specialis* is t.o.v. aanneming. Wat dus geen bewaargeving is, is aanneming).

= overeenkomst die

niet de bewaring,

maar wel het onderhoud

niet van een roerend goed,

maar wel van een onroerend goed (e.g. bewakingsfirma)

niet van een zaak,

maar wel van een persoon (e.g. babysitten)

niet als hoofdoorwerp,

maar wel als accessoir voorwerp heeft (vgl. bewaargeving!)

= managementovereenkomst (= *niet* in ondergeschikt verband) (vgl. huur van dienstboden en werklieden!)

└ Regels van toepassing op specifieke overeenkomsten van huur van werk en diensten/aannemingsovereenkomsten

└ Huur van dienstboden en werklieden (= in ondergeschikt verband)

└ Art. 1780 oud BW en Wet 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten

└ Titel 2: Werklieden ('handenarbeid')

└ Titel 3: Bedienden ('hoofdarbeid')

└ Titel 4: Handelsvertegenwoordigers

└ Titel 7: Studenten

└ Verkoop van huis op plan (Wet 9 juli 1971 tot regeling van de woningbouw en de verkoop van te bouwen of in aanbouw zijnde woningen: Wet Breyne)

(art. 3 Wet Breyne: *'De overeenkomsten bedoeld in artikel 1 vallen onder de bepalingen van het oud Burgerlijk Wetboek betreffende de koop of de huur van werk en van diensten ingevolge bestekken en aannemingen, behalve de afwijkingen bij deze wet bepaald'*)

└ Publieke bestekken en aannemingen

└ Wet 17 juni 2016 inzake overheidsopdrachten

└ 2. *Om niet: onbenoemde overeenkomst waarop de regels van de huur van werk en diensten/aanneming analogisch van toepassing zijn*

└ **B. Met als voorwerp het stellen van een rechtshandeling: lastgeving (art. 1984- 2010 oud BW)**

163. ENKELE BELANGRIJKE KANTTEKENINGEN

Belangrijke opmerking 1: De algemenere regels blijven van toepassing op de door specifiekere regels beheerste gevallen in de mate waarin de specifieke regeling op bepaalde vlakken niet afwijkt van de algemene regeling.

Belangrijke opmerking 2: Toepasselijkheid afwijkend consumentenrecht

Voor bepaalde overeenkomsten gesloten door een professioneel met een consument gelden bovendien van het gemeen recht afwijkende regels.

164. CONSUMENTENRECHT: BOEK VI WETBOEK ECONOMISCH RECHT (WER), KREDIET AAN CONSUMENTEN EN CONSUMENTENKOOP – Het consumentenrecht (*droit de la consommation*) bestaat uit een dispaaraat geheel van regels en wetten waarvan de meeste zijn opgenomen in het Wetboek Economisch Recht (WER). De algemene bepalingen zijn in het WER vervat in Boek VI: Marktpraktijken en consumentenbescherming.

Andere belangrijke consumentenrechtelijke regelingen betreffen het consumentenkrediet (*i.e.* conform artikel I.9.54 WER het “krediet dat, ongeacht de benaming of de vorm, wordt verstrekt aan een consument en dat geen hypothecair krediet uitmaakt.”) en het hypothecair krediet (*i.e.* conform art. I.9.53 /3° WER “krediet dat zowel een hypothecair krediet met een roerende als een onroerende bestemming kan uitmaken” *juncto* art. I.9.53/1°-2° WER. Het consumentenrechtelijke karakter van dit type krediet vloeit voort uit art. I.9.39° WER). Het consumentenkrediet en het hypothecair krediet zijn beide geregeld in Boek VII WER, respectievelijk in artikel VII.64 e.v. WER en artikel VII.123 e.v. WER.

Van cruciaal belang in het consumentenrecht is tot slot ook de regeling van de consumentenkoop die je in het oud Burgerlijk Wetboek terugvindt (zie art. 1649*bis*-1649*octies* oud BW).

Voor een accurate toepassing van het consumentenrecht definiëren we in wat volgt nog enkele belangwekkende termen.

- ♦ **CONSUMENT: CRITERIUM VAN NIET-PROFESSIELE ACTIVITEIT** – Conform artikel I.1.2° WER is een “consument” (*consommateur*) “iedere natuurlijke persoon die handelt voor doeleinden die buiten zijn handels-, bedrijfs-, ambachts- of beroepsactiviteit vallen”. Een consument kan nooit een rechtspersoon zijn. Wanneer een natuurlijke persoon handelt voor zowel beroepsmatige als privédoeleinden, moet men kijken naar het hoofddoel (*e.g.* een opticien die een auto koopt en amper professionele verplaatsingen maakt, versus een handelsvertegenwoordiger die dagelijks de nieuwe wagen voor zijn beroepsactiviteit gebruikt). Wanneer de beroepsmatige activiteit binnen de globale context van de overeenkomst niet overheerst, kan men toch als consument worden gekwalificeerd.³¹
- ♦ **PROFESSIELE AAN ANDERE ZIJDE VAN DE TRANSACTIES GESLOTEN MET DE CONSUMENT** – Het consumentenrecht is in principe maar van toepassing in “*business to consumer transactions*” ook wel afgekort als B2C en niet in “*business to business transactions*” ook wel afgekort B2B. Het algemene consumentenrecht is van toepassing op transacties tussen ondernemingen en consumenten. De onderneming wordt conform artikel I.1.1° WER omschreven als elk van de volgende organisaties: “(a) iedere natuurlijke persoon die zelfstandig een beroepsactiviteit uitoefent, (b) iedere rechtspersoon, (c) iedere andere organisatie zonder rechtspersoonlijkheid”. Weliswaar zijn geen ondernemingen, behoudens uitzonderingen voorzien in het WER of andere toepasselijke wettelijke

31 *Parl. St.* Kamer, 2013-2014, Nr. 2836/1, 6.

bepalingen: “(a) iedere organisatie zonder rechtspersoonlijkheid die geen uitkeringsoogmerk heeft en die ook in feite geen uitkeringen verricht aan haar leden of aan personen die een beslissende invloed uitoefenen op het beleid van de organisatie, (b) iedere publiekrechtelijke rechtspersoon die geen goederen of diensten aanbiedt op een markt, (c) e Federale Staat, de gewesten, de gemeenschappen, de provincies, de hulpverleningszones, de prezones, de Brusselse Agglomeratie, de gemeenten, de meergemeentezones, de binnengemeentelijke territoriale organen, de Franse Gemeenschapscommissie, de Vlaamse Gemeenschapscommissie, de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie en de openbare centra voor maatschappelijk welzijn”. Artikel I.1.1° WER bevat het algemeen ondernemingsbegrip, dat onderscheiden moet worden van het functioneel ondernemingsbegrip (*infra* randnr. 250 e.v.). De specifieke regelgeving met betrekking tot consumentenkrediet (art. VII.64 e.v. WER) betreft overeenkomsten gesloten tussen consumenten met hetzij kredietgevers, hetzij kredietbemiddelaars. Zowel kredietgevers als kredietbemiddelaars zijn natuurlijke personen of rechtspersonen die handelen binnen het kader van hun handels-/bedrijfs- of beroepsactiviteit (zie art. I.9.34°-35 WER). De Wet consumentenkoop, tot slot, vereist dat de verkoper een natuurlijke persoon of rechtspersoon is die consumptiegoederen verkoopt en dat evenzeer doet in het kader van zijn beroepsactiviteit of zijn commerciële activiteit (art. 1649bis, § 1,2° oud BW).

- ♦ MATERIEEL TOEPASSINGSGBIED – Tot slot vestigen we er de aandacht op dat het materieel toepassingsgebied van elke wetgeving ter bescherming van de consumenten steeds nauwkeurig moet worden onderzocht. De algemene consumentenbescherming is in principe van toepassing op producten (“goederen en diensten, onroerende goederen, rechten en verplichtingen” (art. I.1.4 WER)). Goederen in het Wetboek Economisch Recht zijn “alle lichamelijke roerende zaken” (art. I.1.6 WER); diensten zijn “alle prestaties verricht door een onderneming in het kader van haar professionele activiteit of in uitvoering van haar statutair doel” (art. I.1.5 WER). De Wet Consumentenkoop is enkel van toepassing op de verkoop van consumptiegoederen (“roerende lichamelijke zaken” (art. 1649bis, § 2,3° oud BW)).

B. Principe van de restrictieve interpretatie van de bijzondere (uitzonderings)regel

165. INTERPRETATIE PER ANALOGIAM – Soms wordt wel eens de stelling verkondigd dat bijzondere wetten strikt geïnterpreteerd moeten worden: “*exceptio est strictissimae interpretationis*”. Die richtlijn kan maar aanvaard worden mits duidelijk voorbehoud. De regel is immers alleen uitzonderlijk gerechtvaardigd in de mate dat men daarmee bedoelt dat rechtsnormen die een bijzondere afwijking inhouden van essentiële principes (*e.g.* de strafwetten, vermits zij een beperking inhouden van de individuele vrijheid), niet per analogie kunnen worden geïnterpreteerd. Onder een interpretatie *per analogiam* verstaat men dat leemten in een rechtsnorm worden aangevuld en het toepassingsgebied van de norm wordt uitgebreid buiten de grenzen die de wet zelf stelt.

Bij een analoge interpretatie wordt een nieuwe rechtsregel geformuleerd die niet rechtstreeks gebaseerd is op de wil van de wetgever, maar op een gelijkenis tussen een wettelijk bepaald en een wettelijk niet bepaald geval.

In het strafrecht wordt aldus niet aanvaard dat men het toepassingsgebied van de strafwet verruimt door analoge interpretatie. De gronden voor strafopheffing of strafvermindering kan men volgens de rechtspraak en rechtsleer echter wel per analogie interpreteren.

Een voorbeeld van analoge interpretatie: op de bruikleenovereenkomst worden de wettelijke suppletieve bepalingen van de bewaargeving (art. 1938-1943 oud BW) met betrekking tot de plaats van teruggave en de persoon aan wie de teruggave van het geleende goed moet gebeuren per analogie toegepast.

166. INTERPRETATIE VAN BIJZONDERE REGEL – In principe moet een bijzondere regel echter niet strikt worden geïnterpreteerd. Een bijzondere regel moet geïnterpreteerd worden zoals elke regel (*infra* Afdeling III, Hoofdstuk 11). Zo kan soms blijken dat de uitzondering een hogere waarde beoogt te beschermen. In dat geval verdient die regel volledig te worden toegepast, en mag hij niet wordt uitgehold door het principe van de restrictieve interpretatie.

Een voorbeeld daarvan biedt artikel 215, lid 1 oud BW op grond waarvan een echtgenoot zonder de toestemming van zijn/haar partner niet onder bezwarende titel of niet onder de levenden mag beschikken over de rechten die hij bezit op het onroerend goed dat het gezin tot voornaamste woning dient. Die regel biedt een afwijking van de gemeenrechtelijke bevoegdheidsregels in het huwelijk. In principe beschikken de echtgenoten vrij over hun eigen goederen, zij hebben gelijke bevoegdheden over de goederen die zij gemeenschappelijk bezitten. Toch kan men niet stellen dat de uitzonderingsbepaling van artikel 215 oud BW strikt moet geïnterpreteerd worden, omdat die bepaling het gezinsbelang doet primeren.

C. Consecutieve toepassing van de algemene en de bijzondere wet in de tijd

167. Een mogelijk conflict tussen een algemene en een bijzondere wet kan zich ook voordoen in de toepassing van een rechtsnorm in de tijd.

1. Algemene wet gevolgd door een latere afwijkende algemene wet of een bijzondere wet gevolgd door een latere afwijkende bijzondere wet

168. LEX POSTERIOR ANTERIORI DEROGAT – Wanneer een algemene wet wordt gevolgd door een latere afwijkende andere algemene wet, of een bijzondere wet door een latere afwijkende bijzondere wet is er geen probleem. In dat geval past men in principe enkel de meest recente rechtsnorm toe op grond van het adagium ‘*lex posterior anteriori derogat*’ (*infra* Afdeling III, Hoofdstuk 12, § 1).

2. Algemene wet gevolgd door een latere afwijkende bijzondere wet

169. LEX SPECIALIS GENERALIBUS DEROGAT – Wanneer een algemene wet wordt gevolgd door een tegenstrijdige bijzondere wet, gaat men ervan uit dat de algemene wet maar buiten werking wordt gesteld voor het specifieke domein van de bijzondere wet: ‘*specialia generalibus derogant*’.

3. Bijzondere wet gevolgd door een latere algemene wet

170. PEILEN NAAR INTENTIE WETGEVER – Minder duidelijk is de situatie waar een bijzondere wet gevolgd wordt door een latere algemene wet. In dat geval komen we er niet met de twee grondregels (bijzondere wet primeert op algemene en latere wet primeert op eerdere wet): ze spreken elkaar dan immers tegen. In dat geval moet men peilen naar de intentie van de wetgever: was het de bedoeling dat de algemene latere wet de vroegere uitzonderingen (bijzondere wet) tenietdeed, of was het integendeel de bedoeling om een algemene

regeling uit te werken die geldt voor alle gevallen, behalve het geval geregeld in de eerdere bijzondere wet. Het bestaan van een uitzondering is inderdaad niet *ipso facto* onverenigbaar met een algemene wet.

De wet van 19 januari 1990 tot verlaging van de leeftijd van burgerlijke meerderjarigheid van 21 jaar tot 18 jaar heeft aldus een aantal bijzondere bepalingen laten bestaan waar de leeftijd van 21 nog steeds vereist is. Zo moet je 21 jaar zijn om in een casino te spelen (art. 54, § 1 wet op de kansspelen), of zelfs 25 jaar om te adopteren (art. 345 oud BW).

§ 3. FORMEEL EN MATERIEEL RECHT

171. TWEE ‘SOORTEN’ RECHT – Men kan het recht in twee groepen verdelen: het materiële recht en het formele recht.

- ♦ MATERIEEL RECHT – Het materiële recht is dat deel van het recht waarin de spelregels van het maatschappelijke gedrag *inhoudelijk* worden bepaald. Het zegt bijvoorbeeld wat eigendom is, wat een verbintenis is, wat een misdrijf uitmaakt.
- ♦ FORMEEL RECHT – Het formele recht is dat deel van het recht dat de spelregels bepaalt in verband met *wat* er moet of kan gebeuren bij niet-naleving van het materiële recht. Het bepaalt met name hoe een persoon, die in enig materieel recht geschonden is, de schender van zijn recht via gerechtelijke weg tot nakoming van zijn plichten, tot herstel of tot vergoeding kan dwingen. Het formele recht is daarom een recht dat dient om andere rechtsregels te doen naleven of af te dwingen. Het wordt daarom ook handhavingsrecht genoemd. Men noemt het procedureel of formeel recht omdat het de procedure of de vorm bepaalt – de plichtplegingen of formaliteiten – van de toepassing of de handhaving van de gedragsvoorschriften, waarom het uiteindelijk te doen is, en die daarom materieel recht worden genoemd.

De meeste regels van formeel recht zijn terug te vinden in het procesrecht, dat integraal bestaat uit regels om materieel recht toe te passen in geval van geschil tussen de betrokkenen over hun wederzijdse rechten en verplichtingen of om rechtsschendingen te beteugelen. Eigenlijk hoort bij elke materiële rechtstak een formele rechtstak, bijvoorbeeld materieel en formeel strafrecht (respectievelijk de bepalingen die misdrijven omschrijven en straffen stellen en de regels voor de vervolging, de bestraffing en de strafuitvoering), bijvoorbeeld materieel en formeel fiscaal recht (respectievelijk de eigenlijke fiscale verplichtingen en de regels over de vestiging en de invordering van en de geschillen over de belastingen); sociaal recht en sociaal procesrecht (sinds 1967 wordt nagenoeg het gehele sociaal procesrecht in het Gerechtelijk Wetboek geregeld), burgerlijk recht en burgerlijk procesrecht, etc.

§ 4. AANVULLEND RECHT, GEWOON DWINGEND RECHT EN RECHT VAN OPENBARE ORDE

A. Principe van de wilsautonomie

172. RECHT VERLEENT BINDENDE KRACHT AAN EENZIJDIGE WIL OF ONDERLINGE AFSPRAKEN PARTIJEN (ART. 1134 OUD BW) – In een juridisch systeem wordt niet elke rechtsverhouding tussen de particulieren geregeld door een van hogerhand opgelegde rechtsnorm. Aan de individuen zelf wordt (onder

voorwaarden) in min of meer grote mate de vrijheid gelaten om, hetzij eenzijdig, hetzij bij onderlinge afspraak, hun (wederzijdse) rechten en plichten te regelen. We noemen dat het principe van de ‘wilsautonomie’ (*autonomie de la volonté*). Mits de voorwaarden zijn vervuld, verleent het recht daarbij een bindende kracht aan een eenzijdige wil of aan onderlinge afspraken. Artikel 1134 oud BW bepaalt i.v.m. overeenkomsten aldus dat “alle overeenkomsten die wettig zijn aangegaan, degenen die deze hebben aangegaan tot wet strekken”. Dat impliceert dat bij niet-naleving van die afspraken juridische sancties kunnen intreden. Het recht staat immers in voor de handhaving van die geldig gemaakte afspraken (*supra* randnr. 43 e.v.).

173. WILSAUTONOMIE: PARTIJEN BEHARTIGEN HUN EIGEN BELANGEN HET BEST – Het principe van de wilsautonomie is gesteund op een bepaalde filosofie. De wilsautonomie speelt in de eerste plaats in die materies die vooral de private belangen aanbelangen. Het persoonlijke belang van de betrokkenen wordt daarbij beschouwd als de beste waarborg voor de persoonlijke competentie van de individuen om adequate afspraken te maken. Bovendien kan een maatschappij niet functioneren wanneer aan de individuen niet de nodige ruimte wordt gelaten voor een zekere autonomie in de behartiging van hun belangen. Een maatschappij met onvoldoende ruimte voor autonomie paralyseert de private initiatieven, zonder dewelke diezelfde maatschappij niet kan bestaan.

B. Suppletief of aanvullend recht

1. Suppletief recht vult de door partijen gelaten leemtes aan

174. NOODZAAK AANVULLENDE REGELS VOOR NIET-SLUITENDE AFSPRAKEN – Een rechtssysteem kan echter niet louter gebaseerd zijn op de handhaving van de wil van de belanghebbenden. Een eerste probleem rijst doordat de betrokkenen vaak verzuimen hun onderlinge verhouding (in haar totaliteit) te regelen. Partijen hebben niet altijd de tijd of de juridische onderlegdheid om alle juridische gevolgen van hun onderlinge afspraken in te schatten. Belangrijk is dat er in dat geval een regeling bestaat waarnaar de rechter en de partijen kunnen terugrijpen.

175. MODELOPLOSSING VAN WETGEVER DIE GELDT BIJ STILZWIJGEN PARTIJEN – Het aanvullende recht (*le droit supplétif*) vult de door partijen min of meer intentioneel gelaten leemtes in. Ten suppletieve titel stelt de wetgever een modeloplossing voor die moet gelden bij stilzwijgen van de partijen.

PRIMAIR & SECUNDAIR HUWELIJKSVERMOGENSRECHT – Het typevoorbeeld is het feit dat de echtgenoten vrij worden gelaten om hun wederzijdse patrimoniale rechten en verplichtingen te regelen (‘bedongen huwelijksvermogensstelsel’). Doen zij dat niet, dan geldt het zogenaamde ‘wettelijk stelsel’ (art. 1389-1450 oud BW), dat dus aanvullend recht is. Het wettelijk stelsel wordt in artikel 1390 oud BW het “gemeen recht” genoemd, omdat het toepasselijk is bij gebrek aan bijzondere, andersluidende afspraken. Het bedongen of wettelijk stelsel noemt men ook het ‘secundaire’ huwelijksvermogensrecht, omdat het wordt toegevoegd (art. 212, eerste en tweede lid oud BW) aan meer elementaire rechten en verplichtingen van de gehuwden, het zogenaamde ‘primaire’ huwelijksrecht (art. 212-224 oud BW). Het laatste bindt zonder meer en is dus dwingend recht (*infra* randnr. 179 e.v.), dat niet door een eigen regeling mag vervangen worden.

WEENS KOOPVERDRAG – Voor een verkoop van roerende zaken gekocht voor professionele doeleinden tussen partijen die een vestiging hebben in verschillende staten die partij zijn bij het Weens koopverdrag geldt het Weens Koopverdrag. Artikel 6 CISG bepaalt weliswaar dat de partijen de toepassing van het verdrag kunnen uitsluiten of afwijken van elk van de bepalingen daarvan dan wel het gevolg daarvan

wijzigen. Partijen hebben bij een gemeenrechtelijke koopovereenkomst de gelegenheid zelf tijd en plaats van levering en betaling vast te stellen. Maken zij daarvan geen gebruik, dan bepaalt de wet waar en wanneer zij moeten presteren (art. 1608-1609 oud BW).

WETTELIJK (INTESTAAT) EN TESTAMENTAIR ERFRECHT – De wet bepaalt hoe een nalatenschap na overlijden zonder testament (intestaat) wordt verdeeld, maar de toekomstige erflater kan die wijze van verdeling tot op zekere hoogte voorkomen door een testament te maken.

176. SUPPLETIEVE REGEL: OVEREENSTEMMING MET VERMOEDELIJKE WIL VAN PARTIJEN? – Men zegt wel eens dat de suppletieve regel de neerslag vormt van datgene wat de wetgever de vermoede partijwil acht te zijn. De wetgever wordt geacht de wil van de partijen voorafgaandelijk te interpreteren. Het model dat de wetgever vooropstelt, zou overeenkomen met de vermoedelijke wil van de partijen. Gebaseerd op de vermoede partijwil, zou de suppletieve regeling beantwoorden aan wat de meerderheid van de geïnteresseerden zou hebben gekozen, indien zij een effectieve keuzemogelijkheid zou hebben gehad. Die zienswijze is niet steeds foutief, en de feiten spreken haar vaak niet tegen. Toch miskent die opvatting het feit dat de normgever bij de opstelling van de ‘suppletieve regels’ een geheel van economische, sociale, historische overwegingen in acht neemt. In functie daarvan bouwt hij de ideale modeloplossing uit, rekening houdend met wat in de gegeven omstandigheden billijk en rechtvaardig is.

177. RECHTSZEKERHEID – Het nut van het aanvullende recht ligt voor de hand. De rechtszekerheid is gebaat met een wettelijke regeling die automatisch toepassing vindt wanneer de partijen verzuimd hebben (volledig sluitende) afspraken te maken.

2. Ook suppletieve rechtsnormen zijn verbindend

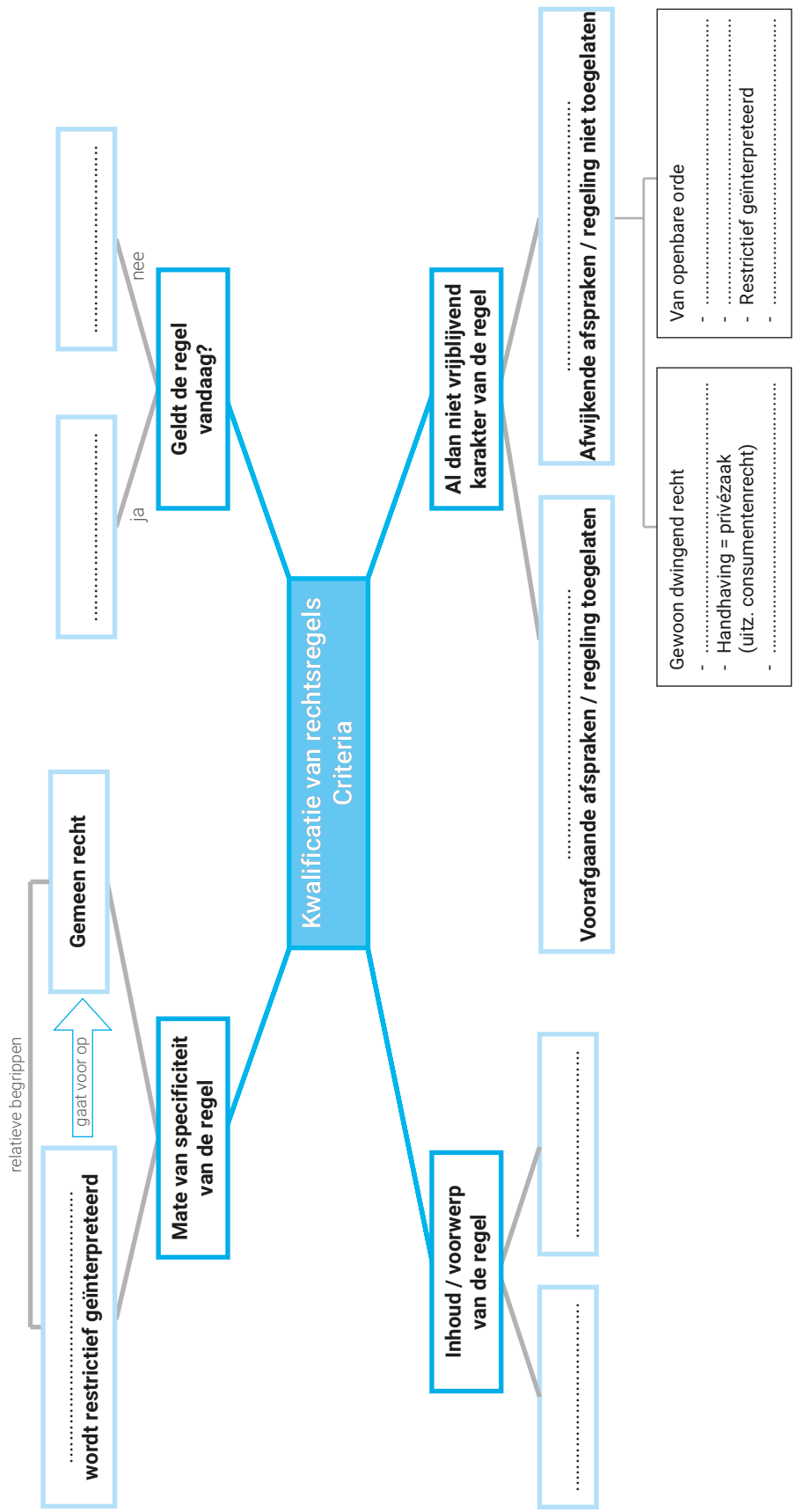
178. BINDENDE REGELING, TENZIJ PARTIJEN EIGEN AFSPRAKEN MAKEN – De suppletieve of aanvullende wetten zijn van toepassing behalve andersluidende wilsuïting vanwege de belanghebbenden om daarvan af te wijken. De wet geldt maar voor wie geen gebruik maakt van de bevoegdheid om zelf aangelegenheden te regelen. Ten onrechte zou je daaruit afleiden dat de suppletieve rechtsnormen geen verbindend karakter hebben. Het feit dat afgeweken kan worden betekent immers niet dat suppletieve rechtsnormen zomaar geschonden kunnen worden. De mogelijkheid tot afwijking impliceert dat de partijen vooraleer de toepassingsvoorwaarden van de suppletieve rechtsnorm vervuld zijn, die suppletieve regeling kunnen vervangen door in een eigen partijregeling te voorzien. Indien evenwel geen partijregeling werd overeengekomen alvorens de toepassingsvoorwaarden van de wet vervuld zijn, moet de suppletieve wet wel degelijk worden nageleefd.

In bepaalde gevallen kunnen partijen nadien wel afstand doen van rechten die verworven werden krachtens de toepassing van de suppletieve wet. Maar dat impliceert dat de suppletieve wet ook voorafgaandelijk van toepassing was.

Aldus kan men zich vrijwaren tegen de contractuele of delictuele aansprakelijkheid door voor het ontstaan van de schade een niet-aansprakelijkheidsbeding (een zogenaamde exoneratieclausule) op te nemen. Indien het akkoord gesloten wordt na het ontstaan van de schade, gaat het niet om een clausule van niet-aansprakelijkheid die afwijkt van het verworven recht, maar om een afstand van een recht op schadeloosstelling wegens aansprakelijkheid dat reeds verworven was.

1^e voorrangregel

-
 • Zoek bij wetsconflict in je codex een meer specifieke norm die de hinderlijke bepaling terzijde schuift

Vul deze conceptoefening in.
 Ga naar het online platform Sofia voor de oefenversie en feedback.

DEEL 4

VOORBEELD VAN EEN
BLOKWIJZER VOOR
TALEN

Inhoud van dit hoofdstuk

1.1	Introduction	10
1.1.1	L'importance du jargon économique précis	10
1.1.2	Charte d'entreprise	11
1.1.3	Outil grammatical: le pronom relatif	14
1.2	Le circuit économique	18
1.2.1	Les principes	18
1.2.2	Quelles relations relient les entreprises et les ménages ?	19
1.2.3	Quel est le rôle des banques dans ce circuit ?	20
1.2.4	En quoi l'Etat intervient-il dans le circuit économique ?	21
1.3	L'économie durable	25
1.3.1	L'économie durable vue par quelques célébrités	25
1.3.2	Développement durable : définition, historique et concept	26
1.3.3	L'économie durable en pratique	28
1.4	Les secteurs d'activité	29
1.4.1	Outil grammatical: le pronom relatif	33
1.4.2	Le secteur primaire	35
1.4.3	Le secteur secondaire	36
1.4.4	Le secteur tertiaire	37
	Récapitulation	41
	Chiffres	49
	Téléphonie	51
	Vocabulaire	60

Online materiaal

E-versie

Digitale verrijking

Powerpoints

1

LE MONDE DES AFFAIRES

Studiedoelstellingen

- Je kan het belang inschatten van het correcte vakjargon, de wederzijdse verwachtingen van de hogeschool en de bedrijfswereld beschrijven, je kan de *pronom relatif* correct gebruiken in je communicatie.
- Je kan het economisch model en de actoren en hun onderlinge relaties beschrijven, je kan opzoekingen doen i.v.m. de fundamentele gegevens van de economie en je kan die presenteren.
- Je begrijpt de notie 'duurzame economie' en kan hierop een kritisch inzicht formuleren, je kan je eigen mening omtrent duurzaam ondernemen verwoorden en verdedigen.
- Je kan de verschillende bedrijfstakken benoemen, je kan de beroepen binnen in de sectoren klasseren, benoemen en beschrijven, je kan je kritische mening formuleren en verdedigen.
- Je gebruikt de juiste formules voor mondelinge communicatie via de telefoon. Je bent in staat om cijfers vlot en foutloos voor te lezen alsook correct te noteren.

1.1 INTRODUCTION

1.1.1 L'importance du jargon économique précis

Une formation en gestion d'entreprise, quelle que soit l'option choisie, prépare l'étudiant à fonctionner dans le monde des affaires au sens large.

Pour ce faire, il est important de **maitriser le jargon économique propre à ce monde professionnel.**

Un mot couramment employé dans le contexte quotidien n'est pas compris de la même façon dans le monde économique.

Traduisez les mots soulignés dans leur contexte.

Lesquels ressortent du jargon économique ? Lesquels appartiennent à la langue de tous les jours ?

1. Pour renforcer sa place sur le marché, l'entreprise devrait créer 60.000 emplois en 3 ans. _____
2. Dans cette recette italienne on recommande de ne pas employer trop d'huile d'olive. _____
3. L'industrie pharmaceutique a perdu 10,9% de l'emploi les deux dernières années. _____
4. Avant d'employer cet appareil électroménager, consultons d'abord le mode d'emploi. _____
5. Depuis que la crise économique a éclaté dans la partie sud du continent, il y a déjà plus de 400.000 sans-emplois. _____
6. Depuis sa fondation en 1886 la biscuiterie emploie de nos jours plus de 30.000 salariés dans ses différentes filiales. _____
7. A la rentrée, des milliers de jeunes diplômés se lanceront sur le marché de l'emploi. _____
8. Malgré une relance de l'économie ce dernier semestre, il n'est pas encore possible d'assurer le plein emploi dans cette partie de la capitale. _____
9. Sur les consignes de sécurité, il était clairement noté : En cas d'incendie, l'emploi de l'ascenseur est strictement interdit. _____
10. Sylvie ne devrait pas acheter ces chaussures-là. Elles feront double emploi avec ses petites bottes en cuir. _____

Le jargon économique est **un vocabulaire précis**. La maîtrise et l'emploi de ce jargon permettent un meilleur fonctionnement professionnel.

Remplacez les mots soulignés par le terme précis que vous trouvez dans la liste ci-dessous.

un document – un ouvrier – une marchandise – le contrat – rembourser – prêter

1. Marc, toi tu chargeras les choses qui viennent d'être livrées dans la camionnette garée sur le parking. _____
2. L'exercice comptable, c'est un truc que chaque financier doit facilement pouvoir interpréter. _____
3. Dans l'usine il y a 35 hommes qui travaillent jour et nuit pour assurer la production des articles dans les délais prévus. _____
4. Les clients devront donner la somme qui a été avancée par le fournisseur. _____
5. La banque ne donnera jamais la somme dont le couple a besoin pour acheter sa nouvelle maison. _____
6. Marlène, tu as déjà préparé le papier que le client vient signer cet après-midi ? _____

1.1.2 Charte d'entreprise

Il est tout aussi important de **connaître le fonctionnement du monde de l'entreprise**. Plus encore, de savoir ce que le lieu professionnel attend de ses futurs employés.

C'est dans ce contexte que la haute école VIVES a élaboré **une charte d'entreprise** qui concrétise quelques passerelles entre le monde de l'enseignement et celui des entreprises.

Lisez attentivement le document suivant.

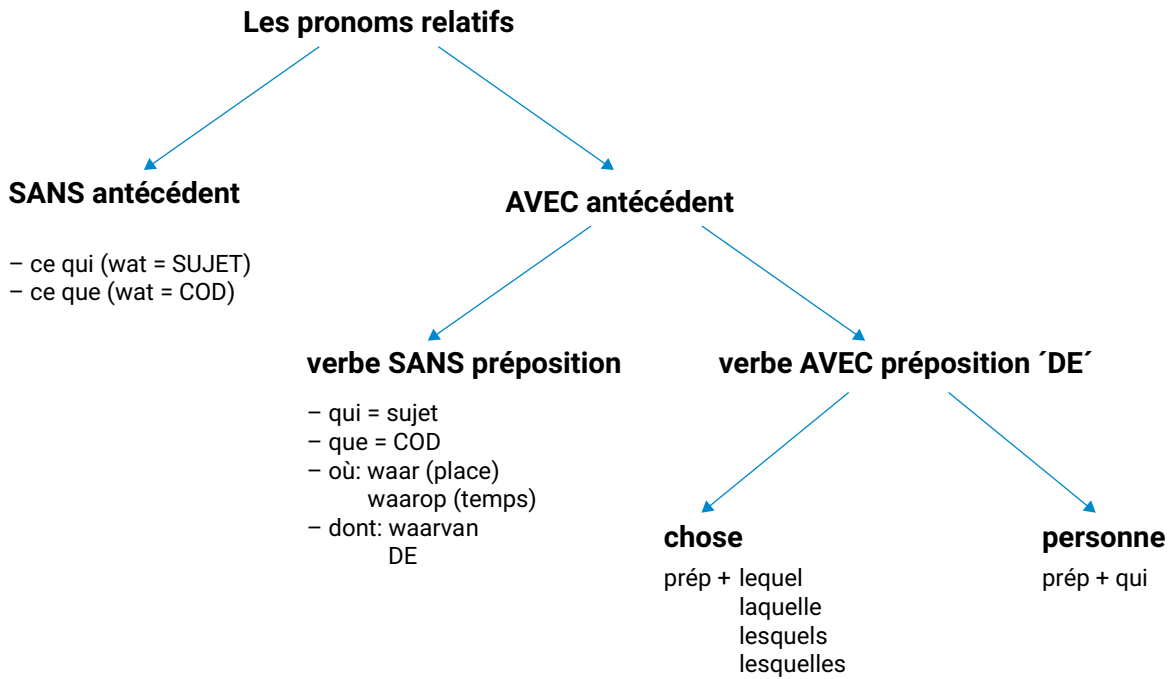
Répondez aux questions suivantes. Employez le jargon que vous trouvez dans la liste de vocabulaire à la fin du chapitre.

1. Quels sont les 5 domaines pour lesquels des consignes sont données ? Expliquez pour chaque domaine quelles sont les valeurs sous-jacentes aux consignes.
2. Quel est votre point de vue personnel, vous qui êtes les nouveaux salariés de demain ? Etes-vous d'accord avec les recommandations formulées ?
3. Il y a certainement d'autres valeurs importantes dans le lieu professionnel qui pourraient être ajoutées. Auxquelles penseriez-vous ? Pourriez-vous aussi formuler quelques consignes qui concrétisent ces valeurs ?
4. Que pensez-vous d'une charte pareille ? Est-il important de prévoir ces passerelles entre le monde des entreprises et les écoles ? Est-ce que ces deux mondes se connaissent réellement ?

1.1.3 Outil grammatical: le pronom relatif

Employez le schéma ci-dessous pour réviser l'emploi du pronom relatif (sans préposition) dans les exercices donnés.

Comment traduisez-vous les consignes suivantes de la charte ? Faites attention à l'emploi des pronoms relatifs. Référez-vous au plan d'étape ci-dessus.

1. De collega's die je met respect behandelt, zullen je ook respecteren.

2. Vergeet niet zorg te dragen voor het bureau dat je dagelijks gebruikt.

3. Wat het belangrijkste lijkt in de communicatie, is het gebruik van een gepast taalregister.

4. Het moment waarop je met je collega's gaat lunchen, investeer je ook in sociale contacten.

5. De eerste indruk die je geeft, bepaalt de nieuwe werkrelatie die zal ontstaan.

6. De bedrijven investeren veel in bijscholing die hun werknemers kunnen volgen.

7. Stuur nooit een mail door die niet ondertekend is of voorzien van een datum.

8. De kledij die je dagelijks draagt, past niet in alle werkcontexten.

9. Maak de voorbereidingen die men je vraagt.

10. Lees tijdig de mails die je nodig hebt om geïnformeerd te zijn.

Les pronoms relatifs avec une préposition

préposition + qui	remplace une personne	<ul style="list-style-type: none">◆ Qui est la personne à qui tu parlais ? (parler à)◆ Marc, le copain chez qui je passe mes vacances.
préposition + lequel, laquelle, lesquels, lesquelles	remplace une chose Attention : à laquelle à + lequel → auquel à + lesquels → auxquels à + lesquelles → auxquelles de → dont	<ul style="list-style-type: none">◆ Voilà l'ordinateur sans lequel je ne peux pas travailler.◆ Voilà le pays auquel je pensais.◆ Reprends un peu la lettre dont je t'ai parlé.

 Complétez les phrases avec « qui » ou « lequel, laquelle, lesquels, lesquelles ».

1. Les cours d'espagnol sont très populaires. Ce sont des cours à ___ les élèves doivent s'inscrire vite. _____
2. Les personnes pour ___ on peut voter sont les candidats. _____
3. Mes collègues sont des gens sur ___ je peux toujours compter. _____
4. Il y a tellement de choses à ___ je dois penser ! Je ne m'en sors plus ! _____

 Complétez les phrases avec la bonne préposition + « qui » ou « lequel, laquelle, lesquels, lesquelles ».

1. La réunion ___ je devais assister a été annulée. _____
2. Le film ___ je pense est des frères Dardenne. _____
3. C'est un comptable ___ on peut avoir confiance. _____
4. C'est une solution ___ je pense toujours. _____
5. Il mène une vie ___ je ne pourrais pas m'habituer. _____
6. Voilà une personne ___ on peut compter. _____
7. Voilà Manuel, le frère ___ il ressemble le plus. _____
8. C'est la raison ___ il est parti. _____
9. Je ne connais pas le patron ___ il travaille. _____
10. Marc, ___ je suis allée faire du ski vient de me téléphoner. _____

 Traduisez et complétez librement en employant des pronoms relatifs.

1. L'homme idéal, pour moi, c'est un homme
 - ♦ op wie ik kan rekenen.

 - ♦ met wie ik goed kan praten.

 - ♦ met wie ik alles kan delen.

 - ♦ voor wie ik bewondering heb (de l'admiration).

1.2 LE CIRCUIT ÉCONOMIQUE

Choisissez parmi les mots suivants, les traductions demandées dans les paragraphes ci-dessous pour comprendre en quoi consiste 'le circuit économique'.

1.2.1 Les principes

les banques – un débouché – flux de marchandises – en devise – pouvoirs économiques –
l'Etat (= l'administration publique) – les entreprises – les revenus – l'interdépendance – les dépenses –
les ménages – flux de trésorerie (= le cashflow)

Le circuit économique est une représentation schématique simplifiée de l'économie nationale. Il permet de montrer (1. **de onderlinge afhankelijkheid**) des différents (2. **economische krachten**) sur lesquels l'économie repose : (3. **de uitgaven**) des uns font (4. **de inkomsten**) des autres, les achats de certains acteurs assurent (5. **een afzetmarkt**) à la production d'autres acteurs, et tout acte économique individuel a une incidence sur un autre point du circuit.

La représentation schématique du circuit décrit les différents acteurs qui participent à l'activité économique et les relations de réciprocité qui les unissent. On distingue en effet, entre les acteurs (6. **bedrijven**, 7. **huishoudens**, 8. **banken**, 9. **overheid**), des (10. **goederenstromen, werkelijke flow**) de biens et de services de consommation et des (11. **geldstromen, cashflow**) (paiements, épargne, prêts, ... effectués (12. **in valuta**)).

1. _____

7. _____

2. _____

8. _____

3. _____

9. _____

4. _____

10. _____

5. _____

11. _____

6. _____

12. _____

1.3 L'ÉCONOMIE DURABLE

Chaque époque a ses mots à la mode. Ce sont les notions qu'on vous ressort à longueur de journée et qui permettent aux politiciens et journalistes de se confronter, d'analyser et de philosopher sur les temps qui courent. Le début du vingt-et-unième siècle sera irréfutablement celui du réchauffement climatique, de la lutte contre le terrorisme, de l'impact de la pandémie et à ne pas oublier de... l'économie durable.

1.3.1 L'économie durable vue par quelques célébrités

Commentez les affirmations suivantes. Partagez-vous la même opinion ?

« L'objectif principal d'une entreprise commerciale est de réaliser le plus de bénéfices possible. »

« Si cela s'avère plus rentable, une entreprise déménagera à des pays meilleur marché plutôt que de donner priorité à la sécurité d'emploi de son personnel. »

« Il ne sert de rien à l'homme de gagner la lune, s'il vient à perdre la Terre. » François Mauriac

« La mondialisation consiste à faire fabriquer par des esclaves pour vendre à des chômeurs. » Marie Le Pen

« Cette histoire de développement durable, c'est de la connerie. On est déjà foutu; C'est comme si on exigeait à un cancéreux en phase terminale d'arrêter de fumer sur son lit de mort. »
Citation d'un personnage de fiction dans FIGHT CLUB

« Le monde contient bien assez pour les besoins de chacun mais pas assez dans la cupidité de tous. »
Ghandi

1.3.2 Développement durable : définition, historique et concept

Lisez attentivement le texte pour répondre ensuite au questionnaire.

Que signifie le mot 'durable' ?

Le développement durable est un concept qui se formalise dès le début des années 1970 en réaction aux conséquences environnementales et sociales de la mondialisation et de l'industrialisation. Le développement durable propose de revoir les priorités en mettant sur le même plan d'importance l'économie, le social, l'environnement et les générations futures.

Quels sont les enjeux ?

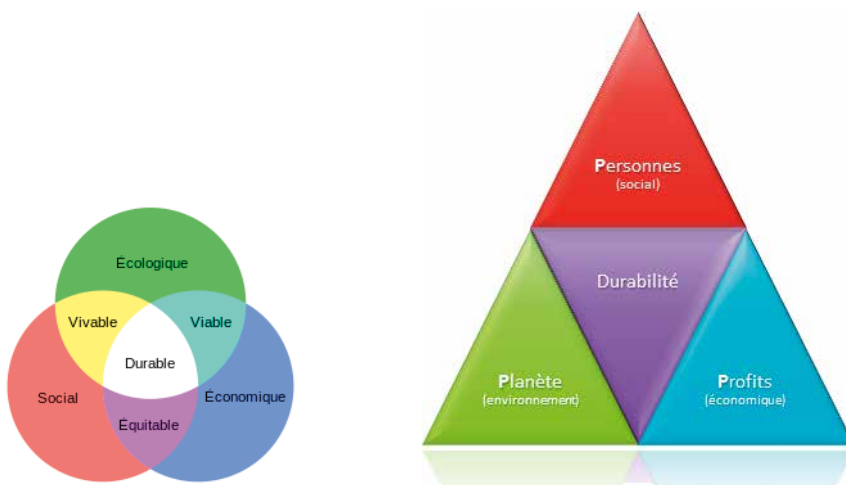
Le développement durable est donc l'idée que non seulement, la seule croissance économique ne peut pas constituer un modèle de développement, mais également qu'elle génère des inégalités sociales et des impacts négatifs sur l'environnement qui sont sans précédent et qu'il s'agit d'inverser. En effet, le WWF dans son rapport Planète vivante de 2012 fait état de l'ampleur de l'empreinte écologique, où les êtres humains demandent plus à la planète que ce qu'elle ne peut produire. Entre 1970 et 2008, la biodiversité a chuté de 30 % à l'échelle mondiale alors que la demande en ressources naturelles a doublé depuis 1966. À l'horizon 2030, l'équivalent de deux planètes sera nécessaire pour soutenir nos modes de vies et de cinq ou six planètes si la population mondiale vit comme les Américains (qui consomment près de 25 % des ressources naturelles mondiales). En réponse, le concept de développement durable porte en lui la protection de la planète pour les générations futures, dans une idée de partager des richesses naturelles et du progrès social entre les populations des pays développés et des pays en développement.

Quel est le concept ?

Le développement durable a pour objectif d'être à la fois économiquement viable, socialement équitable et écologiquement tolérable. Le social est un objectif, l'économie un moyen et l'environnement une condition. Ainsi, les trois piliers du développement durable sont :

- L'économie : développer l'efficacité économique et favoriser des modes de production et de consommation durables.
- L'environnement : valoriser les ressources naturelles et préserver la planète sur le long terme.
- La société : satisfaire les besoins humains et favoriser l'équité sociale.

Le développement durable est très souvent illustré par un graphique de trois cercles représentant l'interdépendance entre les domaines de l'environnement, de l'économie et de la société. Il est également important de les situer sur les axes du temps (penser à demain dès aujourd'hui) et de l'espace (valable aussi bien pour les pays industrialisés que pour les pays en développement).

Baddache, F. & Leblanc, S. (2015), *Les fiches outils de la RSE*, Paris : Librairie Eyrolles.

Questionnaire

Répondez clairement en employant vos propres mots.

1. Qu'est-ce qui est à la base de la naissance de l'économie durable ?
2. Quel est l'objectif final de l'économie durable ?
3. Qu'est-ce qui ressort du rapport de WWF 'Planète vivante' de 2012 ?
4. Quelles sont les démarches proposées par l'économie durable ?
5. Expliquez les graphiques en donnant des exemples concrets d'entreprises que vous connaissez.

Employez le vocabulaire du texte en combinant un verbe et un complément possible dans une phrase significative d'au moins 12 mots. Tenez aussi compte des restrictions grammaticales.

formaliser	un impact négatif
doubler	sur l'axe du temps
faire état de	la protection de la planète
revoir	la demande
satisfaire	un concept
situer	l'empreinte écologique
générer	les besoins
porter en soi	les priorités

1. (ne... plus)

2. (Le gouvernement voudrait que...)

3. (pourquoi... ?)

4. (dont)

5. (Si + imparfait, ...)

VOCABULAIRE

L'introduction

les affaires (f.pl.) un homme d'affaires un voyage d'affaires	de zaken een zakenman een zakenreis
l'emploi (m.)	het werk, de job
le marché de l'emploi	de arbeidsmarkt
le plein-emploi	de volledige tewerkstelling
un sans-emploi, un chômeur le chômage être au chômage	een werkloze de werkloosheid werkloos zijn
employer qqn	iemand te werk stellen
un employé / une employée	een bediende
professionnel (-le)	werk-...
entreprendre un entrepreneur l'entrepreneuriat (m.) l'esprit entrepreneurial	ondernemen een ondernemer het ondernemerschap de ondernemersgeest
le monde économique	de economische wereld
le monde des affaires	de zakenwereld
le monde professionnel	de beroepswereld
le monde de l'entreprise	de bedrijfswereld
le monde de l'enseignement	de onderwijswereld
le lieu de travail les heures de travail	de werkvloer de werkuren
investir un investissement un investissement de temps	investeren een investering een tijdsinvestering
demander la parole	het woord vragen
s'adresser à qqn	iemand aanspreken
se tenir à la consigne	zich aan de afspraak houden
arriver à temps	op tijd aankomen
prendre soin de	zorg dragen voor
respecter l'environnement	de omgeving respecteren

parcourir un document	een document doorlopen
respecter une date d'échéance	een deadline respecteren
porter les vêtements appropriés	gepaste kledij dragen
traiter qqn avec respect	iemand met respect behandelen
une visite d'entreprise	een bedrijfsbezoek
faire un stage	stage lopen
répondre à un mail (dans les 24 heures)	een mail beantwoorden
réagir dans les délais prévus	reageren binnen de gestelde termijnen
signer une signature	ondertekenen een handtekening
à fins privées	voor privédoeleinden
au détriment de	ten koste van
le contact informel	de informele contacten

Le circuit économique

le besoin éprouver un besoin	de nood een nood ervaren
une devise, une monnaie étrangère la monnaie	een vreemde munt de munt
une taxe, un prélèvement, un impôt prélever une taxe la TVA (la taxe sur la valeur ajoutée) l'Etat impose	een belasting een belasting heffen de btw de staat belast
l'État, l'administration publique	de staat, de overheid
un débouché	een afzetmarkt
épargner, économiser un épargnant l'épargne (f.)	sparen een spaarder het spaargeld
consommer un consommateur le bien de consommation	consumeren een consument een consumptiegoed
un service prester un service une prestation de service un prestataire	een dienst een dienst verlenen een dienstverlening een dienstverlener

le marché marchander le marchand des biens marchands	de markt afdingen, onderhandelen de handelaar commerciële goederen
le déficit budgétaire	het begrotingstekort
importer un importateur l'importation (f.)	invoeren een invoerder het invoeren
exporter un exportateur l'exportation (f.)	uitvoeren een uitvoerder de uitvoer
la croissance (économique)	de economische groei
une matière première	een grondstof
une allocation l'allocation familiale l'allocation de chômage	een uitkering de kinderbijslag de werkloosheidsuitkering
dépenser une dépense	uitgeven een uitgave
une faillite faire faillite, déposer le bilan	een faillissement overkop gaan
verser un montant un versement	een bedrag storten een storting
la compétitivité, la concurrence une entreprise compétitive	de concurrentiekracht een competitieve onderneming
le chiffre d'affaires	het omzetcijfer
un intérêt un taux d'intérêt	een intrest een intrestvoet
le flux de trésorerie	de kasstroom, de cashflow
l'interdépendance (f.) dépendre de qqn / de qqch	de onderlinge afhankelijkheid afhangen van iemand / iets
une offre une offre d'emploi, un poste vacant la loi de l'offre et la demande	een aanbod een werkaanbieding de wet van vraag en aanbod
prêter le prêt, un crédit	uitlenen de lening
emprunter l'emprunt (m.)	ontlenen de lening

le RNB (le revenu national brut)	het bnp
un paiement la balance de paiements	een betaling de betalingsbalans
produire la production le producteur le produit, le bien le produit fini / semi-fini	produceren de productie de producent het product het (half)afgewerkt product
un revenu, une recette	een inkomst
une baisse, une diminution la baisse des impôts baisser	een daling de belastingsverlaging dalen
la sécurité sociale	de sociale zekerheid
le bénéfice, le profit, le gain bénéficiaire de une marge bénéficiaire le bénéficiaire	de winst profiteren van een winstmarge de begunstigde
une cotisation cotiser	een bijdrage bijdragen
un salaire un salarié le SMIC un smicard le cout salarial	een loon een loontrekkende het leefloon een leefloner de loonkost
investir un investissement un investisseur	investeren een investering een investeerder
gérer la gestion d'entreprise le gestionnaire	beheren het bedrijfsbeheer de beheerder
accorder qqch à qqn accorder un prêt	iets toestaan, verlenen een lening toestaan
financer financer un investissement le financement	financieren een investering financieren de financiëring
faciliter, rendre plus facile	vergemakkelijken
embaucher, recruter un entretien d'embauche	aanwerven een sollicitatiegesprek

DEEL 5

VOORBEELD VAN EEN
BLOKWIJZER VOOR
PSYCHOLOGIE-
(ORTHO)PEDAGOGIE

Inhoud van dit hoofdstuk

Begrippenlijst	32
2.1 Opvoeden: een kwestie van vraag en aanbod	33
2.2 De pedagogische vraag van het kind	33
2.2.1 Ontwikkelingstaken	33
2.2.2 De basisnoden	35
2.3 Het pedagogisch aanbod	36
2.3.1 Opvoedingstaken	36
2.3.2 Opvoedingsstijlen	37
2.3.2.1 De autoritaire opvoedingsstijl	38
2.3.2.2 De autoritatieve of democratische opvoedingsstijl	39
2.3.2.3 De toegeeflijke of permissieve opvoedingsstijl	39
2.3.2.4 De verwaarlozende opvoedingsstijl	40
2.4 Het samenleven tussen ouders en kind	41
2.4.1 De opvoedingsdomeinen	41
2.4.2 Pedagogisch klimaat	42
2.4.3 Situatiehantering	42
2.4.3.1 Ouderlijke vaardigheden	43
2.5 Wat is goed opvoeden?	45

Online materiaal

E-versie

Conceptoefening

Powerpoints

2

DE PRAKTIJK VAN HET OPVOEDEN: EEN KWESTIE VAN VRAAG EN AANBOD

Studiedoelstellingen

Aan het einde van dit hoofdstuk kan je:

- Beschrijven waarom opvoeden een kwestie is van vraag en aanbod.
- Aangeven wat we onder de pedagogische vraag van een kind verstaan en waarom die voor elk kind anders is.
- De ontwikkelingstaken van een baby, peuter/kleuter, schoolkind en adolescent beschrijven.
- De basisnoden binnen de pedagogische vraag van een kind beschrijven en achterhalen binnen een concrete casusbeschrijving.
- Aangeven wat we verstaan onder het pedagogisch aanbod van ouders.
- De opvoedingstaken van de ouders per ontwikkelingsfase van hun kind schetsen.
- De verschillende opvoedingsstijlen en de impact hiervan op het kind beschrijven en onderkennen binnen een toepassingsopdracht.
- Aanduiden wat we verstaan onder een pedagogisch klimaat en hoe we de kwaliteit van dit klimaat binnen een concreet gezin achterhalen.
- De vijf ouderlijke vaardigheden van Patterson beschrijven en concretiseren aan de hand van een voorbeeld.
- Beschrijven wat we verstaan onder goed opvoeden en goed genoeg ouderschap.
- Het model van Hellinckx concreet toepassen op een casus.
- Op basis van de geziene leerstof een gefundeerde mening kunnen formuleren op een bericht uit de actualiteit of een praktijkvraag.

BEGRIPPENLIJST

Gehechtheid	Met gehechtheid wordt de affectieve relatie aangeduid die tussen een kind en zijn opvoeders ontstaat in de eerste levensjaren als gevolg van de verzorging en de bevrediging van de primaire behoeften.
Monitoring	Is een van de ouderlijke, pedagogische vaardigheden van Patterson. Daarmee wordt bedoeld toezicht houden, overzicht houden en interesse tonen.
Ontwikkelingstaak	Een ontwikkelingsopgave of – taak omvat een geheel van gedragingen of een bepaald niveau van functioneren dat een kind zich eigen moet maken, wil het met succes aan de volgende fase van zijn ontwikkeling beginnen.
Opvoedingstaken	In elke fase van de ontwikkeling van hun kind moeten ouders kunnen afstemmen op wat hun kind al kan en wat het nog moet leren.
Pedagogisch aanbod	Het is niet zo dat als ouders weten welke aanpak voor hun kind het geschiktst is, ze die ook kunnen aanbieden. Het aanbod van de ouders wordt bepaald door specifieke persoonskenmerken en door hun opvoedingsgeschiedenis.
Pedagogisch inzicht	In elke fase van de ontwikkeling moeten ouders kunnen afstemmen op wat hun kind al kan en wat het nog moet leren. Dat vraagt enig inzicht in de kindelijke ontwikkeling.
Pedagogisch klimaat	Dit is de sfeer waarbinnen het opvoedingsgebeuren zich afspeelt. Het betreft de kwaliteit van de relatie opvoeder-kind.
Pedagogische basisnoden	Elk kind heeft dezelfde basisnoden, maar niet in dezelfde mate. Zo heeft elk kind affectie, structuur en sanctionering nodig om zich te kunnen ontwikkelen.
Pedagogische vraag	Elk kind heeft zijn eigen, unieke pedagogische vraag. Die bestaat uit ontwikkelingsstaken en basisnoden. Uit het gedrag dat het kind stelt in interactie met zijn omgeving, is af te leiden welke pedagogische vraag het kind stelt. Het volstaat daarom niet om de afzonderlijke kindkenmerken te beschrijven.
Responsiviteit	Onder responsiviteit verstaat men het onmiddellijk – en gepast! – reageren op het gedrag (appel) van het kind.
Sensitiviteit	Invoelend inleven in de belevingswereld van het kind, de behoeften en gedachten van het kind achterhalen en gepast beantwoorden.
Situatiehantering	Slaat op de manier waarop de opvoedingssituaties worden aangepakt. Deze term is ruimer dan ‘pedagogische vaardigheden’: situatiehantering vraagt van de ouders een aantal pedagogische vaardigheden, maar het resultaat van de ‘situatiehantering’ wordt meebepaald door de eigenheid (de aard) van het kind.

2.1 OPVOEDEN: EEN KWESTIE VAN VRAAG EN AANBOD

Net zoals in de economie een evenwicht tussen vraag en aanbod een na te streven situatie is, is een afstemming tussen de pedagogische vraag van het kind en het pedagogische aanbod van de ouders essentieel voor een gezonde kindontwikkeling (Hellinckx et al., 2002). Uit het gedrag dat het kind stelt, is af te leiden welke pedagogische vraag het kind stelt. Ouders geven hun kinderen een bepaalde opvoeding. Een perfect evenwicht tussen wat het kind ‘vraagt’ en wat de ouders ‘bieden’, is dus ideaal (Prinzle, 2004).

Voorbeeld

Sommige kinderen zijn druk, springen van de hak op de tak en gaan impulsief allerlei uitdagingen aan. De ‘vraag’ van die kinderen is: geef mij een duidelijke, stevige structuur. Andere kinderen zijn meer teruggetrokken en verlegen, en trekken zich helemaal terug in zichzelf als ze door prikkels overspoeld worden. Zij vragen meer motivatie en ondersteuning, en zijn vooral gebaat bij een veilig en rustig, maar stimulerend klimaat.

Net als in de economie is het dus ook bij het opvoeden vooral een kwestie van de vraag van het kind en het aanbod van de ouder op elkaar af te stemmen. Omdat de vraag van een kind kan veranderen naarmate het opgroeit, blijft het op elkaar afstemmen een opgave die lang niet altijd voor de hand ligt.

2.2 DE PEDAGOGISCHE VRAAG VAN HET KIND

Een kind komt niet op de wereld als een onbeschreven blad (zie 1.2.1). Elk kind is anders. Elk kind heeft wel dezelfde ontwikkelingstaken en elk kind heeft dezelfde basisnoden (dat laatste wel niet in dezelfde mate, zie verder in 2.2.2).

2.2.1 Ontwikkelingstaken

Hier bespreken we de theorie van de ontwikkelingsopgaven en _taken (Blokland, 2009). Uitgangspunt van deze theorie is dat ieder kind in zijn levensloop voor een aantal opgaven wordt geplaatst die belangrijk zijn voor zijn verdere ontwikkeling. Een **ontwikkelingsopgave** of **ontwikkelingstaak** omvat een geheel van gedragingen of een bepaald niveau van functioneren dat een kind zich eigen moet maken, wil het met succes aan de volgende fase in zijn ontwikkeling beginnen. Deze ontwikkelingstaken zijn tamelijk globaal. Het gaat niet om een gedetailleerd ontwikkelingsschema dat gecheckt kan worden, maar om **thema's** in de ontwikkeling van kinderen. De fase-specifieke problemen van kinderen hebben dikwijls te maken met deze thema's. Ze laten zien dat het vervullen van ontwikkelingsopgaven niet altijd even soepel verloopt. Bij deze centrale thema's in de ontwikkeling spelen behoeften en mogelijkheden vanuit het kind een belangrijke rol, maar ook eisen en verwachtingen die ouders en omgeving hebben. Ontwikkelingstaken hebben geen universele geldigheid, omdat de eisen die aan kinderen worden gesteld, niet in elke cultuur dezelfde zijn. Zo is het schoolse leren en het ontwikkelen van schoolse vaardigheden een ontwikkelingstaak die niet in alle culturen gelijktijdig begint. In de westerse cultuur wordt bijvoorbeeld autonomie sterk gewaardeerd. Terwijl in andere culturen de onderlinge verbondenheid en de loyaliteit aan de groep waartoe men behoort, erg belangrijk zijn. Welke ontwikkelingstaken in onze cultuur door kinderen vervuld moeten worden, staat overzichtelijk weergegeven in tabel 2.1.

PERIODE	ONTWIKKELINGSTAKEN
Baby	lichaamsbeheersing veilige hechting individuele
Peuter/kleuter	exploratief spel ontwikkeling van autonomie gehoorzaamheid versus assertiviteit soepele socialisatie identificatie van sekserol taalontwikkeling zindelijk worden rolneming/theorie of mind
Schoolkind	sociale vaardigheden omgang met leeftijdsgenoten vriendschappen positief zelfbeeld actieve leerhouding schoolse vaardigheden zelfredzaamheid keuzes maken met betrekking tot de eigen veiligheid en gezondheid gebruik van basale infrastructuur (bijvoorbeeld openbaar vervoer, geldsystemen) verantwoordelijkheden thuis
Puber/adolescent	emotionele zelfstandigheid positie ten opzichte van de ouders omgang met eigen en andere sekse seksuele identiteit en intimiteit ontwikkeling van eigen waardesysteem omgaan met autoriteit en instanties school en beroepskeuze/invullen vrije tijd/gezondheid en identiteit

Tabel 2.1. Ontwikkelingstaken van het kind (Blokland, 2009).

Elk kind staat gedurende zijn ontwikkeling steeds opnieuw voor de opgave een evenwicht te vinden tussen zijn eigen mogelijkheden, de eisen en verwachtingen die vanuit de omgeving aan hem gesteld worden en de concrete ervaringen die hij opdoet. In dit proces speelt het kind zelf een actieve rol. De term ‘ontwikkelingstaak’ is enigszins misleidend, omdat het voor kinderen om een **onbewust proces** gaat. Zij hebben zelf niet het gevoel dat ze met een taak of opgave bezig zijn.

Voor *sommige* jongeren zijn ontwikkelingstaken moeilijker uit te voeren als gevolg van bijzondere omstandigheden. Kinderen die met hun ouders verhuizen naar een land met een heel andere cultuur, zullen met een aantal taken meer moeite hebben. In ons land geldt hetzelfde voor allochtone jongeren. Een aantal ontwikkelingstaken zullen van hen meer inspanning vragen. Bovendien staan zij voor een extra ontwikkelingstaak, namelijk het bepalen van een positie binnen twee culturen (Slot & Spanjaard, 2006).

2.2.2 De basisnoden

De ideale pedagogische aanpak, het zaligmakende recept bestaat niet. Wat voor het ene kind goed is, is dat daarom niet voor het andere. Elk kind heeft wel dezelfde basisnoden, maar niet in dezelfde mate. Zo heeft elk kind **affectie**, **structuur** en **sanctionering** nodig om zich te kunnen ontwikkelen (Hellinckx et al., 2002).

Dat kinderen behoefte hebben aan **affectie** werd al vele jaren geleden door psychologen en psychiaters aangetoond. Zelf de beste materiële verzorging kan affectie niet vervangen. Gebrek aan affectie en veiligheid leidt tot hechtingsproblemen en kan later ernstige gedragsproblemen veroorzaken. Er zijn grote verschillen in de affectiebehoeften van kinderen, maar juist de wijze waarop de ouders reageren op de signalen van de baby, de sensitiviteit en de responsiviteit van de ouders zijn medebepalend voor de latere affectieve noden van het kind. Affectie gaat verder dan de behoefte aan knuffels, aandacht en koestering allerhande. Onder affectie rekenen we ook de behoefte aan acceptatie en waardering om later een positief zelfbeeld te ontwikkelen.

Kinderen hebben evenzeer de behoefte aan **structuur**. Kinderen moeten geholpen worden om inzicht te verwerven in het samenleven. Zo moeten kinderen bijvoorbeeld het dag- en nachtritme ontdekken: de ouders helpen hen daarbij door een regelmaat en vast ritme aan te bieden. De ouders leren hun kind omgaan met taal. Door met het kind in dialoog te treden, leren ze het kind de taal en de functie van taal te ontdekken. Daarnaast heeft ook elk kind hulp nodig om tal van sociale situaties te doorzien. Ouders verwachten soms dat dit inzicht in situaties vanzelf komt en verwachten dat het kind zich vanzelf gepast zal gedragen. Kinderen hebben, afgezien van hun leeftijd, behoefte aan steun en verheldering van situaties.

Onder **sanctionering** verstaan we gevolg geven aan gedrag. Dit wordt door ouders soms vergeten en men focust soms te sterk op het bestraffen van ongepast gedrag en beschouwt goed gedrag eerder als een vanzelfsprekendheid.

Wanneer we het bovenstaande samenvatten, kunnen we stellen dat er in de ontwikkeling sprake is van een zekere **continuïteit** en **voorspelbaarheid** als gevolg van het lichamelijke rijpingsproces. Alle kinderen maken dan ook een **vergelijkbare ontwikkeling** door, op basis waarvan verschillende ontwikkelingsfasen zijn te onderscheiden: elk kind staat voor dezelfde ontwikkelingsstaken en heeft dezelfde basisnoden. Tegelijkertijd is er sprake van **discontinuïteit**. De veelheid van factoren die op de kinderlijke ontwikkeling inwerken, maakt de ontwikkeling juist onvoorspelbaar en complex, waardoor je weinig kunt zeggen over de toekomstige levensloop van een kind. Elk kind is uniek en maakt zijn eigen **unieke ontwikkeling** door. Een kind krijgt bij zijn geboorte geen handleiding mee waarin staat in welke mate het behoefte heeft aan affectie, structuur en sanctionering, of wat voor hem of haar de ideale aanpak is. Dit zorgt er dan ook voor dat elk kind anders reageert op eenzelfde situatie. Zo kan men vaststellen dat in een gezin waarin alle kinderen dezelfde opvoeding krijgen, het ene kind zich goed voelt bij die aanpak, terwijl het andere door zijn opstandige of lusteloze gedrag aantoont dat die manier van opvoeden niet aansluit bij zijn eigen ontwikkeling en unieke persoonlijkheid. Hoe komt dat? Dat heeft uiteraard te maken met de specifieke kenmerken van elk kind die beter of minder goed aansluiten bij een pedagogische aanpak, maar ook de persoonlijke geschiedenis van een kind, zijn ervaringen, zijn specifieke mogelijkheden en beperkingen (= zijn eigen-aardigheid) beïnvloeden de wijze waarop het reageert op de pedagogische aanpak binnen zijn gezin. Elk kind stelt een unieke pedagogische vraag aan zijn opvoeders.

Deze unieke pedagogische vraag wordt gevormd door de manier waarop het kind reageert op de opvoedingssituatie. Het volstaat daarom niet om de verschillende kindkenmerken afzonderlijk te beschrijven. Om een duidelijk beeld van de pedagogische vraag van een kind te vormen, is het nodig om weer te geven hoe het kind reageert op de opvoedingssituatie waarin het leeft.

2.3 HET PEDAGOGISCH AANBOD

Opvoeden is een complex fenomeen. Het is niet zo dat als ouders weten welke pedagogische aanpak de meest geschikte is voor hun kind, ze die ook zomaar kunnen aanbieden. Alle ouders hebben niet evenveel pedagogisch inzicht, pedagogisch besef, pedagogische vaardigheden en ze hanteren niet allemaal dezelfde waardenschaal (Hellinckx et al., 2002). In grote mate wordt dit alles bepaald door de **specifieke persoonskenmerken** van de ouders en door hun **(opvoedings)geschiedenis** (zie 1.2.2). Het specifieke aanbod van ouders hangt dus samen met meerdere factoren en verschilt bijgevolg van ouder tot ouder. De manier waarop een ouder opvoedt, kunnen we altijd onderbrengen bij een opvoedingsstijl (2.3.2). Ongeacht de stijl die een ouder hanteert, staat elke opvoeder voor dezelfde opvoedingstaken (2.3.1).

2.3.1 Opvoedingstaken

Ontwikkelingstaken van ouders – **opvoedingstaken** – hangen samen met ideeën over een optimale ontwikkeling van de kinderen en de bijdrage die ouders daaraan kunnen leveren (Blokland, 2009). De ontwikkeling die kinderen doormaken vraagt ook een aanpassing van ouders in hun opvoedingsgedrag. In elke fase van de ontwikkeling moeten ouders kunnen **afstemmen** op wat hun kind al kan en wat het nog moet leren. Dat vraagt enig inzicht in de kinderlijke ontwikkeling en vaardigheden om met kinderen om te gaan (**pedagogisch inzicht**). In tabel 2.2 worden de verschillende opvoedingstaken per ontwikkelingsfase weergegeven.

Geboren worden is voor kinderen een grote overgang. Ineens moeten **baby's** op eigen kracht ademen, slikken, hun voedsel verteren, een dag- en nachtritme ontwikkelen, ... Ouders kunnen hun baby helpen een evenwicht te vinden door hun patroon van voeding en verzorging zo goed mogelijk af te stemmen op zijn behoeften. Voor het ontstaan van een veilige hechting is het van belang dat ouders responsief weten in te spelen op de signalen die het kind geeft. Dat vereist een aantal specifieke kwaliteiten van de opvoeder, zoals oog hebben voor de lichaamstaal van baby's en die kunnen 'duiden' en beantwoorden, kunnen aansluiten bij de snelle ontwikkeling die een baby doormaakt, ...

Bij **peuters en kleuters** staat de ontwikkeling van de kinderlijke autonomie en het exploratief gedrag centraal. Ouders moeten hun peuter de ruimte geven om ontdekkingen te doen en tegelijk zelf als veilige basis op de achtergrond beschikbaar blijven. In deze periode ontwikkelen kinderen een eigen identiteit, en dat gaat met de nodige botsingen gepaard. Voor ouders brengt dat de opgave met zich mee regels en grenzen te introduceren op zo'n manier dat een kind zich gestimuleerd en veilig voelt en niet onnodig wordt gefrustreerd. Het is belangrijk het prille gevoel van eigenwaarde positief te ondersteunen. De sociale interactie tussen ouders en kinderen levert een belangrijke bijdrage aan de cognitieve ontwikkeling maar vooral ook aan de taalontwikkeling.

PERIODE	ONTWIKKELINGSTAKEN VAN DE OUDERS
Ouders baby's	Soepel verzorgingsritueel Sensitiviteit en responsiviteit in de opvoeding Veiligheid en geborgenheid creëren
Ouders peuters / kleuters	Ruimte voor exploratief spel Ontwikkeling van autonomie bevorderen Soepel omgaan met ambivalentie van peuter Regels introduceren Responsiviteit ten aanzien van de cognitieve ontwikkeling van het kind
Ouders schoolkind	Emotionele ondersteuning Omgang met leeftijdsgenoten bevorderen Onderwijsondersteunend gedrag Uitleg en instructie Eigen taken geven
Ouders pubers/ adolescenten	Tolerantie voor experimenten Emotionele steun bieden Leeftijdsadequate grenzen stellen Meer symmetrische relatie met het kind opbouwen Onderhandelingsvaardigheden

Tabel 2.2. Opvoedingstaken van de ouders.

Bij **lagereschoolkinderen** is emotionele ondersteuning een belangrijke voorwaarde om een positief zelfbeeld te bevorderen, juist nu de wereld van de kinderen zich uitbreidt en ze zelfstandiger worden. Bij het vervullen van de opvoedingstaken voor deze leeftijdsperiode, komen naast ouders ook andere personen – leerkrachten klasgenoten, vrienden – in beeld. Ouders moeten deze nieuwe relaties een kans geven en ondersteunen. Deze periode vraagt eveneens ‘onderwijsondersteunend’ gedrag van de ouders, wat inhoudt dat ze belangstellend volgen wat hun kind op school meemaakt en leert. Het betekent ook dat ouders concreet betrokken zijn bij de school door aanwezig te zijn op ouderavonden en rapportbesprekingen. Als ouders hun kinderen uitleg en instructie geven bij grensoverschrijdend gedrag of naar aanleiding van gebeurtenissen in de maatschappelijke omgeving, stimuleert dat de morele ontwikkeling en gewetensvorming van hun kinderen. Belangrijk is dat ouders op dit punt ook zelf een **voorbeeldfunctie** vervullen.

Pubers moeten opnieuw hun positie bepalen ten opzichte van zichzelf en anderen. Ouders kunnen dat ondersteunen door op de achtergrond wel aanwezig te blijven maar ook ruimte te bieden voor experimenten. Grenzen stellen heeft als voordeel dat een puber zich daartegen af kan zetten om erachter te komen waar zijn eigen grenzen liggen. Met het ouder worden is het logisch dat de opvoedingssituatie via ‘overleg’ tussen ouders en puber wordt vormgegeven. De relatie ouder en puber wordt geleidelijk aan gelijkwaardiger, zodat de puber de kans krijgt om zijn eigen autonomie en identiteit te ontwikkelen.

2.3.2 Opvoedingsstijlen

De inhoud van deze paragraaf is integraal overgenomen uit Becker, 2012, p. 91-98.

Binnen de opvoeding zijn bepaalde patronen van opvoedingshandelen te onderscheiden. Deze patronen geven de verschillende manieren weer waarop de ouder en het kind met elkaar omgaan om vorm

te geven aan de opvoedrelatie. De wijze waarop de ouder invulling geeft aan de opvoedrelatie, komt tot uiting in zijn opvoedingsstijl.

Angenent (2004) heeft het begrip ‘opvoedingsstijl’ omschreven als “*de manier waarop de ouder invulling geeft aan zijn omgang met het kind, dat gekenmerkt wordt door een bewuste, dan wel onbewuste opvatting die zij over opvoeding heeft met betrekking tot het gevoel en gezag in deze opvoedingsrelatie*”.

Delfos (2009) onderscheidt twee dimensies binnen de opvoeding, die afgezet kunnen worden op een assenstelsel, met verticaal de as ‘autonomie-controle’ en horizontaal de as ‘afwijzing-liefde’. Op grond daarvan kunnen vier primaire opvoedingsstijlen worden onderscheiden: democratisch of autoritair, autoritair, toegeeflijk of permissief/laissez-faire en verwaarlozend.

Iedere ouder hanteert bij de opvoeding van het kind een bepaalde opvoedingsstijl. Soms maakt hij gebruik van een combinatie van twee of meerdere opvoedingsstijlen, afhankelijk van de situatie of de persoonlijkheid van het kind. De opvoedingsstijl die de ouder hanteert, is veelal afhankelijk van zijn eigen opvoeding, opleiding, sociaal-economische status en normen, waarden en opvattingen ten aanzien van opvoeding. Daarnaast speelt de culturele beleving en het geloof van de ouder een rol.

De opvoedingsstijl van de ouder kan van de ene generatie op de andere overgedragen worden, maar de tijdgeest kan ook een behoorlijke invloed uitoefenen. In de jaren zestig vierde bijvoorbeeld de antiautoritaire opvoeding hoogtij. Die beweging heeft een verschuiving teweeggebracht naar een meer democratische opvoedingsstijl. In Nederland bestaat sinds de zestiger jaren overwegend een onderhandelingscultuur waarin overleg, onderhandelen en uitpraten centraal staan (Delfos, 2009). In de jaren daarvoor was het bevelhuishouden veel meer de norm; dit type gaat gepaard met de autoritaire opvoedingsstijl.

Als de ouder zich kan inleven in de uniciteit van het kind, zal hij zijn opvoedingsstijl aanpassen aan het kind. Maar welke opvoedingsstijl de ouder ook hanteert, ouder en kind zullen niet gevrijwaard blijven van conflicten. Ouder en kind zijn in een opvoedingsrelatie niet gelijkwaardig: voor het kind verandert de relatie van een positie van totale afhankelijkheid naar een positie van onafhankelijkheid, voor de ouder is er een afname van invloed en zeggenschap (Delfos, 2009). Dit gaat meestal niet zonder slag of stoot, bij de ene opvoedingsstijl verloopt dit proces soepeler dan bij de andere.

2.3.2.1 De autoritaire opvoedingsstijl

De ouder die een autoritaire opvoedingsstijl hanteert, wil het kind aan zich binden. Van het kind wordt verwacht dat het zich aanpast aan de eisen die de ouder stelt. De opvoeding is volledig op de ouder afgestemd (*parent centered*), dat wil zeggen dat de opvoedingsstijl in hoge mate wordt beïnvloed door de persoonlijkheid van de ouder, zijn ideeën en gewoonten (Angenent, 2004). De ‘wil’ van de ouder is wet. De ouder is veel bezig met het kind en erg oplettend ten aanzien van bijvoorbeeld zijn gezondheid, scholing en ontwikkeling. Ook helpt de ouder het kind met allerlei zaken zoals huiswerk, hobby’s en beroepskeuze. De ouder is veeleisend omdat hij van mening is dat het kind zich bezig moet houden met nuttige zaken en geen tijd mag verknoeien. Door druk op het kind uit te oefenen, bijvoorbeeld om op school goede cijfers te behalen, probeert de ouder zijn ontwikkeling op veel gebieden te versnellen. Daarnaast worden vaak anderen ten voorbeeld gesteld om druk uit te oefenen op het kind om prestaties te leveren. Angenent stelt dat deze opvoedingsstijl gekenmerkt wordt door veel voorschriften en regels, bijvoorbeeld regels over netheid en ordelijkheid, zedigheid, tafelmanieren, op tijd naar huis komen, ... De

ouder hecht veel belang aan zijn voorschriften en regels en houdt daarop steng toezicht. De ouder oefent veel controle uit op het kind en aarzelt niet om strenge disciplinaire maatregelen en straffen te hanteren bij regelovertreding. Het kind moet zonder tegenspraak gehoorzamen. De ouders vinden dat het kind kort gehouden moet worden en van jongs af aan moet leren wie de baas is. Het kind behoort respect te hebben voor de ouder en andere volwassenen. Over het algemeen heeft het kind dat volgens deze opvoedingsstijl wordt opgevoed, weinig contact met leeftijdgenoten en vaak niet de behoefte om zich bij hen aan te sluiten (Angenent, 2004).

De ouder bedient zich vaak van een autoritaire opvoedingsstijl omdat hij overbezorgd is. Uit angst dat het kind iets zal overkomen, neemt hij inperkende maatregelen. Ondanks het feit dat de ouder zich ervan bewust is dat het kind eigen behoeften heeft, stelt hij toch strikte grenzen ten aanzien van de expressie van deze behoeften. Regels worden op een strikte en macht uitoefenende manier opgelegd, zonder discussie of onderhandeling. De ouder hecht erg aan zijn gezag en voelt zich daarin onaantastbaar. Op overtreding van een regel volgt een flinke, niet zelfden fysieke straf.

2.3.2.2 De autoritatieve of democratische opvoedingsstijl

Deze opvoedingsstijl gaat gepaard met een hoge mate van responsiviteit, veel controle en eisen richting rijp gedrag van het kind. Van de ouder wordt responsiviteit verwacht ten opzichte van het kind. Om gedragsverandering bij het kind te bereiken wordt door de ouder veel gebruikgemaakt van uitleg en aanwijzingen. De ouder tracht de activiteiten van het kind te reguleren. Dat gebeurt niet op willekeurige wijze, maar op een rationele manier, waarbij de belangen van het kind altijd voor ogen worden gehouden. Deze opvoedingsstijl heeft een positief effect op de sociaal-emotionele ontwikkeling van het kind. Er worden stevige gedragseisen gesteld, maar de autonomie en individualiteit van het kind worden gerespecteerd. Daarbij spelen acceptatie, warmte en de manier waarop de ouder op een democratische wijze leiding en sturing geeft, een rol.

Bij een autoritatieve opvoedingsstijl stelt de ouder de belangen van het kind centraal, zelfs als dit ten koste gaat van het eigen belang. Regels worden met liefde aangeboden, er wordt rekening gehouden met het ontwikkelingsniveau van het kind, en er wordt met hem overlegd. Ook worden de regels die de ouder stelt, onderbouwd met argumenten. Het kind wordt aangemoedigd en gesteund om rijp gedrag te vertonen. Tegelijkertijd verwacht de ouder dat het kind, naarmate het volwassener wordt, meer verantwoordelijkheid draagt ten aanzien van anderen in het gezin en zichzelf. Deze opvoedingsstijl leidt tot een hoge mate van zelfstandigheid bij het kind. Het kind is in staat om zich sociaal verantwoordelijk te gedragen en het heeft veel zelfvertrouwen en zelfcontrole (De Brock, 1994).

2.3.2.3 De toegeeflijke of permissieve opvoedingsstijl

De permissieve ouder is responsief maar ‘undemanding’ (eist weinig van het kind). Typerend voor deze ouder is de accepterende en tolerante houding die hij aanneemt tegenover het kind. Er wordt niet of nauwelijks gestraft, de ouder probeert zoveel mogelijk het opleggen van regels en inperkingen te vermijden. Daarnaast stelt de ouder weinig eisen aan het kind om zich overeenkomstig zijn leeftijd te gedragen. Het kind moet zelf zijn gedrag bepalen en beslissingen nemen, bijvoorbeeld ten aanzien van zaken als bedtijd, keuze van televisieprogramma's en etenstijd. Deze opvoedingsstijl kan samenhangen met het onvermogen van de ouders om vat te krijgen op het kind. Angenent (2004) beschrijft de toegeeflijkheid van de

ouder ook als voortkomend uit een bewuste opvoedingsfilosofie, waarbij de ouder van mening is dat het goed is voor het kind om vrijgelaten te worden, er is dan sprake van een antiautoritaire opvoeding.

Kinderen die volgens een toegeeflijke opvoedingsstijl worden opgevoed, weten zich, aldus Angement, over het algemeen redelijk onafhankelijk op te stellen en hun eigen weg te vinden. Het komt ook voor dat het kind weinig structuur kan geven aan zijn identiteit, waardoor het moeite heeft met het nemen van belangrijke beslissingen om vorm te geven aan zijn eigen leven. In sommige gevallen realiseert het kind zich dat ook wel, wat tot onzekerheid en angstgevoelens kan leiden (Angement, 2004).

Een té toegeeflijke opvoedingsstijl, ook wel *laissez-faire* genoemd, kan ertoe leiden dat het kind opgroeit 'voor galg en rad'. Bij een toegeeflijke opvoedingsstijl is er volgens Angement sprake van een oppervlakkige opvoedingsrelatie tussen de ouder en het kind, bij een zeer toegeeflijke opvoedingsstijl ontbreekt deze relatie geheel. Het kind dat met deze opvoedingsstijl opgroeit, kan nogal eens problemen geven, omdat het te veel vrijheid krijgt, vaak zijn zin krijgt, kan doen en laten wat het wil, geen rekening hoeft te houden met de ouder en anderen om hem heen. Het gevolg kan zijn dat het kind onaangepast gedrag vertoont en een last wordt voor zijn omgeving en zichzelf (Angement, 2004). Ook kan deze opvoedingsstijl volgens Angement een bedreiging vormen voor de ontwikkeling van het kind. Zelfcontrole ontbreekt bij het kind, waardoor het veelal impulsief reageert. Het ontwikkelt vaak agressieve gedragspatronen en lijkt minder verantwoordelijkheid te willen dragen.

Door de vrijheid die het kind krijgt, kan de indruk gewekt worden dat deze opvoedingsstijl leidt tot zelfstandigheid, zelfredzaamheid en een hoge mate van zelfvertrouwen. Dit leren 'redden' gaat echter niet gepaard met de basisbehoeften liefde, geborgenheid, veiligheid, intimiteit, instructie, ondersteuning, controle en grenzen die zorgen voor een opvoedrelatie met de ouder. Bij deze opvoedingsstijl ontbreken alle aspecten die ervoor kunnen zorgen dat het kind competent wordt om in zijn volwassenheid invulling te geven aan zijn eigen toekomst. Deze opvoedingsstijl dwingt het kind tot rijp gedrag zonder dat het de consequenties daarvan kan overzien. De ouder laat het afweten en gaat geen of slechts een oppervlakkige opvoedingsrelatie aan met het kind.

2.3.2.4 De verwaarlozende opvoedingsstijl

Deze opvoedingsstijl wordt gekenmerkt door weinig responsiviteit en een gebrek aan 'demandingness', dat is de mate waarin de ouder eisen stelt en controle uitoefent op het kind. De ouder negeert het kind en vertoont geen emotionele betrokkenheid, geborgenheid en liefde. Veiligheid en intimiteit ontbreken. Er worden weinig eisen aan het kind gesteld, het kan zijn gang gaan, zolang het de ouder maar niet lastigvalt. Daarnaast is het de ouder te doen om zo weinig mogelijk tijd en moeite te besteden aan de interactie met het kind. Het kind wordt zo veel mogelijk op afstand gehouden door de ouder, waardoor hij niet tegemoet hoeft te komen aan zijn wensen. In dit geval is er sprake van psychische verwaarlozing, het kind kan ook te maken krijgen met lichamelijke mishandeling door de ouder. De verwaarlozende opvoedingsstijl komt bijvoorbeeld voor bij een depressieve ouder, die niet adequaat kan opvoeden omdat hij psychisch niet in orde is. De basisaspecten ten aanzien van de opvoeding, instructies, ondersteuning, controle en grenzen stellen, ontbreken geheel waardoor het kind ernstig wordt bedreigd in zijn sociaal-emotionele ontwikkeling. Het kind kan op jonge leeftijd te maken krijgen met ontwikkelings- en andere psychosociale problemen. Daarnaast hebben kinderen bij een verwaarlozende opvoedingsstijl vaak identiteitsproblemen, een lage zelfwaardering, weinig zelfvertrouwen en staan ze daardoor onzeker en kwetsbaar in het leven (Angement, 2004).

2.4 HET SAMENLEVEN TUSSEN OUDERS EN KIND

Zoals in hoofdstuk 1 aangehaald, bestaat de kern van het opvoeden uit veelvuldige interacties tussen een kind en een opvoeder. In het samenleven met zijn ouder(s) wordt het kind opgevoed. Hellinckx et al. (2002) onderscheiden binnen het samenleven van het gezin een aantal grote domeinen waarin het opvoeden een geprefereerde plaats kan innemen: het verzorgen, het werken, de sociale omgang/het communiceren met elkaar en spel en ontspanning. In deze concrete opvoedingssituaties onderscheiden we twee componenten: het pedagogisch klimaat (= de relatie) en de situatierichting (= pedagogische vaardigheden).

2.4.1 De opvoedingsdomeinen

Hellinckx et al. (2002) baseren zich voor deze domeinen op de orthopedagogische grondvormen van Ter Horst:

- ♦ verzorgen;
- ♦ werken/leren;
- ♦ spelen/ontspanning;
- ♦ sociale omgang/spreken.

Van bij de geboorte tot het moment dat het kind een zelfstandig leven gaat leiden, draait het in de interacties tussen ouders en kind veel rond **verzorging**. Hoe jonger het kind, hoe sterker de interacties tussen ouders en kind gericht zijn op verzorgen (voeden, verschonen, baden, kleden), maar ook in een gezin met oudere kinderen is er over tal van verzorgingsaspecten – bijvoorbeeld kleding, voeding, slapen – nog heel wat interactie.

Een ander belangrijk aspect van het samenleven van ouders en kinderen draait rond **leren/werken**. Leren kan zowel slaan op leren in de brede zin, gaande van leren zelfstandig eten, leren lopen, leren fietsen tot leren skaten, als op het ‘schoolse leren’. Voor wat dit laatste betreft denken we vooral aan huiswerk maken en lessen leren, waarover in vele gezinnen zeer veel te doen is. Werken slaat op huishoudelijke taken en karweitjes die van een kind al dan niet verwacht worden, gaande van speelgoed opruimen tot helpen in het huishouden, zoals bed opmaken, eigen kamer schoonmaken, de auto wassen, het gras maaien, ...

Spel en ontspanning slaat enerzijds op die aspecten van het gezinsleven waarbij de ouders spelen met hun kinderen en waarbij de nadruk in de eerste plaats ligt op het plezier dat het kind aan deze activiteiten beleeft. Anderzijds betreft het alle gezinsactiviteiten die binnen de ontspanningssfeer vallen, zoals op bezoek gaan, bezoek ontvangen, uitstapjes maken, gaan sporten en op vakantie gaan.

Ten slotte bestaat het samenleven van ouders en kinderen voor een groot deel uit louter **sociale omgang**, namelijk overgangsmomenten waarin de ouders en de kinderen geen activiteiten (samen) doen maar waarin ze elkaar wel tegenkomen en interactie ontstaat. Bijvoorbeeld: een kind dat van school komt en dat nog niet aan zijn huiswerk begint omdat het eten bijna klaar is, gaat in de zetel hangen en begint een gesprek met zijn ouders. Of de interactie in de auto op weg van of naar de school, of de omgang tussen een ouder en een kind dat mee boodschappen doet. Of het wegbrengen van het kind naar een verjaardagsfeestje, de voetbaltraining, ... Tijdens deze momenten kan er veel of weinig interactie zijn, er kunnen affectieve momenten zijn, er kan naar elkaar geluisterd worden of er kunnen spanningen en conflicten ontstaan.

Al deze aspecten van het samenleven van opvoeders en kinderen leveren een staalkaart van hoe in het gezin wordt opgevoed. Het is dan ook belangrijk om deze situaties te bevragen wanneer we zicht willen krijgen op ‘de opvoeding’ binnen een specifiek gezin (Hellinckx et al., 2002). Binnen deze concrete opvoedingssituaties onderscheiden we twee componenten: het pedagogisch klimaat (= de relatie) en de situatiehantering (= de pedagogische vaardigheden).

2.4.2 Pedagogisch klimaat

Een belangrijk aspect van de opvoeding betreft het **opvoedingsklimaat**, de sfeer waarin het gebeuren zich afspeelt (Hellinckx et al., 2002). Of het nu gaat over een moeder die haar baby een badje geeft, een ouder die zijn kind helpt bij het huiswerk of een vader die zijn veertienjarige zoon naar een fuif voert, elke observator kan vaststellen of ouder en kind op een warme, hartelijke manier met elkaar omgaan of eerder koel, afstandelijk, ongeïnteresseerd. Het opvoedingsklimaat wordt in grote mate bepaald door de **kwaliteit van de relatie tussen ouders en kinderen**. Als ze elkaar graag zien, dan wordt de sfeer vanzelf hartelijk en warm. Dan kunnen de ouders wel wat brommen en zich misschien zelfs boos maken als het kind niet doet wat verwacht wordt, maar men merkt dan dat het een ‘pedagogische boosheid’ is. De ouders geven een opmerking omdat hij het beste wil voor het kind, omdat hij vindt dat dit in het belang is van het kind. De ouder zal dit ook aan het kind laten voelen, conflicten worden snel vergeten en ouder en kind gaan weer hartelijk met elkaar om. Wanneer de relatie tussen ouders en kind niet goed is, voelt men soms de wederzijdse afkeer en irritatie. De ouder maakt zich boos, niet omwille van het belang van het kind, maar vanuit zijn eigen afkeer en irritatie ten opzichte van het kind. De ouder is niet boos op het kind vanwege een bepaald gedrag van het kind, maar vanwege het kind zelf. Men wil het kind eigenlijk niet of niet zoals het is. We mogen echter niet vergeten dat dit klimaat niet uitsluitend bepaald wordt door de ouders, maar ook door het kind zelf. Zelfs een peuter kan het leven voor zijn ouders zo onmogelijk maken dat het ‘begrijpelijk’ is dat de ouders er bijna een afkeer van krijgen.

2.4.3 Situatiehantering

In alle gezinnen moeten de ouders tal van situaties hanteren: een kind moet uit zijn bed komen, een kind moet naar school, een kind moet eten, ... Elk kind moet een aantal zaken doen en mag een aantal andere zaken niet doen. Dat varieert zeer sterk naargelang het gezin waarin het kind opgroeit (Hellinckx et al., 2002).

De situatiehantering wordt bepaald door factoren in de ouders en door factoren in het kind (de term is dan ook ruimer dan pedagogische vaardigheden, hier verwijst men te eenzijdig naar de ouders). De ouders moeten in staat zijn tussenbeide te komen op een manier die past bij de aard en het ontwikkelingspeil of de -taken van het kind. De ouders moeten hun kind leren ‘kennen’ en geleidelijk aan ontdekken welke aanpak het beste is voor dit kind. Als men observeert hoe situaties gehanteerd worden door de ouders of andere opvoeders, dan stelt men vaak vast dat er in vele situaties stereotiep gereageerd wordt: de opvoeders vallen gemakkelijk terug op ‘hun’ vertrouwde aanpak (Hellinckx et al., 2002). Naarmate de opvoeders in staat zijn rekening te houden met de aard en het ontwikkelingsniveau van hun kind en dat patroon te variëren, zijn ze pedagogisch vaardiger.

Patterson beschrijft vijf essentiële ouderlijke vaardigheden bij het stimuleren van de kinderlijke ontwikkeling (Patterson, 1886).

2.4.3.1 Ouderlijke vaardigheden

De aanwezigheid en de effectiviteit van deze vijf vaardigheden binnen de situatiehantering van de opvoeder zijn enorm belangrijk voor een gezonde kinderlijke ontwikkeling (Patterson, in Peeters, 2002). Meer nog dan contextuele factoren zoals echtscheiding, maatschappelijke positie, buurt, ... blijken deze factoren niet alleen ontwikkeling ondersteunend te zijn maar tevens een preventieve functie te hebben in de ontwikkeling van gedragsstoornissen.

Positieve, ouderlijke betrokkenheid

Ouders kunnen hun betrokkenheid tonen door tijd met hun kind door te brengen. In de tijd samen kunnen ouders aandacht geven aan hun kind, het kind betrekken bij een karwei, even spelen met het kind, ... Zo creëert de ouder een **positieve band** met het kind. Door regelmatig samen iets leuks te doen, te spelen, te praten en te luisteren, leert een ouder zijn kind beter kennen en kan de ouder snel en accuraat inspelen op de noden van het kind. Positieve affectie is waarneembaar en wordt uitgesproken. Hoewel de meeste ouders positieve betrokkenheid vanzelfsprekend vinden, zien we dat sommige ouder-kindrelaties naar negativiteit verglijden. De vaardigheid 'positieve betrokkenheid' correleert hoog met de **hoeveelheid tijd die men als gezin doorbrengt**, waardoor het gevoel van cohesie ontstaat. Gezinnen die aangetast zijn door het negatieve (coërcieve) proces (zie hoofdstuk over opvoedingsproblemen), vermijden deze gezamenlijke activiteiten met alle gezinsleden: uitstapjes en dergelijke zijn toch niet meer leuk. Betrokkenheid varieert op een balans van afstand – nabijheid, met positieve betrokkenheid als evenwicht ertussen. Te veel afstandelijkheid leidt tot negativisme of onverschilligheid. Afstandelijkheid induceert verwerping, wat de binding en het contact bemoeilijkt, en daardoor ook de sturing van het kind. Te veel nabijheid echter, verglijdt naar symbiose, waardoor de autonomie en eigen veerkracht van het kind worden ondermijnd.

Positieve bekrachtiging

Heel wat gedragingen leren kinderen door wat volgt op het gedrag (conditionering of bekrachtiging), en dat al vanaf heel jonge leeftijd. De volgende principes zijn belangrijk voor de opvoeding (Merlevede, 2004):

- ♦ Als gedrag een positief gevolg heeft, is de kans zeer groot dat dit gedrag meer zal voorkomen. Het gedrag wordt positief bekrachtigd.
- ♦ Als gedrag een negatief of onaangenaam gevolg heeft, is de kans groot dat dit gedrag minder zal voorkomen.

De ouderlijke vaardigheid 'positieve bekrachtiging' houdt in dat positief en sociaal wenselijk gedrag (= prosociaal gedrag) door de ouder wordt opgemerkt en consequent wordt aangemoedigd. Om de capaciteiten van het kind te stimuleren en in het kader van een positieve betrokkenheid, is positieve bekrachtiging onmisbaar. De energie om positief gedrag te bekrachtigen neemt af als het kind zich veelvuldig negatief gedraagt. Het negatieve proces of de teleurstelling over het niet slagen in verwachte ontwikkelingstaken (school, vrije tijd, ...) verhindert dat gewenst gedrag nog gezien wordt of herleid wordt tot niet voor commentaar vatbare, evidente stappen. Ouders reageren maar al te vaak op het veelvuldig negatief gedrag van hun kind met verbieden, straffen, dreigen of erger. Zo komen ouders en kind in een vicieuze cirkel terecht waarin negatief gedrag van het kind negatieve reacties van de ouders uitlokt. Van positieve bekrachtiging kan dan allang geen sprake meer zijn. Het is voor ouders niet altijd eenvoudig om sociaal gedrag positief te bekrachtigen, bijvoorbeeld als hun kind om de haverklap aversief (negatief) reageert. In gezinnen met ernstige opvoedingsproblemen is er een hoge frequentie van afdwingend gedrag, in het

bijzonder van ongehoorzaam gedrag. Deze ouders moeten leren om het ongehoorzame gedrag te verminderen en het gewenste gedrag door positieve bekrachtiging te doen toenemen.

Disciplineren

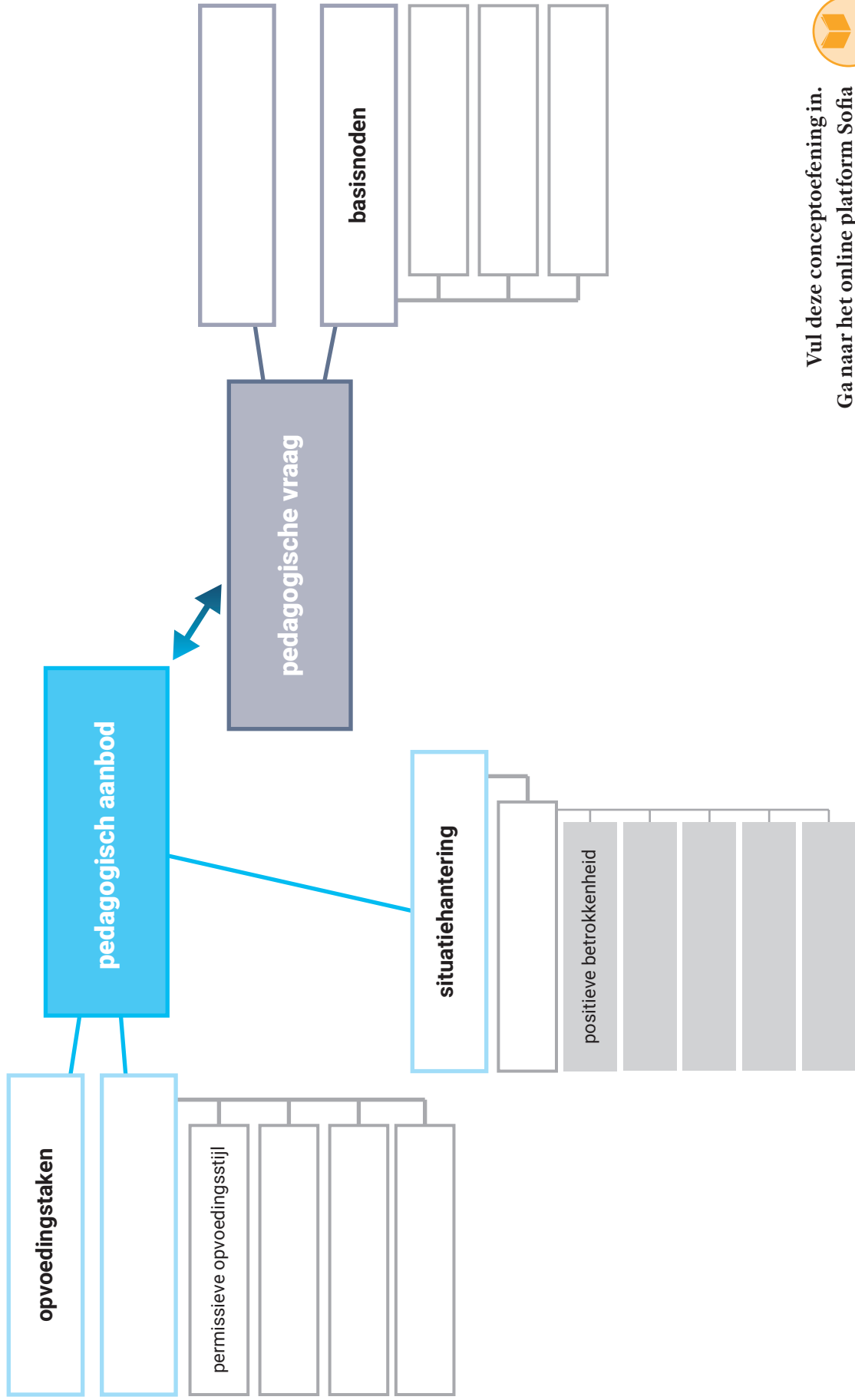
Disciplineren als ouderlijke vaardigheid duidt op het aanleren van gedragsregels en het bevorderen dat het kind zich conform deze regels gedraagt, ook in afwezigheid van de opvoeders. De gehoorzaamheids-training is de eerste stap in het **socialisatieproces** en kunnen gehoorzamen is **essentieel** voor een gezonde sociaal-emotionele en gewetensontwikkeling, voor succes op school en het aangaan van relaties met leeftijdgenoten. Als ouders er niet in slagen hun kinderen te leren gehoorzamen, dan is er een groot risico op antisociale symptomen en sociale mislukking. Om kinderen te disciplineren moet de ouder over de drie volgende vaardigheden beschikken:

- ♦ De ouder moet op een precieze manier het probleemgedrag constateren en classificeren. De ouder moet zich ervan bewust zijn dat het kind zich asociaal gedraagt en wat het dan doet.
- ♦ De ouder moet onderscheid maken tussen ernstige en onbeduidende gedragingen van het kind. De ouder moet bijvoorbeeld het niet gehoorzamen aan belangrijke regels onderscheiden van kattenkwaad.
- ♦ Als straf noodzakelijk is, dan moet de ouder de passende straf kunnen geven.

Bij disciplineren slaagt de ouder erin **duidelijke** afspraken te maken met het kind. De ouder maakt voor zichzelf een onderscheid tussen minder belangrijke afspraken en zeer belangrijke regels. Op een overtreding van een belangrijke regel en op negatief gedrag reageert de ouder consequent zowel met woorden (een opmerking, de afspraak herhalen) als met daden (even apart zetten of een kleine, kortdurende straf opleggen). Minder belangrijke regelovertradingen en licht storend gedrag kan de ouder negeren. Dat betekent dat de ouders **consequent leidinggeven en effectief optreden** ten aanzien van regelovertrading. Van ouders vraagt dit dat ze problemen kunnen concretiseren en onderscheid kunnen maken tussen essentiële en banale problemen om op basis daarvan effectief en consequent te reageren. Kinderen met gedragsmoeilijkheden of kinderen met een vurig temperament worden frequent en op meerdere terreinen met problemen geconfronteerd. Vandaar dat ouders van kinderen met dat temperament extra goed moeten 'sorteren': waar gaan ze op in? Wat laten ze liggen? Wat heeft met wat te maken? De ouders moeten beslissen waar ze precies een punt van maken. Op alle overtredingen van het kind ingaan, creëert spanningen, met een stroom van negatieve processen tot gevolg. **Ouders met probleemkinderen** hebben gewoonlijk problemen met alle drie de eerder genoemde vaardigheden. Ze zijn bijvoorbeeld meer geneigd om gedrag dat door anderen als normaal wordt geclassificeerd, als afwijkend te benoemen. Ze mopperen meer en dat lokt nieuw eisend en aversief (negatief) gedrag uit, en in probleemgezinnen hebben de kinderen geleerd dat ze niet hoeven te gehoorzamen. Deze ouders moeten leren triviale gedragingen te negeren en hun aandacht te richten op een beperkt aantal probleemgedragingen waarop ze consequent leren reageren. Deze grondregel is de essentie van heel wat opvoedingshulp.

Hoofdstuk 2. Instructie:

Breng het pedagogisch aanbod van de opvoeder en de pedagogische vraag van het kind verder in kaart.

Vul deze conceptoefening in.
Ga naar het online platform Sofia
voor de oefenversie en feedback.

REFLECTIE

WELKE VRAGEN HEB IK NOG? WELKE ONDERWERPEN WIL IK NOG UITDIEPEN?

A large grid of small dots, intended for writing reflections. The grid consists of approximately 30 columns and 30 rows of dots, providing a structured space for the user to answer the questions above.

DEEL 6

VOORBEELD VAN EEN
BLOKWIJZER VOOR
DIERGENEESKUNDE

Inhoud van dit hoofdstuk

4.1	Ontstaan van rashonden en belang van signalement	45
4.1.1	Domesticatie van de hond	45
4.1.1.1	Evolutie van de wolf/hond van 15 000 jaar geleden tot nu	45
4.1.1.2	Taken van de hedendaagse hond	45
4.1.2	De hond in een notendop	47
4.1.2.1	Voortplanting	47
4.1.2.2	Zintuigen	47
4.1.2.3	Thermoregulatie	47
4.1.3	Signalement van de hond	48
4.1.3.1	Geslacht	49
4.1.3.2	Leeftijd	49
4.1.3.3	Ras	49
4.1.3.4	Grootte	50
4.1.3.5	Kleur	50
4.1.3.6	Aftekeningen	51
4.2	Beoordelingsleer	51
4.2.1	Inleiding: beoordeling van de hond	51
4.2.2	De lichaamsgebieden	53
4.2.2.1	De vorm van het hoofd	53
4.2.2.2	De oren	53
4.2.2.3	De ogen	57
4.2.2.4	Het gebit	58
4.2.2.5	De staart	59
4.2.2.6	De ledematen	59
4.2.3	De vacht	60
4.2.3.1	Vachttypen bij de hond	60
4.2.3.2	Vachtkleuren bij de hond	63
4.3	Hondenrasgroepen volgens de FCI	70
4.3.1	Rasverenigingen en Fédération Cynologique Internationale (FCI)	70
4.3.2	Dierenartsadvies bij raskeuze	72
4.4	Groep 1. Herdershonden en veedrijvers	73
4.4.1	Herdershonden	73
4.4.1.1	België	73

Online materiaal

E-versie

4

DE HOND

Studiedoelstellingen

- Je begrijpt de evolutie van de hond van een nutsdier naar een gezelschapsdier
- Je kunt gericht advies geven bij de keuze van een rashond
- Je begrijpt de link tussen het signalement van een hond en het klinisch onderzoek
- Je kunt het uiterlijk van een hond beoordelen (volgens de betreffende rasstandaard)
- Je herkent bepaalde morfologische afwijkingen
- Je hebt kennis van de acht voornaamste vachttypen bij de hond en de link met onderhoud van hond/huis en allergieën bij de mens
- Je hebt kennis van de vachtkleuren bij de hond en de link met bepaalde ziekten
- Je herkent bij de hondenrasgroepen volgens de FCI de voorgestelde rassen op foto
- Je kent bij de hondenrasgroepen volgens de FCI de karaktereigenschappen van de besproken rassen
- Je kunt bij de hondenrasgroepen volgens de FCI bepaalde gezondheidsproblemen aan deze groepen of aan specifieke rassen van deze groep linken

4.4.1.2	Duitsland	75
4.4.1.3	Zwitserland	76
4.4.1.4	Frankrijk	77
4.4.1.5	Nederland	78
4.4.1.6	Verenigd Koninkrijk	79
4.4.1.7	Hongarije	82
4.4.1.8	USA	83
4.4.1.9	Australië	84
4.4.2	Veerdrijvers	84
4.4.2.1	België	84
4.4.2.2	Australië	85
4.4.3	Rasspecifieke problemen bij deze groep	85
4.5	Groep 2. Pinschers, schnauzers, molossers en sennenhonden	86
4.5.1	Schnauzers (ruwharig) en pinschers (gladharig)	86
4.5.2	Molossers en berghonden	88
4.5.2.1	Verenigd Koninkrijk	90
4.5.2.2	Frankrijk	92
4.5.2.3	Canada	93
4.5.2.4	Duitsland	94
4.5.2.5	Zwitserland	96
4.5.2.6	Italië	96
4.5.2.7	China	97
4.5.3	Sennenhonden	98
4.5.4	Rasspecifieke problemen bij deze groep	100
4.6	Groep 3. Terriërs	101
4.6.1	Grote en middenslag terriërs	101
4.6.1.1	Groot-Brittannië	101
4.6.1.2	Ierland	105
4.6.2	Kleine terriërs	106
4.6.3	Terriërs van het bulldogtype	110
4.6.3.1	Verenigd Koninkrijk	110
4.6.3.2	USA	111
4.6.4	Terriërs van het dwerghondentype	112
4.6.4.1	Verenigd Koninkrijk	112
4.6.4.2	Australië	113
4.6.5	Rasspecifieke problemen bij deze groep	114
4.7	Groep 4. Dashonden	114
4.7.1	Rasspecifieke problemen bij deze groep	115
4.8	Groep 5. Spitsen en oertypen	116
4.8.1	Poolhonden en sledehonden	117
4.8.1.1	Rusland	117

4.8.4.3 USA

Amerikaanse akita (sh 71 cm, 40-60 kg)

In Amerika is een zwaardere versie van de akita gefokt.

Figuur 4.108. Amerikaanse akita.

4.8.5 Oerhondtype (primitief type)

4.8.5.1 Congo

Basenji (sh 40-43 cm)

De basenji is oorspronkelijk een lopende jachthond. Hij blaft niet, maar ‘jodelt’. Hij heeft een goed besneden hoofd, versmallend ter hoogte van de ogen. Hij heeft huidrimpels op de schedel en het voorhoofd. Hij heeft ogen met een doordringende uitdrukking. Hij heeft relatief grote oren, fijn, puntig en staand gedragen. Hij heeft een hoog aangezette staart die één of twee ringen vormt en dicht tegen het kruis aangedrukt wordt. De bovenvacht is kort, dicht en fijn.

Kleuren: meestal roodbont, daarnaast zwartbont en driekleur (bruin, zwart, wit); voeten en staartpunt steeds wit, vooral de voorhand is wit.

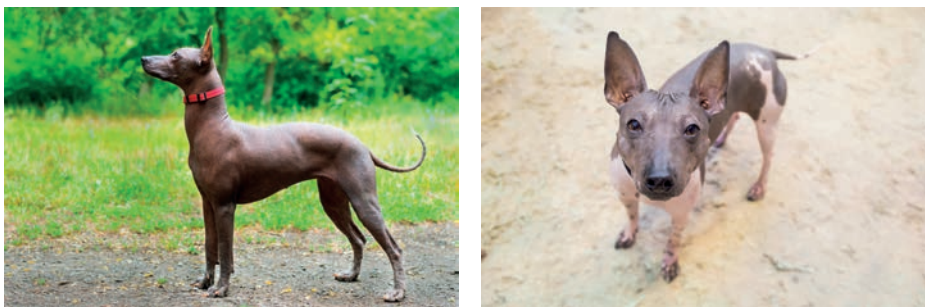
Figuur 4.109. Basenji.

4.8.5.2 Mexico

Mexicaanse naakthond (xoloitzcuintle, kortweg xolo) (sh standaard 33-56 cm, miniatuur 25-32 cm)

De Mexicaanse naakthond doet qua type denken aan de Chinese naakthond. Hij heeft een volstrekt kaal lichaam, behalve een stugge, kortharige kuif op het voorhoofd en wat langere haren op de staartpunt. Met de genetische aanleg voor naaktheid komt ook een haast altijd onvolledig gebit. Het is een kalme, stille hond. Dit is het nationale ras van Mexico.

Kleur: de huidkleur kan verschillen van zwart, olifantgrijs tot brons en wit. Ook komt een vlekkenpatroon regelmatig voor. Albinisme is niet toegestaan.

Figuur 4.110. Mexicaanse naakthond.

4.8.5.3 Malta

Pharaohond (sh 53-56 cm)

De pharaohond is oorspronkelijk een lopende jachthond (op zicht, gehoor en reuk) voor jacht op konijnen. Het is de nationale hond van Malta. Hij heeft een gestroomlijnd windhondachtig en vierkant voorkomen. Hij heeft een driehoekig hoofd met weinig stop en grote opstaande oren en diepliggende ogen. De lange staart is vaak gebogen en reikt tot de sprongen. De beharing is kort, fijn en glanzend.

Kleuren: licht tot donker roodbruin (cfr. viszla).

Figuur 4.111. Pharaohond.

4.8.6 Rasspecifieke problemen bij deze groep (relatief gezonde groep)

- ♦ Heupdysplasie (bij grote rassen).
- ♦ Elleboogdysplasie (bij grote rassen).
- ♦ Oogafwijkingen.

4.9 GROEP 6. LOPENDE HONDEN EN ZWEETHONDEN

De meeste lopende honden zijn groot en bestemd voor de jacht op groot wild (hert, eland, everzwijn, vos). Daarnaast zijn er ook middelgrote tot kleinere drijfhonden voor klein wild (hazen, konijnen).

Ze jagen voornamelijk op de reuk, geholpen door het zicht en het gehoor. Lopende honden waren het eerste type hond dat werd ingezet bij de jacht op groot haarwild en vossen, in tijden waarin het buskruit en vuurwapens nog niet waren uitgevonden en het wild afgemaakt werd met steekwapens.

Hun functie bestaat erin het wild over lange afstanden te achtervolgen, af te matten en uiteindelijk te omsingelen, zodat de jagers die te paard of te voet volgen, het kunnen afmaken. Ze rennen niet overdreven snel, maar stemmen de vaart van de jacht af op de snelheid van de jagers die hen volgen. Het opgejaagde wild heeft in deze uithoudingsproef alleen op zuivere snelheid een kans om te ontsnappen.

Ze jagen in meutes van 20-40 (tot 100) dieren. Ze hebben van de vroegere wilde honden het instinct overgehouden om tijdens de jacht als groep samen te werken. Sommige rassen, waaronder de foxhound, leven daarom ook buiten de jacht liever in groepen, in tegenstelling tot sommige andere die zich als individualisten hebben ontwikkeld.

Onder '**brakkeren**', waar de groepnaam 'brak' van afgeleid is, verstaat men het jagen met honden die luid blaffend een vast spoor volgen (het zogenaamde luid jagen). Hierbij houden ze het hoofd snuffelend omhoog en kwispelen ze met hun zware, sikkelvormig opgerichte staart.

In het middeleeuws Europa konden de jagers het snel lopend wild alleen te paard van op afstand volgen, aangezien veel wouden en moerassen voor hen ondoordringbaar waren. Alleen honden met een scherpe reukzin konden het spoor bijhouden. Uitgeput wild werd door de honden omsingeld, waarbij hun luid gehuil aangaf waar het zich bevond en uit zijn dekking zou treden.

Dit soort jacht levert een kleur- en luisterrijk schouwspel op: de meute loopt voorop met sonoor geblaf en kwispelende staarten, uitgedoste ruiters volgen met onder andere jachthoornen.

Aangezien de brakken in principe alleen spoorzoekers, drijvers en hoorbare verklikkers waren, werden soms zware doggen ingeschakeld om het omsingelde wild te grijpen en het aldus aan de jager aan te bieden.

Naamsverwarring mogelijk

Lopende honden (**brakken**) (groep 6) die brakkeren of luid blaffend een vast spoor volgen, heten in andere talen:

- ◆ brak (Nederlands);
- ◆ hound (Engels);
- ◆ Bracke (Duits);
- ◆ chien courant (Frans);
- ◆ Laufhund (Zwitsers).

Staande honden (groep 7) die het wild aantonen door stil te staan bij het vinden van een spoor, heten in andere talen:

- ◆ voorstaande of staande hond (Nederlands);
- ◆ pointing dog (Engels);
- ◆ Vorstehunde (Duits);
- ◆ braque (Frans);
- ◆ bracco (Italiaans).

Uitwendig voorkomen:

- ♦ Aangezien drijfhonden een heel groot uithoudingsvermogen moeten hebben, zijn ze nogal zwaar gebouwd met een ruime borstkas, te wijten aan sterk gewelfde ribben.
- ♦ Ze zijn meestal hoogbenig en hebben kleine kattenvoeten met sterke voetkussens, zodat ze lange afstanden kunnen afleggen.
- ♦ Ook zijn ze meestal glad- of kortharig, veelal twee- tot driekleurig bont, en met een hoge staardracht.
- ♦ De stop is groot, de achterhoofdsknobbel is duidelijk, de lange oren hangen steeds.

Sommige lopende honden komen slechts in een beperkt aantal landen voor of zijn numeriek beperkt tot slechts enkele meutes. In de middeleeuwen hadden de lange jachten een strikt utilitaire betekenis. Tegenwoordig zijn ze een dure ‘hobby’ van enkele bevoorrechten geworden. In de geïndustrialiseerde landen, die nog slechts in beperkte mate over onmetelijke natuur- en jachtgebieden beschikken, is het aantal meutes met grote lopende honden sterk gedaald. Uit dierenwelzijnsoverwegingen is dergelijke jacht in Groot-Brittannië (waar dit het langst voorkwam en waarbij vossen vaak levend verscheurd werden) sinds begin 2005 verboden.

Grote drijfhonden zijn temperamentvolle en luidruchtige dieren, die veel ruimte en lichaamsbeweging nodig hebben (tot 20 km per dag). Daarom zijn ze in steden minder geschikt als gezelschapsdier.

Een **aparte tak** van de lopende honden zijn de **bloed- of zweethonden**, die werkelijk uitblinken in reukzin. Deze kunnen, in kleine groepen of individueel, ingezet worden om normale geursporen van dieren of bloedsporen (zweet = bloedspoor) van gekwetste dieren te volgen. Een spoorvaste zweethond is wilskrachtig en volhardend, dat wil zeggen dat hij zich niet laat afleiden door andere warme (recente) sporen die het wondspoor doorkruisen. Ook werkt hij met de neus aan de grond (aan de riem of vrij). Dergelijke honden worden ook aangewend als politiespeurhond; een heel goed voorbeeld is de bloedhond of sint-hubertushond.

4.9.1 Lopende honden

4.9.1.1 Groot-Brittannië

Foxhound (sh 56-65 cm)

Voor groot wild, voornamelijk vossen. Deze hond heeft een uitzonderlijk uithoudingsvermogen: hij kan, twee maal per week tijdens acht maanden per jaar, tientallen kilometers per dag afleggen, gevolgd door ruiters te paard. Hij jaagt rumoerig blaffend in grote meutes. Hij is fors gebouwd. Hij heeft een breed hoofd met een matige achterhoofdsknobbel en een lange hals, nogal lange, laag aangezette oren, vlak naast de wangen hangend, kaarsrechte voorbenen, een brede rug, een ruime borstkas, een sterk gespierde achterhand met lage sprongen, kattenvoeten, en een opgericht gedragen sikkelvormige staart. De beharing is kort, dicht en hard.

Kleur: steeds bonte kleuren: ofwel tweekleurig, namelijk zwartbont of (bleek tot donker) bruin met wit, ofwel driekleurig, namelijk bruin, wit en zwart. De hoeveelheid wit is heel variabel: van bijna helemaal wit tot bijna effen gekleurd.

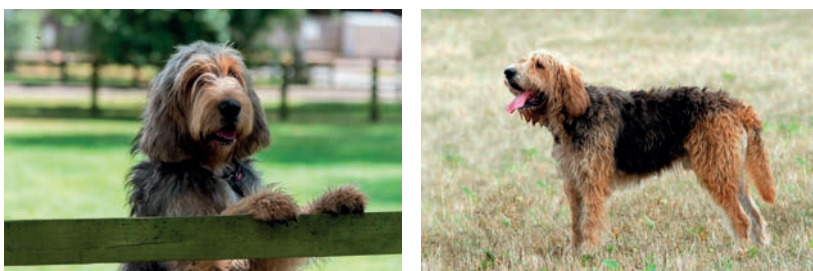
Bron: foto links: Djaphoto/Shutterstock.com. Foto rechts: Mick Atkins/Shutterstock.com.

Figuur 4.112. Foxhound.

Otterhound (sh 60-65 cm)

De otterhound jaagde vroeger op otters (die nu beschermd zijn), die in hollen leven waarvan de ingangen zich onder water bevinden. Daardoor heeft hij een ruwe waterdichte vacht. Het is een korte, vierkant gebouwde hond. De schedel is gewelfd, de ogen liggen heel diep. De oren hangen en zijn bedekt met lang haar. Hij heeft een overvloedige keelhuid en lage, gebogen sprongen. Hij heeft een vrolijk gedragen staart. De bovenvacht is hard, draadachtig, borstelig en warrelig (opmerking: dit is uitzonderlijk bij drijf-honden). Deze hond komt weinig voor.

Kleur: grijs peper-en-zout, bleek staalgrauw, roodachtig, zwart; eventueel met een zadel.

Figuur 4.113. Otterhound.

Beagle (sh 33-40 cm)

Voor klein wild. De beagle is een harmonisch verkleinde vorm van de harrier. Het is een heel snelle, compacte meutehond, die luid jaagt op hazen en konijnen, gevolgd door jagers te paard. Hij heeft een nogal lang en matig breed hoofd met een duidelijke stop en een lichte achterhoofdsknobbel. Hij heeft lange, laag aangezette oren, tegen de wangen aanliggend. Hij heeft een matig lange staart, hoog aangezet. De beharing is meestal glad en niet te kort, soms ruwharig. Hij heeft veel beweging nodig. Wegens zijn vriendelijke karakter wordt hij vaak gebruikt als proefhond en ook als huishond. Hij is echter tamelijk koppig en heeft een consequente opleiding nodig.

Kleuren: driekleurig (wit, zwart, rood), vaak met een zwarte mantel.

Figuur 4.114. Beagle.

Bassethound (sh 28-36 cm)

Voor klein wild. De bassethound ontstond na inkruising van een bloedhond met de Franse basset. Het is een kortbenige, luid jagende meutehond, die door de jagers te voet wordt gevolgd. Hij heeft een heel grof skelet. Het hoofd is langer dan breed, met een duidelijke achterhoofdsknobbel, platte wangen, een losse hoofdhuid met rimpels, en zware hangende lippen. Hij heeft iets ingezonken treurige ogen en heel lange oren, die laag en ver naar achteren aangezet zijn en in losse plooiën hangen. Hij heeft een heel duidelijke keelhuid. De voorborst steekt duidelijk vóór de zware en gerimpelde voorbenen uit. Hij heeft vaak kromme X-benen vooraan. Hij heeft een lange horizontale rug, en een brede romp en achterhand. Hij heeft een vrolijk gedragen sabelstaart. De beharing is hard, kort, glad en dicht.

Kleuren: roodbont of driekleurig (wit, rood, zwart).

Figuur 4.115. Bassethound.

4.9.1.2 België

Sint-hubertushond (bloedhond) (sh 58-69 cm)

Voor jacht op everzwijnen. Hij wordt ook wel de zweethond genoemd. Dit is de speurhond bij uitstek, want hij kan sporen volgen die tot 100 uur oud zijn. Het is een zware, brede, massieve hond. Het grote hoofd is heel kenmerkend: de hoge schedel met een grote achterhoofdsknobbel, de diepe rimpels op het voorhoofd en de wangen (vandaar een treurig uitzicht), de heel lange hangende lippen, de lange kaken, vooraan breed en bij de wangen en onder de ogen hol. Hij heeft diepliggende ogen, met het onderste ooglid uitgezakt (ectropion). De oren zijn dun en heel lang (langer dan de snuit); ze zijn laag aangezet, in een sierlijke plooi naar voren langs de wangen hangend. Hij heeft een lange hals met heel veel keelhuid. De beharing is kort, op het lichaam nogal hard, op de oren en schedel zijdeachtig.

Kleuren: roestbruin (effen of met zwart zadel, zwarte flanken en zwarte halsaanzet).

Figuur 4.116. Sint-hubertushond.

4.9.1.3 Frankrijk

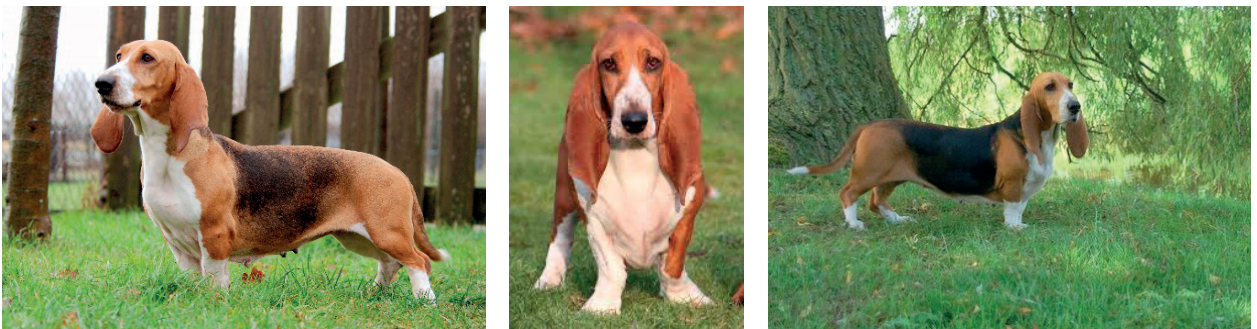
Frankrijk telde vroeger veel drijfhondenrassen, waarvan de meeste inmiddels gereduceerd zijn tot enkele meutes.

De bekendste rassen zijn momenteel:

Basset artésien Normand (sh 26-36 cm)

Voor klein wild. De basset artésien Normand is een relatief lange, elegante hond met korte ledematen, die echter niet misvormd zijn. Hij heeft een gewelfd hoofd, matig breed, droog en met een matige stop en een matig lange neusrug. Hij heeft fijne, heel lange en heel laag aangezette oren (onder de ooglijn) zonder plooiën, smal bij de aanzet en enigszins op een punt eindigend. Hij heeft een lange hals en een goed vooruitstekend borstbeen met een brede en ronde borst. Hij heeft een strakke huid. De staart is tamelijk lang, zwaar bij de aanzet en versmallend naar achteren toe. De beharing is kort, dicht en glad.

Kleur: tweekleurig wit-oranje of driekleurig wit-rood-zwart met veel rood aan het hoofd en een zwarte mantel. Hij komt bij ons meer voor dan de Engelse bassethound en is lichter dan deze laatste.

Figuur 4.117. Basset artésien Normand.

Grand bleu de Gascogne (sh 60-70 cm)

Voor groot wild. Het hoofd is aristocratisch, gestrekt met een nogal losse hoofd huid die één tot twee wangrimpels vormt, zwakke stop, lange en licht gewelfde neusrug, gewelfde schedel met een duidelijke achterhoofds knobbel. Hij heeft nogal diepliggende ogen. De heel lange oren zijn heel laag aangezet, dun en geplooid. Het is een fors gebouwde hond met een lange, sterke rug, diepe borst, lange grove ledematen met lange schuine schouders, goed gespierde dijen, de sprongen dicht bij de grond, en een opgetrokken buik. De beharing is kort en dicht.

Kleur: uniek haarkleurpatroon: het hele lichaam is donker leiblauw gespikkeld, met grote platen op de rug en schouders, rond de ogen, op het voorhoofd en de oren, bleke roestbruine vlekken op de laagste delen van de benen, op de bovenlippen, de wangen en de wenkbrauwen (eigenlijk gemodificeerd black and tan).

Kleinere afgeleide rassen, voor de jacht op klein wild, zijn de **petit bleu de Gascogne** (sh 50-60 cm) en de **basset bleu de Gascogne** (sh 30-38 cm).

Figuur 4.118. Rechts: grand bleu de Gascogne. Links: basset bleu de Gascogne.

Basset fauve de Bretagne (sh 30-40 cm)

Dit ras is klein en levendig en korter van rug dan de andere bassets. De vacht is hard, tamelijk kort, nooit wollig of gekruld. De basset Fauve de Bretagne is een uitstekende keuze als huisdier vanwege hun vriendelijke en vreedzame aard en kunnen bijzonder goed overweg met kinderen. Met andere honden kunnen ze goed overweg, maar het is net zoals bij elke andere hond wel van belang dat ze goed gesocialiseerd worden. Wel is het uitkijken met katten en andere kleine huisdieren vanwege de hoge prooidrift van dit ras.

De basset fauve de Bretagne is een intelligente hond, maar ze zijn heel goed in het negeren en dan met name bij het commando 'terugroepen', zelfs als ze van pup af aan dit goed geleerd hebben. Hun instinct om een geur op te sporen is zo sterk, dat dit wint van het luisteren naar de baas. Omdat dit ras zo'n sterke prooidrift heeft, is het van belang om hen alleen los te laten in gebieden waar dit ook echt kan en mag.

Kleur: rossig van kleur, van goud-tarwekleurig tot steenrood.

Figuur 4.119. Basset fauve de Bretagne.

4.9.2 Zweethonden

4.9.2.1 Duitsland

Beierse bergzweethond (sh 46-50 cm)

Het is een jachthond die vooral wordt ingezet in moeilijk begaanbaar berggebied. Het dier is geschikt voor het volgen van sporen.

Kleur: reebruin, rood, donker reebruin, licht reebruin tot zandkleur, beige gestroomd of met zwarte aftekeningen. De grondkleur van de rug is over het algemeen intenser, de snuit en de oren donker en de staart over het algemeen met zwarte aftekeningen.

Figuur 4.120. Beierse bergzweethond.

4.9.3 Andere rassen

4.9.3.1 Zuid-Afrika

Pronkrug (Rhodesian ridgeback) (sh 61-69 cm)

Jacht op leeuwen. Het is een sterke en gespierde hond, met veel uithoudingsvermogen en snelheid. De schedel is plat en breed, de snuit is lang, diep en krachtig. Hij heeft nauw aansluitende droge lippen. De matig grote, hangende oren zijn tamelijk hoog aangezet en worden dicht tegen het hoofd gedragen. Hij heeft een diepe, niet te brede borst. De staart is breed bij de aanzet en wordt met een lichte opwaartse boog gedragen. De beharing is kort, dicht en glad. Typisch is de ‘**pronk**’ op de rug.

Kleur: licht tot rood tarwekleurig, met zwarte neustop.

Figuur 4.121. Pronkrug.

4.9.3.2 Kroatië

Dalmatiër (dalmatinac) (sh 50-61 cm)

De dalmatiër is evenwichtig, gespierd en krachtig gebouwd. Hij heeft een vrij lang hoofd, nogal breed tussen de oren, maar fijn aan de slapen en zonder rimpels. Hij heeft een lange snuit, dunne en fijne oren, hoog aangezet, matig groot, nogal breed bij de aanzet en geleidelijk versmallend naar de afgeronde punt. Hij heeft een vrij lange hals. De borst is diep en ruim, niet te breed. Hij heeft een rechte en krachtige rug, lendenen zijn licht gewelfd. Hij heeft een middellange, niet te zware staart. De beharing is kort, hard en glad.

Kleur: zuiver witte grondkleur met diepzwarte of leverkleurige vlekken die rond en goed afgetekend moeten zijn en niet in elkaar mogen overlopen (kleiner op de benen dan op het lichaam).

Figuur 4.122. Dalmatiër.

4.9.4 Rasspecifieke problemen bij deze groep

- ◆ Grote rassen: heupdysplasie, elleboogdysplasie, ...
- ◆ Bassethonden: discushernia (lange rug): dit is een uitstulping van een tussenwervelschijf, die erge rugpijn kan veroorzaken en ook bewegingsproblemen. Hoe langer de rug, hoe groter het risico.

- ◆ Pronkrug: dermoïdcyste (pronk): een dermoïdcyste ontstaat bij de hond door onvolledige scheiding van de huid en de neurale buis tijdens de embryonale ontwikkeling, is voelbaar als een fibreuze streng onder de huid en kan op latere leeftijd ontsteken.
- ◆ Dalmatiër: allergie, congenitale doofheid (door leucisme), blaasstenen, voornamelijk uraatstenen. Dit komt omdat de dalmatiër urinezuur niet kan omzetten tot allantoine.

4.10 GROEP 7. VOORSTAANDE HONDEN

De ontwikkeling van de staande honden houdt verband met de opkomst van vuurwapens vanaf de 17e eeuw, waardoor het jachtritueel grondig werd gewijzigd. De eerste staande honden waren van Spaanse origine ('Hispania'), ze vormden de basis van de moderne staande hondenrassen (een voorloper is de perdiguero de Burgos). Van 'Hispania' zijn het Franse 'épagneul' en het Engelse 'spaniël' in verscheidene rasnamen afgeleid.

Tegenwoordig bewandelen de meeste jagers hun jachtterrein, zodat deze geen honden nodig hebben die snel kunnen lopen, maar dieren die zich rustig en gedisciplineerd gedragen bij de jacht met het geweer. De honden jagen individueel of in een klein groepje en zijn afgestemd op de **korte jacht**.

Staan honden vormen een uitgebreide groep jachthonden die nogal **heterogeen** is op het gebied van de uit te voeren **opdrachten**. In Groot-Brittannië hebben ze meestal een gespecialiseerde taak (voorstaan of voorzitten), op het Europees vasteland zijn ze polyvalenter (daarbij ook apporteren). Goede staande honden hebben een aangeboren drang om wild op te sporen. Een goed afgerichte hond werkt geenszins autonoom, maar gehoorzaamt altijd onvoorwaardelijk aan alle bevelen van zijn baas: hij staat **onder appel**.

De meeste (en grotere) staande honden verkennen, in draf of galop, het terrein met hun reukzin op zoek naar verscholen wild, met een hoog gehouden hoofd tegen de wind in lopend en zigzag voortbewegend. Zodra het wild bespeurd wordt, wijzen ze het stilzwijgend aan door als een standbeeld roerloos te blijven staan met de neus opgeheven in de richting van het wild, soms met een opgeheven voorbeen: ze gaan **voorstaan**. Iedere spier van de hond is gespannen, de trillende, half rechtopstaande staart verradt de extreme aandacht.

Nadat de jager de hond vervoegd heeft, **stoten** ze samen het wild **op**; vervolgens moet de hond zijn zelfbeheersing behouden en ter plaatse blijven, zodat de jager het vluchtende wild kan neerschieten zonder zijn hond te treffen.

Op bevel ('apport') zoekt de hond het aangeschoten wild en brengt het snel naar zijn baas, dit is **apporteren** (*to retrieve* in het Engels). Vooral de gespecialiseerde retriever (zie groep 8) doet dit met een zachte bek, dat wil zeggen, zonder het wild (dat eventueel nog leeft) te kneuzen of te schenden (de gewone staande hond wordt meer op scherp gefokt).

Daartoe moet de hond eerst kalm en stil **markeren**, dat wil zeggen, van op afstand de plaats bepalen waar het wild neergevallen of neergestreken is (dit is het gemakkelijkst in open vlakten). Is het wild voor de hond onzichtbaar neergevallen of gekwetst op de vlucht geslagen, dan moet hij een door de jager aangegeven terrein grondig en volhardend afspeuren (en de jager moet hem hiervoor de nodige tijd gunnen). De hond moet zich hierbij slaafs door zijn baas laten bijsturen en hindernissen zoals sloten, beken, heggen mogen de hond niet weerhouden.

Andere staande honden **veranderen** in de nabijheid van het ondergedoken wild **van houding** vooraleer ze gaan voorstaan. Al in de 15e eeuw werden honden afgericht om rustig te gaan staan en zitten ('*setting*' en '*sitting*'), zodat ze het wild aldus konden bespioneren en de jagers helpen bij de jacht met vangnetten: door voor het wild te gaan zitten, verhinderden ze dat het kon wegvlugten (aanvankelijk *setting spaniels* genoemd). In de 18e eeuw, wanneer vogels in de lucht konden worden neergehaald met schietwapens, ontstonden de *setters* met een functie als staande hond: bij het opsnuiven van de geur van het wild, vleien setters zich tot kruipens toe langs de grond, om zo weinig mogelijk op te vallen.

4.10.1 Continentale voorstaande honden: subtype staande honden

4.10.1.1 Frankrijk

Braque d'Auvergne (sh 55-68 cm)

Algemeen voorkomen: sterk, krachtig maar niet zwaar, edel, met stevige ledematen. Hij is groot, maar heeft geen te zwaar hoofd, met een nogal platte tot licht gewelfde schedel, matige stop en achterhoofdsknobbel, rechte en massieve snuit met goed hangende lippen en een brede neus. Hij heeft ogen met een aanhankelijke uitdrukking. Hij heeft hangende oren, matig lang, op ooghoogte en nogal naar achteren aangezet, licht gevouwen en afgerond eindigend. Hij heeft een nogal lange hals, een brede en diepe borst, soms iets een lange rug. De beharing is altijd kort en glad, fijner op hoofd en oren.

Kleur: nooit effenkleurig maar meestal gespikkeld en/of met kleine platen (licht of donker bruin, zwart, blauw).

Figuur 4.123. Braque d'Auvergne.

4.10.1.2 Italië

Bracco Italiano of Italiaanse staande hond (sh 55-67 cm)

De Italiaanse staande hond is een krachtige hond met een ernstige uitdrukking. Hij heeft een lang hoofd, dat onder de ogen iets ingevallen is, met een grote neus en neusgaten, goed ontwikkelde, fijne maar stevige bovenlippen, een snuit die vooraan gezien vierkant is, een zwakke stop, een heel duidelijke achterhoofdsknobbel en wenkbrauwbogen. Hij heeft lange en brede oren, vooraan gevouwen en dicht bij de wangen hangend. Hij heeft een krachtige hals met matige keelhuid. Hij heeft een hoge schoft, losse schouders, ronde ribben en een goed ontwikkelde buik. De beharing is kort, dik en glanzend.

Kleuren: wit met gele of bruine spikkels of aftekeningen, kastanjeschimmel.